વાંચવા લાયક વાર્તાના પુસ્તકો.

છેલની વાર્તા—સચીત્ર	૦-૧૨-૦
કામકળા કામરૂપ	૦-૧૨-૦
માન મુસાફરી સાત ચમત્કારીક પ્રશ્નો	૦-૧૨-૦
સુંદર અને રસીક	૦-૮-૦
મણી અને મેના	૦-૮-૦
રાજમાળા યાને ભાગ્યહિણુ ભામીની	૦-૮-૦
કુલી હાટક નથડુ યાને હાસ્યરસનો હોજ	૦-૮-૦
ખુની કોણ ? છુપી પોલીસની સચીત્ર વાર્તા	૦-૮-૦
નગીનો રાજકુંવર (સચીત્ર) કવર	૦-૮-૦
મહોબત કે ખુન ? છુપી પોલીસ	૦-૬-૦
બાબામજી યાને કાળીવીજય ભાગ પેલો	૦-૧૨-૦
બીજો	૧-૮-
ભયંકર કૃતઘ્ન સચીત્ર છુપી પોલીસ	૧-૦-૦
એકજ રાત કરૂણાજનક નાટક	૧-૦-૦
વીણાવેલી યાને લલાટના લેખ ભાગ ૧-૨	૧-૪-૦
ગવાહરજાન એક નાયકાના પ્રેમની કહાણી	૦-૬-૦
પ્રતાપરૂદ્ર ભાગ ૧-૨	૧-૮-૦
વરમાન પ્રથુમિલ ભાગ ૧-૨	૨-૦-૦
લાખના એકકો યાને વીર લુટારૂ	૦-૮-૦

વધુ માટે લખો અગર એક આનાની ટીકીટ મોકલી મોટું સૂચીપત્ર મંગાવો.

શ્રી નવજીવન પુસ્તકાલય ટાવર રોડ—સુરત.

શ્રી ગણેશાયનમ । ॐ શ્રી સરસ્વત્યૈ નમ ।

પ્રથમ (ડિટેકટીવ નવલકથા.) "પુષ્પ."

"ખૂની કોણ?"

પ્રયોજક —

"પુષ્પ"

પ્રકાશક –

ઠા૦ હરીલાલ જીવણલાલ

અને

ઠા૦ બાબુલાલ જીવણદાસ

તાર ઓફીસ સ્હામે-સુરત.

દ્વિતીયાવૃત્તિ પ્રત ૨૦૦૦.

ઈ.૦સ. ૧૯૨૫ સંવત્ ૧૯૮૧

મૂલ્ય રૂા. ૦—૮—૦

શ્રી અનાવિલ બન્ધુ પ્રી પ્રેસમા ગોવિંદજી ડાહ્યાભાઈ નાયકે છાપી બરાનપુરી ભાગળ ભાજીવાળી પોળ અનાવિલવોજની પાસે સુરત અને ઠા હરીલાલ જીવણલાલ અને ઠા પ્રાણલાલ જીવણદાસે તાર ઓફીસ સામે-સુરતથી પ્રસિદ્ધ કરી.

દ્વિતીયા વૃતિની

'પ્રસ્તાવના'

કર્તાનું હૃદય આજે બીજી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના લખતા હર્ષિત થાય એ નિસંશય છે કારણ ? કેવળ છજ માસ જેવી ટુકી મુદતમા આ નવલ કથા પ્રથમ પગથીયું ચઢી બીજે પગથીયે પગ મુકે છે, અને એ પ્રચાર તથા અભ્યુદય સુજ્ઞ જનસમાજના અકલ્પિત ઉત્તેજનને ખાસ આભારી છે. લેખક તેમજ પ્રકાશક ઉભય બધુઓનુ આ દિશા પ્રતિનુ આ પ્રથમજ પગલુ તેમજ આ તેનુ પ્રથમજ પુષ્પ હતુ. પરન્તુ મનુષ્ય યત્ન, અને ઇશ્વરકૃપાએ આજે ઉભયની સુભાભિલાષાઓ પરિપૂર્ણ થઇ છે અમારા આ સાહસને સહર્ષ વધાવી લઇ ઉત્તેજન અર્પનાર, તથા ઉત્સાહ પ્રેરનાર વાચક સુહૃદોની સેવામા અમે ભવિષ્યમા આથીયે ઉત્કૃષ્ટ પ્રસાદીઓ ધરવા બનતા પ્રયત્નો અને પરિશ્રમો કરીશુ. એવી શુભ આશાઓ આપી અત્રે તો વિરમીશુ.

શ્રાવણ શુદ ૧ સવત ૧૯૮૧	ભવદીય ગુર્જર-ગિરા-સેવક ગમનલાલ હીરાલાલ બદામી 'પુષ્પ'	વાડીફળીઆ પગથીઆ શેરી સુરત.

શ્રી.

ખૂની કોણ ?

— અનુક્રમણિકા —

ૐ

સમર્પણ.

રા. રા.

પરમપૂજ્ય વડીલ શ્રી

ઠા. કેશવલાલ વિઠ્ઠલદાસ

શુભ નિવાસ—મુંબાઇ

આપશ્રીએ મ્હને પોતાના પુત્ર સમાન ગણી મ્હારા
ઉપર જે અગણિત ઉપકારો કર્યા છે, તેને અને
આપના મ્હારી ઉપરના અનન્ત પ્રેમને વશ થઇ
આ લઘુ પુસ્તક આપના કરકમળમા સવિનય
સમર્પણ કરૂં છુ જે સહર્ષ
સ્વિકારી આભારી કરશો.

આપનું આજ્ઞાંકિત છોરૂ

ઠા. પ્રાણલાલ જીવણદાસ વજાણી

બુકસેલર અને પબ્લીસર,

"ખૂની કોણ?"

પ્રકરણ ૧ લું.

"બે ઘડીની બાદશાહી"

આ બે ઘડીની બાદશાહીમા નશો ફૂનાય છે.
સત્તા મળે કે દોર પોતાનો જમાવ્વા જાય છે.

કંગાલની ગરદન ઉપર મૂકી છરી હરખાય છે
પણ આંધળા સમજે નહિ એમા નિમામા ખાય છે.

"શુ જુઓ છો? આ બટઓાવી છોકરીને ધક્કો મારી દૂર કરો ઘરમાનો તમામ સામાન બ્હાર ખેચી કાઢો" સરદાર દમનકાન્તે સિપાઇઓને ફરમાવ્યુ

"દયા કર ભાઇ! દયા કર અમારા ગરીબની ઉપર દયા કર અમારા કંગાલની આંતરડી કકળાવી કોણ સુખી થયો છે? કે તુ થશે? રાંકના નિસાસા લઇ કોણ સુખે સૂતો છે? કે તુ સૂશે? ભાઇ રહેમ કર" પ્રૌઢ ઉમરની મધુરી રડતે હૃદયે બોલી

કંગાલ ને કકળાવીને નહિ સાર કંઈ તુ કાઢશે,
લેશે નિસાસા રાંકના તે જીંદગી ભર સાલશે.

ઠરતો સ્વયં તેવોજ! જે જેવો બીજાને ઠારતો,
સુખ દુ ખ તણી સોટી વડે સર્વેશ સૌને મારતો

" માટે એ ઇશ્વરી-સોટીનો દીલમા ડર રાખ સત્તાનો દોર ભૂલી જા સિતમ ન વરસાવ જે ઝાલીમ ને જબરી સત્તા આજે તુ ભોગવે છે, તે'નાથી પણુ જબરજસ્ત સત્તા ભોગવનારા હતા ન હતા થઇ ગયા. મિટ્ટીમાથી પયદા થઇ મિટ્ટીમા મળી ગયા ધરા, ધામ ને ધન કોઇની સાથે ગયુ નથી તા'રી સાથે જાનાર નથી

લંકેશગઢનો રાય રાવણુ ચપટીમા ચોળઇ ગયો,
બાણુાવળી રાજા કરણુ પણુ રણુ વિષે રોળઇ ગયો
સારા ગયા, નરસા ગયા, કોઇ સદાના ના રહ્યા,
સુખ ચ્હેન શુ ત્હારા થશે? સાથી ન જે કો-ના થયા?

" છટ્ છટ્ એમ બિલાડીના ક્હ્યાથી શિકા તૂટી જતા હોય તો પછી શુ જોઇએ ? અરે ગરીબના તો પેટમા દાન હોય છે. ભોગ તમારા કે તમે ગરીબ થયા એમા અમારે શુ લેવા દેવા ? સુલ્તાન-સિહ ! (એક સિપાઇ તરફ જોઇ) ચાલ સામાન બ્હાર કાઢ."

"હાય ! ઓ ફૂટેલા નસીબમા ફરી આઘાત કરનાર ! બળતામાં ઘી હોમનાર દમન ! ત્યારે શુ અમારા આસુડા નકામાજ જશે ?

"જરૂર જરૂર"

"અમારી દાદ-ફરિયાદ તુ નહિ કાને ધરે ?"

"બિલ્કુલ નહિ"

"તો કહે કહે ? ઓ નરાધમ કર્મચડાળ અમારે ક્યા જવું ?"

"જહન્નમની ખાડીમા એ'મા મ્હને શુ પૂછે છે ? ગરીબીમાં સડો છો એથી તો બ્હેતર છે કે કોઇનુ મ્હોત લઇ મરી જાવ. આ દુનિયામાથી ઓછા થાવ. તમારા જેવા રોતાકકળતા કંગાલ ભિખા-રીઓની જગતૂને કશી જરૂર નથી,"

"હાય પરન્તુ એ નામ પ્રમાણે ગુણ રાખનાર દમન! મ્હોત ક્યા રસ્તામા પડયુ છે?

ન મળતુ માગનારાને, અમોથી દૂર ભાગે છે,
વગર માગ્યુ પધારે એ, ઉધો વ્હેવાર લાગે છે.
પકડવા દોડનારાને, અતિ લબાણુ આપે છે,
ભુજા બે જોડનારાને, ઝડપવા એય માગે છે

તો પછી કયા જવુ? મ્હોત છેજ કયા?"

"મશાણુમા? ચાલ દૂર થા ખાલી માથુ ન પકાવ તમારા જેવા જડભરતોની સાથે ઝાઝુ મ્હોડુ દુખાવવામા કાઇજ સાર નથી. જાવ . . . .

નદીમા યા સમુદ્રોમા . અહીંથી જાઅ મરો ડૂબી,
તમે વેઠો વિપત્તિયો (તેમા) તમારા દૈવની ખૂબી.
ફૂટેલા દૈવના દર્પણુ બીજાને શુ કહો એમા?
તૂટી ગાગર નસીબોની પછી પાણી રહે શેમા?"

મધુરી—ભાઇ?

ફૂટેલા એ સિતારાને, દયાથી સાધનારો તુ,
છૂટેલી ભાગ્યની જાળી, ફરીથી બાધનારો તુ
અમારા દૈવની મટકી, તણો તુ ફોડનારો છે,
કર્યો કકર તણો આઘાત, જાતે તોડનારો છે

ઓ ઝાલીમ! ન્હાની શી પણ આ ઝુપડીમા અમે માતા-પુત્રી કલ્લોલમા દિવસ ગૂજારતા હતા હૈયાની હાટો માડી પરસ્પર પ્રેમની પરબોમાથી સાદાઈ, સતોષાઇ, ને સુઘડતાના નિર્મળા પાણી પીતા

હતા, પથિકોને પાતા હતા આજે એજ પરબ અમોને ઘરની બ્હાર નિરાધાર અવસ્થામા કાઢી તેજ ફોડી છે હાય ! એ ગાગરમા હવે પાણીનુ બિન્દુ સરખુયે નથી રહ્યુ. ત્હારા દીલમા દયાનુ ફીપુ નથી રહ્યુ સબૂર ! ક્યા જાયછે ? આ કગાલનો તૂટયો ફૂટયો જૂજ નજીવો સામાન ક્યા લઇ જાય છે ? નહિ લઇ જવા દઉ ”

ઝુપડીના ભાગા તૂટા બારણાની વચ્ચે મધુરી આડી ઉભી રહી તેણીએ દમનકાન્ત અને તેના સિપાઇઓનો અદર જવાનો માર્ગ રોકયો હવે દમનકાન્તનો પિત્તો પૂરેપૂરો ઉછળ્યો તેનો ક્રોધ કાબુમા ના રહ્યો તેણે મધુરીને બારણામાથી દૂર જમીન પર હડસેલી રસ્તો મોકળો કર્યો સિપાઇઓ સામાન બ્હાર ખેચી લાવવા માડયા, ત્યા તો માતૃપ્રેલી સોળ વરસની બાળા મેના, કે જે આઘી ઉભી રહી રડતી હતી, તે હવે વચ્ચે પૂરાઇ માની જગ્યા તેણે સાચવી દમન-કાન્તના ચરણોમા પડી તેણે કાલાવાલા કર્યા આસુડાથી પગ ભીના કરી નાખ્યા વિનતિઓ કરી

“ભાઈ ! ભાઈ મા’રી માતાને ખાતર મા’રે ખાતર એક ગરીબના હૃદયની દુવા લેવાને ખાતર દયા કર

દયાની આખથી જોઇ દુવા કગાલની તુ લે,
ભિખારણ યાચવા આવી દયાને દાનમા તુ દે
રડાવો તો ભલો ભગવાન નક્કી આપ પર રૂઠે,
રીઝાવો તો ત્રૂઠે ”

“ચલ, ચલ, દયાનો ભડાર, તમારા જેવા દીનોને લૂટાવી દેવાનો નથી સમજી’ એ’નો ઉપયોગ તો માણસ ને સજોગ જોઇને કરકસરથી કરવાનો છે ”

"જો તુ દયા દાનમાં નહિ દઈ શકે, તો પછી જીવનમા દાન લઇ પણુ નહિજ શકે"

જે આપી શકતો નથી, તે માગી શકતો નથી,
જે ખર્ચી શકતો નથી, તે ખાઇ શકતો નથી.

"ભલે ભલે! માગવાનો વખત આવશે, ત્યારે જોઇ લઇશુ અમારા જેવા ડાહ્યા માણુસો ભવિષ્યનો વિચાર કદી આગળથી કરતાજ નથી"

"ને તેથીજ પછી ખત્તા ખાવ છો, ઠોકર ખાવ છો"

"બસ! ત્હારી વાચાળ જીભડીને અહીંથીજ કાપી નાખ નાદાન છોકરી! નથી બોલતો તેમ તેમ વધારે ફાટે છે કેમ? ચાલ તુ એ દૂર થા"

દમનકાન્તે તેને પણુ તેની માતાની માફક બ્હાર જમીન પર પટકી.

હવે માતાથી ન સખાયુ પોતાની પુત્રી મેનાને ગોદમા લઇ તમામ હિમત એકઠી કરી તેણે તે પાપી દમનકાન્તને કહ્યુ, "ઓ માનવના વેશમા શયતાનની ગરજ સારનાર ક્રૂર રાક્ષસ! સાભળ. જે સત્તાના મદમા તુ આટલો ફૂલી ગયો છે, અધ થયો છે, તે,

સત્તા ચલાવે રક પર પણુ અત તેનો આવશે,
હરખાય છે જે દોરથી તે તેજ! પોક પડાવશે

તુજ પાપનો કાચો ઘડો પુગે ભરાઇ ફૂટશે,
વૈભવ, વિલાસી જીદગાની, જોર આ સૌ લૂટશે.

આ બે ઘડીની બાદશાહી બે ઘડીનો તોર છે,
આછી ચમકતી ચાદની અધારૂ પાછળ ઘોર છે.

વ્હાલા વાચક ! વધુ વખત હવે તને આટીઘુટીમા અને આતુર અવસ્થામા નહિ રાખતા આ શુ થઇ રહ્યુ છે તે સમજાવુ કર્ણાવતી નદીને કાઠે કર્ણાવતી નામે નગર આવી રહેલુ છે ત્યા આજે કનકકાન્ત નામે માયાળુ, ભલા, ઉદાર ને સુચરિત ઉમરાવની આણુ વર્તે છે નદી કિનારે સુશોભિત મ્હેલ બાધી કનકકાન્ત પોતાની પત્નિ કોકિલા સાથે દિવસ નિર્ગમન કરે છે કનકકાન્તે ગરીબોને રે'વા માટે સસ્તા ભાડાની કોટડીઓ જેવા ઝુપડાઓ નદીને સા'મે કાઠે રાજ્ય-ખર્ચે બધાવ્યા છે જેમાના એકમા આપણી વાર્તાના બે પાત્રો મધુરી ને મેના, મા-દીકરી આજ ચાર માસ થયા રહે છે બાકીનાઓમા ગરીબ વર્ગના મ્હેનત મજુરી કરનાર પરતુ સાદા ને સતોષી ખેડુતો રે'છે માતા-પુત્રી રેગીઓ કાતી અને દળણા દળી પેટ પૂરતું કમાય છે, ને ખાય છે આજ ત્રણ માસ થયા મધુરી ઘરનુ ભાડુ આપી શકી નથી, તેની ચિતામા ને ચિતામા તે સુકાયા કરે છે મધુરીની ઉમર આશરે ૩૫-૪૦ વરસની અને તેની પુત્રી મેનાની ઉમર ૧૬ વરસની હતી મેનાએ બાલિકાવયને ઓળગીને યુવાવસ્થાના આગણામા પગ મૂકયો હતો માતા જેવીજ તે સુકુમાર અને સુન્દર હતી સર્વાગ સુન્દર છતા આ હીરાકણી વસ્ત્રાલકારોની ટાપટીપ અર્થાત્ પ્હેલ ને પાસા વિના ઝળકાટમા મદ ભાસે તો તેમા શી નવાઇ ? વળી અધૂરામા પુરો ગરીબાઇમા જન્મ્યા ને તે'ના દુખો ! એટલે પછી શરીર અર્ધુ થઇ જાય, ને કાયાનો રગ પલટાય, એ સ્વાભાવિક હતુ આવા દુખી સસારને પણ રાહત આપનાર એક વ્યક્તિ હતી. અને તેનુ નામ મનમોહનરાય તેને મા સિવાય દુનિયામા કોઇ ન્હોતુ-

મનમોહન આ ગરીબ સસારની દયા ખાતો, અને વારવાર નજીવી આવકમાથી નજીવી મદદ આ મા—દીકરીને કરવા ચૂકતો નહિ મધુરીની આખ આ ભવિષ્યના જમાઇ મનમોહન પર જ્યારે લાગી હતી, ત્યારે મેનાના ને મનમોહનના મન પણ એકમેકને મળેલા હતા આજે મનમોહન પરગામ જવાનો હોવાથી માતા પુત્રીને છવટના મળવા આવવાનુ આગલે દિવસે કહી ગયો હતો માતા ઘરનું ભાડુ કયાથી આપવુ એ વિચારમા હતી, જ્યારે પુત્રી મનમોહનના વિચારમા ઘેરાતી હતી. ભાડુ ઉઘરાવનાર દમનકાન્ત નામનો એક સરદાર હતા જેને કોકિલાના આગ્રહથી કનકકાન્તે નીમ્યો હતો, તે ક્રૂર હતા ત્રણ ત્રણ માસ થયા ગરીબ મધુરીને તે ભાડાને માટે ત્રાસ દેતો હતો, પરન્તુ કનકકાન્તની વારવાર મુલાકાત ને મ્હેરબાનીથી મા-દીકરી ઇશ્વરકૃપાથી હજુ ઝાલીમના પજામા સપડાતા બચ્યા હતા પરતુ આજે હવે છલ્લા દિવસ હતો મા-દીકરી મનમોહનની વાત કરતા હતા માનો જીવ વાતમા ન્હોતો તેને તો પ્રતિપળે દમનકાન્ત આવ્યાનાજ ભણકારા વાગતા હતા એટલામા મેના બોલી

"મા ! આ બધા કારસ્તાન કનકકાન્તના નહિ હો ! એ તો બિચારા બહુ ભલા માણસ છે, નહિ વારુ ? પરન્તુ એમની પત્ની કોકિલાગૌરીજ બહુ ક્રુર છે તેથીજ આપણને શોષવુ પડે છે"

હજુ માતા, પુત્રીના આ પ્રશ્નનો પ્રત્યુત્તર આપે,ત્યાતો યમદૂત જેવો દમનકાન્ત સિપાઇઓ સાથે ભાડુ ઉઘરાવવા આવ્યો, ને જુલમ કરી માલ બ્હાર કાઢવા લાગ્યો. તે વખતે તેઓની વચ્ચે જે વાદવિવાદ થયો તે આપણે વાર્તાને મથાળે વાચી ગયા છીએ.

ઝુપડાનો તમામ સામાન પોતાને કબ્જે લઈ હરાજીમા લઇ જવા સિપાઇઓને આજ્ઞા આપી દમને ઝુપડાના બારણાને તાળુ માર્યું. આ બાજુ મા-દીકરીનો દેખાવ કરૂણાજનક હતો આસપાસ ખેડૂતોનુ ટોળુ વિટળાઇ વળ્યુ હતુ

૧ ખેડુત-(અદર અદર) બહુજ શરમભરેલુ કામ થાય સે

૨ ખેડુત-ભગવાન એને પૂસે। બચારાની આતરડી દખાની એ હુ દુખી થવાનો સે?

ખેડુત ત્રીજો-થોડાજ વખતમા ઇશવર કરે ને એને પેલો વિચિતર અવાજ સભળાય!

આવી આવી વાતચીતમા સમય પૂરો થયો દમનકાન્ત જતા જતા એક તીરછી નજર તે મા-દીકરી પર નાખી દમામમાને દમામમાં તે આગળ વધ્યો ત્યા તો કોઇકની સાથે તે અથડી પડયો હજુ તો તે કોણ છે? એમ જોવા જાય છે, ત્યા તો મેના દોડતી કે મનમોહન પાસે આવી રહી

"આવો ભલે આવ્યા"

મધુરી ને મેના મનમોહનને મળ્યા, તેમના સુખદુખથી પરિચિત મનમોહન ક્ષણ માત્રમા શુ બન્યુ છે, તે પામી ગયો, તેણે દમનકાન્ત તરફ ફરીને કહ્યુ કે -

"ભાઈ! આમ જુલમ કરવો એ આપને શોભે છે કે?"

તેમા ત્હારે શુ? અમે તો ચિઠ્ઠિના ચાકર! ભાડુ આપી દ્યો, ને સુખેથી રો'"

"પરન્તુ આપશે બે દિવસ રહીને એ'મા શુ બગડી જવાનુ છે હમણા નહિ હોય તો શુ ચોરી કરવા જાય?"

"અરે એવા વાયદા તો છપ્પનસો વીતી ગયા તમારા જેવાને વિશ્વાસ કોણ કરે?"

'એટલે તુ શુ કે'વા માગે છે? અમે કે'વા છીએ?"

"બદમાશ! હરામખોર!"

"પાજી કર્મચડાળ! જીભ સભાળીને બોલ"

"નહિ તો?"

"જોયા જેવુ થશે"

"તુ શુ કરશે?"

"પરિણામ બુરૂ આવશે"

"હા હા હા હા..હા" દમનકાન્ત અહીં મ્હોટેથી ખડખડાટ હસી પડયો, અને બોલ્યો "અ'યા! તને એટલુ બધુ આ લોકોનુ લાગે છે તો ભાડુ એમના વતીનુ તુજ ચૂકારી દેને!"

"અફસોસ! કે મારૂ એટલુ ગજુ નથી મ્હારી પાસે પણ હાલમા સ્વતત્ર કાણી કોડી નથી"

"ભિખારીના સગી પણ ભિખારીજ" દમને તાનો માર્યો;

"અલબત્તા ભિખારીની દયા પણ ભિખારીનેજ આવે, શ્રીમંતને નહિ. જેને વિતે તેજ જાણે

ગરીબીના ભુંડા દુખો, ગરીબો બાપડા જાણે,
દરદ રોગિષ્ઠના દિલનુ, નિરોગી તે નહિ જાણે.

વીતે, વેઠે, અનુભવ જે કરે તેઓ પછી કા'વે
'પરાઇ આખના આસુ નહિ નિજ આખમા આવે'

ઓ દુષ્ઠ ! આવો અણુઘટતો ને ક્રૂર હુકમ કનકકાન્તનું માયાળુ મુખ આપેજ નહિ એ દયાળુ દાનવીરની જીભમા આવી કટુતા ને ક્રૂરતા સભવેજ નહિ કહે કો'ની આજ્ઞાથી તુ આ ફરજ બજાવે છે?"

"ગૃહસ્વામીનીનો હુકમ બજાવવો! એ સેવકનો ધર્મ છે."

"અફસોસ! પડતા પર પાટુ!"

અને તે પછી તરતજ દમનકાન્ત સર્વને છોડી ચાલતો થયો મનમોહનના મુખમાથી સહસા ઉદ્દગાર નીકળી પડયા "કઇ નહિ જોઇ લઇશ ત્હને ને ત્હારા ઉમરાવને" અને તે પછી તે નિરાધાર મધુરી ને મેના તરફ ફરી બોલ્યો,

"તમારે ગભરાવવાની જરાય જરૂર નથી મ્હારે તો આજે પરગામ જવુ છે પરન્તુ મ્હારા પાછા આવતા સુધી તમે બન્ને સુખેથી મ્હારે ઘેર રે'જો ત્યા મ્હારી માતા તમારા બેઉની સારી માવજત કરશે ઇશ્વર કૃપાથી આપણ ચારેનુ ગાડુ સુખ સતોષમા નીભશે

"પરતુ અમારા ઉપર તમારો આટઆટલો ઉપકાર! તેનો બદલો અમે ક્યારે વાળીશુ?" મધુરીએ આસુભીની આખે કહ્યુ

"એમા આભાર માનવાની કશીય આવશ્યકતા નથી માણસ માણસપર દયા કરે, એમા શુ વધારે કરે છે? માટે ચાલો" અને તે પછી આ સ્નેહભીની ત્રિપુટી મનમોહનને ઘેર જવા ચાલી ત્યા એક વયોવૃદ્ધ માણસ હાથમાથી લાકડી ઠોકતો ઠોકતો આવ્યો, અને બોલ્યો,

"માફ કરજો મહેરબાન! પરન્તુ જો આપને મ્હારી કોઇ પણ પ્રકારની મદદની જરૂર હોય તો બેલાશક આપવા તૈયાર છુ હુ આપનો એક હિતચિન્તક છુ"

"ના જી ..આજના વખતમા એટલુયે કહેનાર કોણ છે ? અણજાણ્યા છતા આપની આટલી લાગણી છે. તે જોઇ અમે ખુશી થયા છીએ" મનમોહને જવાબ પાઠવ્યો

"તમને નહિ તો આ તમારી સાથે છે તેમને કઇ .." અધૂરા વાક્યનો અર્થ સમજી જતાજ મનમોહન બોલ્યો

"જી એમને પણ હાલમા તો જરૂર નથી." અને પછી સર્વે સાૈ સાૈને રસ્તે પડયા પેલા વૃદ્ધ માણસે થોડીવાર રહી વેશ પલટયો એક કદાવર બાંધાનો ચાલીસ વરસનો પ્રચંડ પુરૂષ હવે તે લાગવા માંડયો. અને પછી તે બોલ્યો

" કેટલી બધી હિંમત ! મારી મદદ લીધી હોત તો હુ ખુશી થાત ! પરંતુ હશે!" અને તે પછી તેણે ગજવામાથી સોમારેટ કાઢી સળગાવી ધુમાડાના ગોટેગોટ કાઢતો તે ક્ષણવારમા ત્યાથી અદ્રશ્ય થઈ ગયો વ્હાલા વાચક ! એ નવીન આવનાર બુઠ્ઠાનો સ્વાંગ સજનાર અન્ય કોઈ નહિ પરંતુ બંગદેશનો સુવિખ્યાત ડિટેકટીવ દેવેન્દ્ર હતો

પ્રકરણ ૨ જું.

"ભેદી ટપાલ"

પાપકર્મ પ્રારંભમા પ્યારા લાગે ભાઇ,
પણ પુઠે પસ્તાવા છે સ્હેજ નહિ સુખદાઈ.
ઘડી ઘાટ દુષ્ટાત્મા ફસાવવાને જાય,
પણ કુદરતનો કાયદો પોતે મહિ ફસાય.

પરગામ ગએલા ઉમરાવ કનકકાન્ત આજે કર્ણાવતીમા પાછો ફર્યો હતો નિત્યનિયમ અનુસાર તેને મ્હેલ જવાનો રસ્તો ગરીબોના ઝુપડા પાસે થઇને હોવાથી તે ત્યા રહીને પસાર થતો હતો, એવામા તેની નજર એક ખેડુતની સ્ત્રી તરફ ગઇ તે સ્ત્રી બીજા સાધારણ વર્ગની સ્ત્રીઓને કનકકાન્ત તરફ આગળી બતાવી બોલી રહી હતી કે "જુઓ! પેલો ક્રૂર હુકમ આપનાર ઉમરાવ જાય!" કનકકાન્તને કાને આ શબ્દો પડતા વારજ તેણે પોતાનો ઘોડો અટકાવ્યો નીચે ઉતર્યો, તે સ્ત્રીની પાસે જઇ તેણે બોલેલા બોલ માટે ખુલાસો માગ્યો ખેડુતની સ્ત્રીના મ્હોડે બનેલો તમામ બનાવ જાણતાજ તેણે પોતાનો ઘોડો પૂરપાટ દમનકાન્તના ઘર ભણી મારી મૂક્યો થોડીવારમાજ દમનનો ભેટો થયો. કનકકાન્તે જતા વારજ દમનને પ્રશ્ન કર્યો

"દમન! કહે જોઉ? તે નિરાધાર માતા–પુત્રીને કોના કહ્યાથી ત્હેં ઘર બ્હાર કાઢી મૂક્યા?"

"શ્રીમતી કોકિલાગૌરી"ના ટાઢકા મ્હોડે દમને જવાબ આપ્યો

અને ત્યારબાદ દમનને કોઇ પણ જાતની વધારે પરપૂછ કરવી છોડી દઇ કનકકાન્ત સીધો પોતાના મ્હેલે આવ્યો કનકકાન્તના ગયા કેડે તરતજ દમનના મગજમા પણ કઇ વિચાર આવતા તે પણ પોશાક બદલી એક છૂપા ભોયરા દ્વારા ક્યાક ગૂમ થઇ ગયો કનકકાન્ત પ્હેરેલેજ કપડે શયનભુવનમા આવી લાગ્યો ત્યા તેણે શુ જોયુ? એક આશરે અઠ્ઠાવીશ વર્ષની સૌન્દર્યવનની લલના અત્યારે આ એકાન્ત વાસમા એકલી ગાલે હાથ ટેકવી મૃદુ શય્યામા પડી પડી કોઇ મહાન વિચારમા તલ્લિન બનેલી હતી કનકકાન્ત આવ્યાનુ ભાન તેને ન્હોતુ. કર્ણાવતીના ઉમરાવની પત્ની અને કર્ણાવતીની

મહારાણી કોકિલા તે આજ હતી ઉમરાવના ઘરની પત્ની એટલે પછી વઆલકારોની ઝમક હોય એમા શુ નવાઇ ' તેમા વળી કોકિલાને બાલ્યકાળથીજ જરા ટાપટીપ વધારે પસદ હતી પછી તો પૂછવુંજ શુ ? વરઘેલી રાજકન્યા—અત્યારે કોઇ રાજરાણી-સાક્ષાત્ કોઇ ગાધર્વકન્યા કે યક્ષ—કન્યા નુ ભાન કરાવતી હતી કઠમા કોકિલ સમાન એ કોમલ ડીનો અગરગ હસલીની ધોળાશને પણ શરમાવે તેવો હતો તેના નયનોના ચમકારા આગળ રતિ પણ પાણી ભરે એમ હતુ કેશની કાળાશથી મણીધરોને લજવતી એ કોકિનાગૌરી "કોકિલા કેમ છે એ પ્રશ્નની સાથેજ ચોકી સફાળી બેઠી થઇ અસ્તવ્યસ્ત થએલા ચીર ઠીક કર્યા માથાનો છેડો તેણે સમો કર્યો તેની વિચારમાળા તૂટી ગઈ નમણા નેત્રો પલકયા પ્રશ્ન પૂછનાર પતિદેવ છે એ જાણતાજ એના ગાલ ઉપર રતાશ ધાઇ આવી. આખલડીના મર્મભેદક અણુસારા ને નખરા સાથે લાડ કરતી તે મદ મદ હસતી હસતી ઉભી થઇ પાસે ગઇ. કાલાવેલા શબ્દોમા બોલી

"બહુ મોડુ થયુ હો ! પધારો !"

"તુ શુ કરતી હતી ?"

"વ્હાલમના વિચાર !"

"એમ કે ?"

"હાસ્તો ! બીજા કો'ના વિચાર કરવાના હોય ?"

"બરાબર છે સતીને વિચાર સદૈવ પતિનાજ હોય !"

"ખરુ ને ? પરન્તુ તમે આજે આમ દાઢમાથી બોલો છો એવુ મ્હેને તો જણાય છે તમારો હમેશનો હસમુખ ચ્હેરો આજે ઉદાસ કેમ છે ? હમી ખુશીને વાત કેમ કરતા નથી ! હે ?"

"કોકિલા ! તને ખબર તો છે ને કે હુ ગરીબોને ચાહુ છું. તેમના દુખો હુ દેખી શકતો નથી ?"

"ઘણીજ સારી રીતે પરણ્યાને આજે દશ વર્ષ થયા, તેમા તમને મ્હેં ઘણાય ગરીબોને આશ્રય આપતા જોયા છે"

"બસ ! એ બધુ તુ જાણે છે ને છતા મ્હારી ગેરહાજરીમા શા માટે ગોટાળો કર્યો ?"

"શુ ?"

"દમનકાન્ત પાસે પેલા નિરાધાર માતા-પુત્રીને કઢાવી મૂકયા"

નાથ ! એમા મ્હારો મુદ્દલ વાક નથી આજ ત્રણ ત્રણ માસ થયા ભાડા પેટે એક પાઈ પણ એમની પાસેથી વસુલ થતી નથી હવે તે કયા સુધી પાળવા ? એથી તો નાથ ! એમને ફાવી જાય છે, ને ઉત્તેજન મળે છે"

"નહિ ! અન્ય માટે એમ બને, પરન્તુ એ બાપડા તો બરાબર ગરીબજ હતા કોકિલા ! આટલી બધી રાજ્યની તિજોરી તર છતાયે ત્હારે હૈયે ટાઢક વળતી નથી, ત્હને સતેષ નથી મળતો, એ બહૂ અફસોસની વાત છે અતિ લોભ તે પાપનુ મૂળ પાચ રૂપીઆ ભાડાને માટે તે આ કાર્ય તદ્દન આયોગ્ય તો શુ બલ્કે ઉદ્ધત અને મૂર્ખાઈ ભર્યુ કર્યું છે ત્હને ખબર નથી ?—

દુનિયામા ગરીબોની કદર શ્રીમાનથી થાતી,
કસોટી દાનશીલની ગરીબોથીજ લેવાતી
દુઃખી તે માનવી ગણવો ગરીબાઇ ગઇ જેની,
ગરીબી જન્મભર નીભે અમીરી છે ઘડી બેની

હમણા હમણા તુ મ્હને પણ બાજુ પર મૂકી ત્હારે મન ફાવે તેમ રાજ્યમા ઉથલપાથલ કરે છે મ્હારી ગેરહાજરીનો ગેરઉપયોગ ગરીબોને અન્યાય આપી તુ કરી રહી છે. મ્હારી અર્ધાગના હોઈ ત્હારે તો આ બાબતમા શરમાવુ જોઇએ ! એક સમ્રાજ્ઞીને છાજતા સદ્દગુણોમા દયા, માયા રહેમ, દાનશીલતા અને સખી દીલનો પણ સમાવેશ થઇ જાય છે પાચ પૈસા દેવાના તો નથી મળતા, પરન્તુ તેમની પાસેથી પડાવવાની દાનત કેરી ?

મળે માધવ-કૃપાથી તો ગરીબોને દઇ છૂટો,
પરન્તુ છે લુટાયેલા વધુ એ'ને નહિ લૂટો,
મળે તો આપવુ નહિ તો દયા ખાવી રહી તમને,
પરન્તુ રોવડાવાની ન દાનત દયો પ્રભો અમને.
ભલો ભુડો ગમે તેવો ભિખારી નિન્દવો નહિ ! હા !
એ આજે, તમે કાલે, હસીને કો' જવાના ક્યા ?
સ્થતિ જે આજ એઓની, તમારી કાલ તેવી છે,
ન જાણો ભીખની ઝોળી ખભા પર કાલ લેવી છે !

ઉલ્ટુ ગરીબો પર તો શ્રીમતોની મ્હેરબાની જોઇએ ! રહેમની દ્રષ્ટિથી અવલોકી રકની કકળતી આતરડી ઠારી તેમના અતરના આશિર્વાદના ભાગી થવાનુ સદભાગ્ય સૌને અને વારે વારે નથી મળતુ ! એ સદ્દભાગ્ય બહુ દુર્લભ છે હો !

ઉદ્દગાર દીનનો "હાસ" એકજ અવનિમા અણમૂલ છે,
સસાર ને ભવપાર તરવા પુણ્યનો એ પૂલ છે.
સ્વર્ગસુખથી પણ અહા ! સતોષ એનો ઓર છે,
સદ્દભાગ્ય-ભાનુના સિતારાનો "સુચક શુભ પ્હોર છે."

"પરન્તુ એ'મા મ્હે એટલુ બધુ શું કરી નાખ્યુ ?"

"ત્હે કર્યું છે તો કઇકજ પરન્તુ ત્હને ખબર નથી કે ત્હને જે કઈક લાગે છે, તે તેમને કેટલુયે લાગે છે, ત્હારે મન એ કઇજ હિસાબમા નથી, પરન્તુ તેમને મન તો બહુ છે એક રૂપિયા જેવી વસ્તુ ત્હને ગણત્રીમા ન હોય ! કારણકે તુ લાખોમા ઉછરી છે. પરન્તુ તેમને મને તો બહુ મોઘી છે, ગરીબાઇના દુ ખો ગરીબોજ જાણે, શ્રીમાનને તેનો ખરો ખ્યાલ ન આવે આખવાળો અધની અને પગવાળો લગની પીડા કયાથી પામે ? એનો જેને વીતે તેજ જાણે ! આપણે સમજવુ જોઇએ કે એ અને આપણે જુદા નથી બધાય એકજ જગદ્દજનનીના સતાનો હોઇ એકજ વસુધરા પર વસનાર અને જનાર છીએ ગાડા, ઘેના, રક, રાય સર્વનો સરજનહાર શ્રીપતિ સમભાવનાવાળો છે

ધનવાન તેમજ ધનહીનો પણ ઇશ્વરી સતાન છે,
કગાલ તેમ કુબેરને કેશવ કને સમ માન છે
જુદા નથી તોયે જુદા જોનાર એ તમ આખ છે,
કારણ તમારી આખમા સોના રુપાની ઝાખ છે
બાકી જુઓ તો ઢેડ ભગી બ્રહ્મ સર્વે એક છે,
સરખા જીવો સરજાયલા સૃજનાર પણ એ એક છે

શ્રીમતાઇ, મ્હોટાઇ, ગરીબાઇ ને ન્હાનાઇ એ સૌ મનના માની લીધેલા માનવીના પોતાના છે બાકી ખરૂ જોતા તો —

પચરગી પુષ્પો પ્રાણીઓના જગ-બગીચે ખીલતા,
અકેકની સુગધ છાયા, ઓથ સઘળા ઝીલતા

કોઈ જરા સુંદર વધારે ને સુગંધીદાર જો,
કોઇ બિચારૂ સાદુ સાધારણ સુગધીદાર તો
સપી તથાપિ સર્વ એ ખીલે ખરે સાથે રહે,
મોભા અને સોધા બધાને માળી સરખા જાળવે.

ખોડવાળા પુત્રને માતા ફેકી નથી દેતી એતો સારાને તેમજ નઠારાને બેઉને સરખાજ જતનથી જાળવે છે તે પ્રમાણે તુ આ ક્ષણિક રાજ્યલક્ષ્મીમા છલકાઇ ન જા ચઢતી પડતી સૌ કોઇને છે. સમજુ તો સમજે છેજ કે —

અમીરો યા ગરીબો યા ફકીરો હો ગમે તેવા !
પરન્તુ જીવ સરખા શુ સમજતો સર્વ ના દેવા?
જરૂરી જેટલી તમને બરાબર તેટલી તેને,
નથી મ્હોટા કઈ તમને નથી ન્હાના કઈ એને.
ગરીબોના દીલો દૂભાવનારા નીચ દાનવ છે,
તમેયે માનવી! સમજો ! બિચારા એવ માનવ છે.

માટે હુ ત્હને આજે ચેતવણી આપુ છુ કે આજ પછી ગરીબોને દુભાવી તેમની આતરડી કકળાવી, એવુ જો હુ સાભળીશ તો ત્હારો પરિત્યાગ કરીશ"

"નહિ ! નહિ ! નાથ ! એ'મા આટલો બધો ક્રોધ કરવો નથી ઘટતો ! આપને જો એ પસદ નથી, તો હુ એ બાબતમા માથુજ નહિ મારૂં ક્યો થયુ હવે ? મ્હારે શુ એતો અમસ્તી ! મ્હે જરા દમનકાન્ત મ્હારી સલાહ લેવા આવ્યા ત્યારે કેવળ વિચારજ દર્શાવ્યો. વારૂ ! જવા દ્યો હવે એ વાત, ને કહો જોઉ તમે બ્હારગામ હતા. તે! ત્યાં શું કરી આવ્યા ! તે તો કઇ જણાવ્યુ નહિ!"

"હા તેજ હવે હુ ત્હને જણાવુ છુ જો સાભળ! થોડા દિવસ પર મ્હારા ઉપર એક **ભેદી ટપાલ** આવી હતી તે આ. રહી. જો સે વાચી જો"

કનકકાન્તે કોકિલાના હાથમા એક કાગળ મૂકયો ધ્રુજતે હાથે કોકિલાએ ખોલ્યો ખોલતાજ ત્હેના મોઢા ઉપરનુ નૂર ઉડી ગયુ ઘડી પ્હેલા હસતી કોકિલાના મુખપર ગભીર ગમગીની છવાઇ ગઇ વાચકો તુ એ કાગળનો ભેદ વાચી ત્હારી ઉછળતી જિજ્ઞાસાને તૃપ્ત કર

રા૦ કનકકાન્ત,

તમારો ગૂમ થએલો ન્હાનો ભાઇ કેશવકાન્ત જીવે છે. સમય આવતા આપોઆપ ખુલ્લો થશે માટે વીલ કરતા સભાળજો

લી૦ 'હુ જાતે ને પોતે"

"હુ ધારૂ છુ કે કોઇ દગાખોરનુ આ કાવત્રુ હોવુ જોઇએ. તમારા ભાઇને ગૂમ થયાને આજ દશકા વીતી ગયો, અને આટલા વર્ષ નહિ ને હવે જીવતા હોય એ સભવેજ કયાથી? મ્હને તો લાગે છે કે કોઇ બદમાશનુજ આ રાજ્યગાદી પચાવી પાડવા તરકટ છે. કેમ તમને શુ લાગે છે?"

"કોકિલા! કોઇપણ વિષયપર માણસે પોતાનો સ્વતત્ર અભિપ્રાય આપતા પ્હેલા લાબો વિચાર કરવો જોઇએ આમ ઉતાવળા બની ફાવે તેમ મત બાધી લેવો ઠીક નથી જો કે લખનારે પોતાની ચતુરાઇ ચલાવી નામ–ઠામને તિથિ નથી લખ્યા, પરન્તુ હુ કલકત્તા ગયો હતો...ત્યા "

"કલકત્તા? તમે ગયા હતા? હઁ! ત્યા શુ?" અધીરી કોકિલા વચમાજ બોલી ઉઠી

"ચીરી પડ. ત્યા પ્રખ્યાત ડિટેકટીવ દેવેન્દ્રકુમાર સાથે મ્હારે મુલાકાત થઈ"

"દેવેન્દ્ર ?" કોકિલા હવે ચોકી

"હા ! કેમ તુ એને ઓળખે છે ?"

'નારે ! મ્હેં તો જોયાએ નથી પરન્તુ મ્હે સાભળ્યુ છે કે એ બહુ બાહોશ છે હાં પછી તમે એમને આ કાગળ બતાવ્યો એમજ ને ?"

"હા !"

"અને એમણે શું જવાબ આપ્યો ?"

"એજ કે કેશવકાન્ત જીવતો હોય એ સો વસા સભવિત છે. પોસ્ટ પરની છાપ જોતા પત્ર કર્ણાવતીથીજ બીડાયેલો છે,, અને કેશવ આપણાજ શહેરમા કોઇ છૂપી જગ્યાએ છૂપે નામે છૂપાયલો છે

"અને તમે તે માની લીધુ કે નહિ ?"

"એમા માનવા નહિ માનવાનો સવાલજ કયા રે' છે ? દેવેન્દ્ર કઇ જેવો માણસ નથી આ બાતમી મળતાજ મ્હે પ્રથમનુ વીલ રદ કર્યું છે અને હવે નવુ કરવા ઇચ્છા ધરાવુ છુ"

"આમ એકાએક સાહસિક પગલુ ભરવુ સારૂ નથી હો !"

"નહિ મ્હારૂ મન પણ સાક્ષી પૂરે છે કે કેશવ જીવતો હોવોજ જોઇએ દેવેન્દ્રને મ્હે એ કાર્ય સોપ્યુ છે, અને આજેજ દેવેન્દ્ર અહી આવનાર છે કારણ કોઇ ગર્ભશ્રીમતના ખૂનના કેસનો ભાર હાલમાં તેને માથે છે, તે બાબત કેટલીક બાતમી મેળવવા"

અને આ સાભળતાજ કોકિલા ધોળી પૂણી જેવી થઇ ગઇ તેના વદનચદ્રની લાલાશ ફિક્કી પડી ગઇ કોણ જાણે એવુ શું હતુ કે

દ્વેન્દ્ર અહીં આવનાર છે, એમ સાભળતાજ તેના મોતીયા છૂટી ગયા. મહામહેનતે તેણે સવાલ કર્યો

"હવે તમે નવા વીલમા શુ કરાર કરવા માંગો છો ?"

જો ! કોકિલા ! હૃદયેશ્વરી ! ખોટુ ન લગાડીશ ! પ્રથમ વીલમા હુ અપુત્ર હોવાથી મ્હારા મરણ પછી કર્ણાવતીની ગાદીની હકદાર વારસ તુજ હતી પરન્તુ હવે મ્હે ચાલતા આવેલા ધારાને અનુસરી વિચાર બદલ્યો છે અને ત્હારા પોષણ અર્થે અમુક રકમ બાધી આપી બાકીનો તમામ હક્ક માગ ભાઇના નામે લખાવવા માગુ છુ"

હતાશ કોકિલા આ પછી આગળ કઇ નહિ બોલી કનકકાન્ત પણ તે પછી કોકિલાનો ઓરડો છોડી ગયો પરન્તુ પેલો ભેદી કાગળ કોકિલાના ઓરડામા તે ઉતાવળમા ભૂલી ગયો થોડીવારે તેને તે સાભર્યો, ને તે લેવા તે કોકિલાના ઓરડા પ્રતિ પાછો ફર્યો બારણા આગળ આવતાજ અદર કોઇ બે જણા વાત કરતા હોવાનો ભાસ તેને થયો કનકકાન્ત કાન માડી તે સાભળવા લાગ્યો વ્હાલા વાચક ! આ બે વ્યક્તિઓ કોણ હતી ?

એક તો કોકિલા પોતે, ને બીજો તેનો ભાઇ કુજવિહારી,

પ્રકરણ ૩ જું.

"મૃત્યુ—ઘટ."

માબાપના સતાનમા સસ્કાર ઉતરી આવતા,
સદ્દગુણ કે દુર્ગુણની છાયા બરાબર લાવતા
માટે તમારા બાળ જો સુશીલ ઇચ્છો ભારતી,
શિખવાડજો સૌથી પ્રથમ સદ્દગુણ કેરી આરતી.

વાચક વીરા ! વાર્તાના પ્રવાહમા તુ આગળ વધે તે પ્હેલાં કોકિલાના જીવનવૃત્તાનથી પરિચિત થા કારણ કે વાર્તાના વિષયમા તને એથી સુગમતા પડશે પૂર્વે મધુપરી નામની નગરીમા માધવસેન નામનો એક ઉચ્ચ કોટીનો સસ્કારિત બ્રાહ્મણ રે'તો હતો વિદ્વાન હોવાથી તે પેટપૂરતુ કમાઇને આનન્દમા દિવસ ગાળતો હતો સતાનમા તેને માત્ર એક પુત્ર ને એક પુત્રી હતા કમનસીબે માધવસેનને બદચાલની નારી મળી હતી તેની પત્નીનુ નામ વિમળા હતું પરન્તુ ગુણો તો નામથી ઉધાજ હતા ઘણે વરસે પુત્રહીન એવા માધવસેનને પુત્ર થયો જેનુ નામ કુજવિહારી એકનો એક પુત્ર એટલે લાડમા ઉછરેલો પછી નબળો નીકળે એમા નવાઇ શુ ? બે વરસે વિમળાએ એક કન્યા રત્નને જન્મ આપ્યો, જેનુ નામ કોકિલાગૌરી કુજ વીસ વરસનો અને કોકિલા અઢાર વરસની થતાજ શહેરમા સખ્ત કોલેરાનો રોગ ફાટી નીકળ્યો જેમા પિતાનુ છત્ર ગયુ કોકિલાના લગ્ન જ્ઞાતિના એક સુજ્ઞ યુવક સાથે કર્યા હતા. પરન્તુ કમનસીબે તે

બિચારો લગ્ન પછી દશ દિવસે આલોકને છોડી ગયો હતો. કોકિલા બાળ વિધવા હતી તેણે શૃંગાર (વેશ) રાખ્યો હતો જો માતા સારી હોત તો કોકિલા ક્ષકીની ન થાત પરન્તુ પતિના મરતાજ વિમળાએ છચોક યારી કરવા માડી માતાના સસ્કાર બાળ-વિધવા પુત્રી પર પડયા અને તે પણ કુંજના એક વણિક જ્ઞાતિના યુવાન મીત્રપર મોહી પડી ભાઇની શિખામણ ને સલાહથી એક રાત્રે તેઓ ત્રણે દૂર દેશમા નાસી ગયા બે ત્રણ વરસ એ ત્રિપુટીએ ત્યા ખેચી કાઢયા. પરન્તુ પછી જેના ઉપર • કોકિલા ગાડી ઘેલી બની હતી, જેના પ્રેમમા પોતાના પતિવ્રત પર પાણી મૂકયુ હતુ, તે પૈસાથી ખાલી થયો ભાઇની શિખવણીથી આ ખાલી થયેલ ખોખાને રસ્તામાથી સાફ કરી કોઇ બીજા ધનવાનને ફસાવવા કોકિલાએ નિશ્ચય કર્યો એક રાત્રે લાગ જોઇ કોકિલાએ પોતાને યારને પાણીમા ઝેર દીધુ શમને સતાડી તેઓ પોતાના પ્રથમના ઘેર ગયા, પરન્તુ ત્યા ખબર કાઢતા જણાયુ કે તેમની માતા કોઇની સાથે ન્હાસી ગઇ છે કુંજે ઘર વેચી દીધુ, અને પછી મેળવેલા પૈસા લઈ બેઉ ભાઇ બ્હેન નોકરીની શોધમા નિકળ્યા આખરે એક નાટક કપનીવાળા સાથે કુંજને ઓળખાણ થઈ, અને કોકિલાના લાવણ્ય પર તે મરી ફીટયો તેણે કોકિલાને ગાતા બજાવતા શીખવી પ્રવીણ થતાજ મીસ સરસ્વતિના ઉપનામ નીચે ખેલોમા તે નાટય—નાયિકાના પદને શોભાવવા લાગી બ્હેનને પૈસે ભાઇ પણ મોજમઝા મારવા લાગ્યા સરસ્વતિ પર શ્રીમતો કુરબાન થઇ ગયા અને તેને બલબલાના આમ ત્રણો આવવા લાગ્યા કોઇ એક ગર્ભ શ્રીમતની ગરદન પર છરી ફેરવી કુંજે પોતાને લક્ષાધીપતિ જાહેર કર્યો અને કોકિલાએ

સરસ્વતીએ પણ વારાગના સાથે ઓળખાણ થયા બાદ સ્વતંત્ર ધધો શરૂ કર્યો હવે મીસ સરસ્વતિના માન વધ્યા ઠેરઠેર તેના નામ—મુજરા થવાં લાગ્યા. એવામા કુંજનુ ભોપાળું પકડાયુ તેની પાછળ પોલીસો પડતાજ તે બ્હેનને લઇને નાઠો અને કર્ણાવતી આવ્યો ત્યા ઉમરાવ કનકકાન્તે તે બેઉ ભાઇ બ્હેનને આશરો આપ્યો આગળ જતા યોગ્ય પત્નીની તપાસમા એવો કનકકાન્તને કોકિલા કુવારી છે, એવી કુજ મારફત ખબર પડી કુજે પોતે ઉમરાવના પુત્રપુત્રી હોઇ કોઇ અગત્યની તકરાર થવાથી રાજ્ય ત્યાગ કરી આવેલા જણાવ્યુ કોકિલાની કુદરતી સુન્દરતાથી ઉમરાવની શકા ભાગી ગઇ અને રાજબીજ જાણી તેણે કોકિલાને પોતાની પત્નીની જગ્યા આપી તે દિવસથી કોકિલા કર્ણાવતીની મહારાણી મનાવા લાગી કુજ હવે બહુ આવતો જતો નહિ તે હમેશા દેશાવરજ પડી રે'તો. કોકિલા તેને અવરનવર ખપજોગા નાણા છુપી રીતે મોકલ્યા કરતી, ને આ રીતે આ ભેદી ભાઇબ્હેનના ભેદ પર હાલમા તો અંધકાર છવરાયલો હતો. આ રમુજી ભેદની ઉકેલણીના કામ પર જો કોઇ લાગ્યો હોય, તો તે ડિટેકટીવ દેવેન્દ્ર હતો, કારણ પેલા ગર્ભશ્રીમતના ખૂની કુજને શોધવાનું કામ તેને સોંપાયુ હતુ, પરન્તુ કુજે પોતાનું ખરૂ નામ તે વખતે ત્યા છુપાવી દીધુ હતુ દેવેન્દ્ર તેમને સરસ્વતિ અને શરદચદ્રના નામથી પિછાનતો હતો. મધુપુરીથી ગર્ભશ્રીમતનુ ખૂન કર્યા બાદ તેઓ ક્યા ગૂમ થઇ ગયા, તેની ખબર દેવેન્દ્રને પણ ન હતી બાકી આગળની તમામ વાત તેણે શોધ કરી જાણી લી'ધી હતી

આ ભાઇબ્હેનને પેલા મૃત્યુ-ઘટની સાથે સબધ હતો. કનકકાન્તની પ્હેલાના રાજાએ, કોઇ વિધવાને નિર્દોષ છતા અન્યાય

કર્યો હતો તેના એકના એક પુત્રને ફાસીની શિક્ષા કરવાથી ગાડી થયેલ એ વિધવાએ પુત્રની પાછળ પોતાનો પ્રાણ પટકી નાખ્યો હતો. મરતી વખતે તેના ગળામાથી એક કુદરતી રીતે કાળદૂત જેવી ચીચીયારી બ્હાર પડી હતી તે જાણે કોઇ પર્વતમાથી ભેદી સુર આવ્યો હોય તેમ લાગી હતી આ વિધવાના શાપે કરી કર્ણાવતીમા એવી સજ્જડ માન્યતા ફેલાયલી હતી કે એ વિધવા કર્ણાવતીની ગિરિ-કદરા નામે કપાળકૂટમા રે'છે તે દિવસથી એ ગુફામા કોઈ જતુ ન હતું ત્યારબાદ થોડા દિવસ રહીને પાછો એવોજ ભેદી સૂર સોના સાભળવામા એ ગુફામાથી આવ્યો રાજાએ તપાસ કરી પરન્તુ કઇ પતો લાગ્યો નહિ બન્યુ એવુ કે તેજ દિવસે કર્ણાવતોના રાજ્ય કરનાર રાણાનુ ખૂન થયુ, અને ત્યારથી આ સૂરને લોકો મૃત્યુ-ઘટને નામે ઓળખવા માડયા. એ સૂર કર્ણાવતીના ઉમરાવના મરણની આગાહી-સૂચક હતો. ભલભલા ડિટેકટીવોએ ગુફાની બારીક શોધ કરી હતી, પરન્તુ કઇ પણ હાથ લાગ્યુ ન્હોતુ ખાતે દેવેન્દ્રને પણ આ વાતની ખબર પડતા તેની મુલાકાત લેવા ચૂકયો ન હતો પરન્તુ પરીણામ શૂન્યજ આવ્યુ હતુ આજુબાજુના તમામ પ્રદેશમા આજે દશ વરસ થયા ઉપરનો વ્હેમ પ્રચલિત હતો. અને મનમોહન-દેવેન્દ્ર, કનકકાન્ત વગેરે તેનાથી વાકેફગાર હતા જ્યારે કોકિલા ને કુજ કર્ણાવતીમાં આવ્યા, ને કોકિલાના લગ્ન કનકકાન્ત સાથે થયા ત્યારે કોકિલા અને અને કુંજને કાને પણ આ ભેદી સૂર "મૃત્યુ-ઘટને" વિષે આવ્યુ. લોકો જો કે દશદશ વરસ થયા ફરી એ સૂરની ઝાખી સુધ્ધા થઇ ન હોવા છતા હજુ એવીને એવી માન્યતા ધરાવતા હતા. એ વાત આ ભાઇબ્હેન જાણતા હતા કપાળકૂટની ભયકર પ્રચડ ગુફા ભૂતાવળી

થવાથી લોકો એને ભેદીગુફાને નામે ઓળખતા હતા કનકકાન્તના મ્હેલથી તે બહુજ પાસે હતી અને પેલા વિચિત્ર અવાજને "મૃત્યુ-ઘંટ" કે'તા હતા દશ વરસ પછી આજ ગુફામા એક એવો અવાજ થયો હતો, જ્યારે કનકનો ન્હાનો ભાઇ કેશવકાન્ત ગૂમ થઇ ગયો હતો. આવા આવા ઉપરાઉપરી પ્રસંગોથી વ્હેમ લોકોના મનમા સજ્જડ વાસ કરે તો એમા ખોટુ શુ છે? પરાપૂર્વથી ચાલતા આવેલા વ્હેમનુ સશોધન દેવેન્દ્રને મળી કનકકાન્તે કરવા કમ્મર કસી હતી. આટલુ જાણી લીધા પછી વાચક વીરા! હવે તુ બેલાશક આગળ દોડ

પ્રકરણ ચોથું.

"કાતીલ-કીનો"

રે ! સુન્દરીની શત્રૂતાની ધાર પાણીદાર છે,
કોમળ જગે કે'વાય પણ ફરે પછી અગાર તે
કાતીલ-કીનો કામીનીનો ક્રૂર હા ! કે'વાય છે,
જાદુગરી એ જાળમા શુરવીર પણ સપડાય છે
રમણી રમાડે ને રીઝાવે, મોક્ષદાતા માણુની.
વંઠે અગર વકાય જો તો ચડિકા એ જાણુની

"ઓહો એજ કે કઇ બીજુ ?" પુરૂષ વ્યકિત બોલી

"એટલે ત્હારે મને એ શુ કઇ હિસાબમાજ નથી ? આ કઇ ન્હાની સુની વાત નથી ? શુ સમજ્યો સ્ત્રી વ્યકિતએ સવાલ કર્યો

"ન્હાની નહિ તો શુ ? આ કુજના હાથમાથી કેશવ જીવતો જાય એ ત્હારે આશા રાખવીજ નહિ થોડા દિવસમા એ દેવેન્દ્રને પણ ખબર પડશે અને વીલનુ શુ છે ?"

"હા ! નવા વીલથી આપણો હકક માર્યો જશે"

"ફીકર નહિ એ વીલ પણ ઉઠાવી લેવાનુ મ્હારે માથે બોજ પછી કઈ છે ?"

"પરન્તુ બીજુ એ છે કે ત્હારા બનેવી કલકત્તા ગયા હતા"

"હે કલકત્તા ?"

"હા"

"ક્યારે ?"

"બે ચાર દિવસ થયા"

"ત્યારે તે તો મ્હને કઇ વાત નહિ કરી ?"

"મ્હને તો પરગામ જવાનુ કહ્યુ હતુ ગામનુ નામ ન્હોતુ પાડયુ"

"વારૂ ત્યા જવાનુ કારણુ ?"

"આ કાગળનો ભેદ ડિટેકટીવ દેવેન્દ્ર પાસે પામવા" કે'તાજ કોકિલાએ કનકકાન્તનો રહી ગયેલો પત્ર કુંજના હાથમા મૂકયો કુંજે તેના પર નજર ફેરવી

"વારૂ પછી શુ થયુ" કુંજે બ્હેનને કાગળ પાછો આંપતા કહ્યું.

"દેવેન્દ્રે એટલી બાતમી મેળવી આપી છે કે કેશવકાન્ત હજુ જીવતો હોય તે પણ વળી કર્ણાવતીમાજ છે"

"બસ! ત્યારે તો બેડો પાર!"

ઉપરનો સવાદ ભાઇબ્હેન વચ્ચે એટલો તો ધીરેથી ચાલતો હતો કે કનકકાન્તના કાનમા અક્ષર સરખો પડતો ન હતો બહુવાર નાકના કાન માડી માડીને તે કટાળ્યો, એટલામા છેલ્લુ વાકય કે જે કુંજ બહુજ જોરથી હાથ ઠોકીને બોલ્યો, તે કાનમા પડયુ

"બસ! ત્યારે બેડો પાર!"

અને તેની સાથેજ એક આચકા સમેત દિવાનખાનાનુ દ્વાર ઉઘડી ગયું, અને કનકકાન્ત દાખલ થયો.

"ઓહો! કેમ? તુ કયારે આવ્યો? કુંજ'!" કનકે જતાજ પુછ્યુ

"મ્હને આવ્યાને ભાગ્યેજ દશ મીનીટ થઇ હશે"

"કેમ તબીઅત તો મઝામાને ?"

"જી, હા"

"અરે ! હા ! પરતુ કોકિલા ! અહીં પેલો મ્હારો કાગળ રહી ગયો'તો ને ? તે કયા છે ?"

"આ લ્યો લ્યો"

અને તેની સાથેજ કોકિલાએ કનકના હાથમા પેલો કાગળ મુકયો, એટલે કુંજ ઉઠયો બારણા તરફ વળતા તે બોલ્યો.

"તો બેસો, ત્યારે હવે હુ જઇશ"

"આવજે ! પણ હા કુંજ ! તુ દમનના ઘર આગળથી જવાનો છે કે ?"

"હા .રસ્તો તો એજ છે ને વળી?"

"ત્યારે તો જરા દમનને કે'તો જજે કે હાલને હાલ કોઇ બાહોશ વકીલને મ્હારે ત્યા મોકલી આપે"

"બહુ સારૂ"

કુંજ ગયો હવે કોકિલાને કનક ફરી એકલા પડ્યા, એટલે ધીરેથી કોકિલાએ પાછી વાત ઉચકી:—

"કેમ ? અત્યારે ને અત્યારે આજે કઇ વકીલનુ કામ?

"જેમ બને તેમ મ્હારા ભાઇના લાભમા મ્હારે નવું વસિયતનામું કરાવવુ છે કારણ આ કાચની કાયાનો થોડોજ ભરોસો છે ! કે તે કયારે પડશે?"

"બરાબર છે"

ને હજુ આગળ કોકિલા કઇ બોલે ત્યા તો પેલો વિચિત્ર અવાજ "મૃત્યુ–ઘટ" તેમના સાભળવામા આવ્યો, કોકિલા પીળી પૂણી

જેવી થઇ ગઇ કનકકાન્ત પણ ઉભો થઇ ગયો નોકરચાકરો પણ દોડી આવ્યા, અને શેઠને ઘરની બ્હાર ન જવા દેવાનુ કહ્યા છતા હઠીલો કનક અવાજની દિશા બાંધી તે તરફ સપાટાબંધ દોડવા લાગ્યો હજુતો તે થોડેજ ગયો હશે, ત્યા તેને રસ્તામા એક લાવણ્યવતિ લલનાએ રોકયો.

"કનકકાન્ત થોભો !"

એક અજાણી અબળાને મ્હોડે પોતાનુ ખરૂ નામ સાભળતાજ કનક સ્થભ્યો,

"તમે કોણ છો?"

"તમારૂ ભલુ ઇચ્છનાર એક યુવતિ."

"નામ!"

"દેવી"

"દેવી તમે મ્હને ઓળખો છો?"

"હા."

"કયાથી?"

"તે જણાવવાનો સમય અત્યારે નથી વારૂ તમે પેલા અવાજની પાછળ શોધ માટે નિકળ્યા છો ! નહિ વારૂ?"

"હા"

"એ શુ સુચવે છે, તે તમે જાણો છો ?"

"હા,"

"શુ?"

"કનકાવતીના ઉમરાવનુ ! મ્હારૂં મ્હોત !"

"બસ ! તો જાવ ગમે તેમ થાય છતા આજ રાત્રે બ્હાર જશો નહિ."

એટલામા દમનકાન્તે મોકલેલા વકીલ સાહેબ રસ્તામાજ કનક-કાન્તને મળ્યા "કેમ ઓહો! કનકકાન્ત આપજ ને ?"

"હાજી"

"આપેજ દમનકાન્ત સાથે કે'વડાવ્યુ હતુ ને ?

"જી, હા"

"આપની સાથે આ બ્હેન કોણ છે "

"અને કનકકાન્ત આ સવાલનો જવાબ વાળે તે પ્હેલા તો "દેવી" જ બોલી ઉઠયા .

"એક આશ્રિત અબળા."

કનકકાન્તને દેવીએ નાકપર આગળી મૂકી ચૂપ રે'વા સમજાવતા ધીમેથી આખ મીંચી ત્રણે કનકકાન્તના ખાનગી આવાસમા આવ્યા મરજી મુજબનુ વીલ તૈયાર થયુ વીલને સીલ કરી તે વીલ વકીલ મી૦ સુરેન્દ્રનાથને સોપતા કનકકાન્તે કહ્યુ.

"જો જો જાળવજો જાન જતા પણ વીલ જાય નહિ કનકકા-ન્તનો ભવિષ્યનો ગાદીવારસ ખરૂ જોતા કેશવકાન્તજ છે ને તે જીવતો હોય ત્યા સુધી મારા કોઇપણ અંગત સગાનુ લાગે વળગે નહિ

અને આ પછી વકીલ દેવી ને કનકકાન્તની રજા લઇ વીલ એક ન્હાની પેટીમા બરાબર મુકી તે લઇ ચાલ્યો ગયો કામ પૂરૂ થતાજ દેવીએ કનકકાન્તની રજા માગી અને સમય આવે મળીશ કહી છૂટી પડી. છુટા પડતા તેણે ચેતવણી આપી કે આજે ગમે તેમ થઇ જાય છતા ઘરબ્હાર પગ મૂકવો નહિ દેવીએ જતા જતા કનકના હાથમા કઇંક સેરવ્યુ દેવી ગૂમ થઇ ગઇ કનકે તે જોયુ તો તેની ઉપર દેવીનુ . નામ ઠામ ઠેકાણુ છાપેલું હતુ. કનકે તે વાચ્યુ વાચતાજ તેના

હાથમાથી તે કાપલી નીચે પડી ગઇ તે દેવીને એકવાર જોવા બારણાની બ્હાર ગયો ત્યા બારીવાટે એક પ્રચડ મૂર્તિ દાખલ થઇ, પેલી કાપલી જમીનપરથી ઉઠાવી ગઇ કનકને હવે એ કાપલીનુ ભાન ન રહ્યુ. તેના મુખમાથી એટલાજ શબ્દો નીકળી ગયા કે કોણ?

"દેવી તેજ ...?"

કોકિલાને વીવની ખબર પડી. ત્યા તો કનકકાન્ત આવ્યો રાત્રિ પડી કનક સુઇ ગયો, પરતુ કોકિલાને કળ વળી નહિ તેમજ ઉઘ આવી નહિ તે પોતાના ઉઘતા પતિ તરફ જોઇ સ્વગત બોલવા લાગી

"અફસોસ! કે એક વીલ્ન કરીને પોતાની ગરદન હાથે કરીને ત્હે ગુમાવી છે" વળી થોડીવાર રહી તે ફરી બોલી.

"એક અબળાનો કાતીલ-કીનો હવે કેર વર્તાવશે નાહ નહિ, તને બચાવીને રસ્તાની રખડતી ભિખારણુ તો નહિજ થવાય" ને તરતજ ફરી પેલો "મૃત્યુ-ઘંટ" સભળાયો. કનક સફાળો પથારીમાથી બેઠો થયો. સેવક પણ દોડી આવ્યા સઘળાના કાલાવાલા છતા, અને દેવીની ચેતવણીને પણ ન ગણકારતાં ઉન્માદાવસ્થામા કનક તપાસ કરવા અવાજની દિશાએ રાત્રીના અધાશમા દોડયો. પ્રભાત થયુ કનકકાન્ત પાછો ન ફર્યો તે ન ફર્યો. ત્યા મ્હેલમા કકળાણુ થઇ રહ્યુ' કોકિલાને એક અનુચરે આવી ખબર આપી કે —

"ઉમરાવ કનકાન્તનુ કોઇ બદમાશે કાલ રાત્રે ખૂન કર્યું છે. લાસ મળી આવી છે"

ને તેની સાથેજ કોકિલા બેહોશ થઇ પૃથ્વી પર પડી.

પ્રકરણ ૫ મું.

"કો'નો હાથ?

પાપીના પોબાર ને ધર્મિ ધપ્પા ખાય,
દિવાળી લુચ્ચાતણી એ કળિયુગનો ન્યાય

કલકત્તાનો સુપ્રસિદ્ધ ડિટેક્ટીવ દેવેન્દ્ર આજે રહવારમાજ ન્યુસ-પેપરમા માથુ ઘાલીને બેઠેલો છે મ્હોડામાની ચીરૂટનુ ભુગળુ ભગ ભગ ધુમાડા કાઢી રહ્યુ છે ત્યા તો છાપામા એક લખાણ પર નજર પડતાજ તેના મ્હોમાંની ચીરૂટ અચેતન એમને એમ ઠરી ગઇ તેણે ચસ્મા લગાવેલુ માથુ જરા વધારે નીચુ ખોસ્યુ, અને ઉતાવળથી તે લેખ વાચવા માડયો

" ગઇ કાલે રાત્રે થએલો પેલો વિચિત્ર અવાજ મૃત્યુઘટ "

"ઉમરાવ કનકકાન્તનુ ભેદભર્યું ખૂન"

"આજ દશ દશ વરસ થયા ભૂલાએલો પેલો મૃત્યુઘટ કાલે દિવસે બે વાર સભળાયો હતો ઉમરાવ કનકકાન્ત પોતાની પાછળ નવુ વીલ કરી રાત્રીએ નિદ્રા લેતા હતા કે'વાય છે કે કોઇ વ્યકિતએ તેમને તે રાત્રિના બ્હાર ન નિકળવાની ચેતવણી આપ્યા છતા, તેઓ અવાજની શોધાર્થે બ્હાર ગયા હતા જ્યા તેમનુ કોઇ ભેદ ભરી રીતે ખૂન થયુ છે મારનાર ઉમરાવના અગ પર લોહીના ડાઘો પડેલા છે તેમના પેટમા અર્ધું ખજર ઉડુ ઘોચવામા આવેલુ છે મ્હેલથી થોડેજ દૂર તેમની લાસ મળી આવી છે"

ઉપરની હકીકત વાચતાજ દેવેન્દ્રે કપાળ પર કર ઠોકયો "બસ ! હ્મારે એ લામની પૂરતી તપાસ કરવી જોઈએ" એમ બોલતાજ તેણે છાપાને ટેબલ પર પટક્યુ બ્હાર જવાના કપડા પ્હેરી તૈયાર થતાજ એક નોકરે આવી ખબર આપી કે બ્હાર કોઇ આવેલુ છે. અને તે જણાવે છે કે કોઇ ખાસ અગત્યના કારણસર તે આપને હમણાને હમણા મળવા માગે છે

"જા તેમને જણાવ કે અત્યારે તેઓ કોઇને પણ મળી શકે એમ નથી કલાક રહીને આવે"

"પરન્તુ ડિટેકટીવ સાહેબ જરા થોભો." કે'તાજ તે વ્યકિત કે જેને આપણે કનકકાન્તનુ વીલ કરનાર વકીલ સુરેન્દ્રનાથને નામે ઓળખીએ છીએ, તેણે ત્યા પ્રવેશ કર્યો

"આપ કોણ છો? અને અહીં શા માટે આવ્યા છો? જે કઇ કે'વાનુ હોય તે જ'દી કહી નાખો, મ્હને હાલમા મુદ્દલ નવરાશ નથી," દેવેન્દ્રે કહ્યું.

"દેવેન્દ્ર બાબુ! જે કનકકાન્તના ખૂનીની શોધ કરવા તમે જાવ છો, તેનીજ થોડી ખબર આપવા હુ આવ્યો છુ" આટલુ કહી તે આવનાર વ્યકિત સુરેન્દ્ર, દેવેન્દ્રના મ્હોડા પર શા ભાવ થાય છે, તે જોવા થોભ્યો. પરન્તુ વાચક! એક અજાણ્યાને મ્હોડે પોતાના અતરની વાત બ્હાર પડવા છતાએ દેવેન્દ્રે કોઇપણ જાતનુ આશ્ચર્ય દેખાડ્યુ નહિ. શુ દેવેન્દ્ર સુરેન્દ્રને ઓળખતો હશે? કોને ખબર? પરન્તુ એટલુ તો માનીજ લેવુ પડશે કે સુરેન્દ્ર દેવેન્દ્રને સારી રીતે ઓળખતો હોવો જોઇએ, નહિ તો દેવેન્દ્ર કયા જવા તૈયાર થયો છે? તે સુરેન્દ્ર શું જાણે? સુરેન્દ્રને દેવેન્દ્ર સાથે કશો સબધ ન હતો, તો પછી સુરેન્દ્રે

દેવેન્દ્રનુ ઘર કયાથી શોધી કહાડયુ? આ સર્વ ખુલાસો એની મેળેજ માલમ પડશે.

"ત્યારે તમારૂ નામ?"

"સુરેન્દ્રનાથ! હુ કનકકાન્તનો વકીલ"

"ત્યારે વીલ તમારી પાસે હશે, નહિ વારૂ?"

"જી, હા ને હુ તેનેજ માટે આપને મળવા આવ્યો છુ આપની સલાહની મને જરૂર છે કનકકાન્તના એકાએક ખૂનની વાત તો તમે સાભળી હશે? નહિ વારૂ?"

"હા મ્હે તે હમણાજ છાપામા વાચી"

'તો હવે આ વીલના લખાણ મુજબ ગાદીપરનો સર્વ હક કેશવકાન્તનો છે પરન્તુ કનકકાન્તના મૃત્યુ બાદ એક વરસ સુધીમા જો કેશવકાન્તનો પત્તો ન લાગે તો બીજી કલમ મુજબ સર્વ માલ મિલ્કતની સોપણુ શ્રીમતી કોકિલાગૌરીને કરવી"

"અને તેને શોધી મ'ઢવાનો કેસ તમે મ્હારા હાથમા મૂકવા માગો છો, એમજને?"

"હા"

"પરતુ મી૦ સુરેન્દ્રનાથ! તમને કયા ખબર છે, કે કેસ તમારી પ્હેલાનોજ મારા હાથમા મૂકાયલો છે. મરનાર કનકકાન્ત જાતેજ કલકત્તા આવ્યા હતા અને કેશવકાન્તના જીવવાની આશા પણ મ્હેજ એમને આપી, વીલ ફેરવવા કહ્યુ હતુ એ કાયનો ભાર એમણે પોતાની મેળે પ્હેલેથીજ મારે શીર મૂકયો છે જુઓ . .." કહી દેવેન્દ્રે કનકકાન્તની સહીવાળો કાગળ કોટના ગજવામાથી કા'ઢી બતાવ્યો

"એમ છે તો તો સોના કરતા પીળુ પરન્તુ તમારૂ શું એમ માનવુ છે કે કેશવકાન્ત હજુ જીવતો હશે"

" તે કેમ કે'વાય? પૂરતી તપાસ કીધા વિના કંઈ પણ સતોષ કારક જવાબ ન દેવાય,"

"પરન્તુ તમે એટલુ એ નથી જોઇ શકતા કે જો એ જીવતો હોય તો પછી કનકકાન્તના મૃત્યુની ખબર પડતાજ એ ગાદીનો હક્ક સાબીત કરવા બ્હાર કેમ ન પડે?

"કદાચ ખબર નહિ પડી હોય!"

'નહિતો પણ અત્યાર સુધી ખુલ્લા ન થવામા એને શું ફાયદો હશે?"

"એમાજ કોઈક ઉંડો ભેદ છે મા'રા ધારવા પ્રમાણે તો જેમનો હાથે કેશવ ગૂમ થયો તેમનેજ હાથે કનકકાન્ત માર્યા ગયા હોવા જોઇયે, કેશવકાન્ત હાલમા બ્હાર નહિ પડે એજ એને માટે સલામતી ભર્યુ છે"

"તો મ્હારે શું કરવુ?"

હાલમા વીલ બરાબર સાચવી રાખો એક વર્ષ બાદ તે રદ કરી કોકિલાગૌરીને તમે રાણીપદ આપી શકો છો પરન્તુ હાલમાં તો નહિજ"

"ત્યારે તમને લાગે છે, કે તમે એક વરસમા કેશવને શોધી કા'ઢશો"

'જીવતો હોય તો જરૂર"

ને તે પછી તેઓ છુટા પડ્યા દેવેન્દ્ર કોકિલાગૌરીને મળ્યો. કનકકાન્તનો પત્ર તેમને બતાવ્યો, અને કેશવકાન્તને શોધી કા'ઢવા સાથે કનકકાન્ના ખૂનની શોધ કરવાનો કેસ હાથ ધરવા જણાવ્યું. કોકિલાની સમતિ મળતાજ તેણે મૃત કનકકાન્તની લાસનુ બારીક નિરીક્ષણ કર્યું, કોકિલાગૌરીને દેવેન્દ્ર પૂછ્યુ.

"તમારા પતિને કેટલા કેટલા મિત્ર હતા ?"

કેવળ એકજ "

"તેમનુ નામ ?"

"મનમોહનરાય "(તદ્દન જુઠુ !)

"અને શત્રુ ?"

"કોઇ નહિ, પરન્તુ હમણા હમણા થોડા દિવસથી મનમોહનરાય ને એમને શત્રુતા થઇ હતી"

"કારણ ?"

"સાભળો "અને તે બાદ મધુરી ને મેના પર ભાડાને માટે તકાદો, મનમોહન પોતાના ઘરમા લઇ જઈ તેમને રાખવા અને મનમોહને "જોઈ લઇશ" શબ્દોનો ઉચ્ચાર કરવો, વગેરે અથથી ઇતિ ઇતિહાસ કહી સભળાવ્યો વાચક ! તને શકા થશે કે આ વાતની કોકિલાને ક્યાથી ખબર ? જવાબમા એટલુજ કે'વાનુ કે બનેનો તમામ બનાવ જે દમનકાન્ત મ્હોડે કનકે સાભળ્યો હતો, તે તેણે કોકિલાને કહ્યો હતો અને તેથીજ કોકિલા આ વાત જાણતી હતી

"વારુ ત્યારે તમને એ સિવાય બીજા કોઇના ઉપર શક જાય છે ?" કોકિલાની તમામ બિના નોધી લેતા દેવેન્દ્રે પ્રશ્ન કર્યો

"નહિ !"

"વારૂ ! આ ઘરમા અવરજવર કોની છે ?"

"હુ, અને કોઈ કોઇ વાર મ્હારો ભાઈ કુજવિહારી તથા દમનકાન્ત"

"એ સિવાય ?"

"કોઈ નહિ."

"મનમોહન અહીં કોઇવાર આવેલો!"

"ના"

"ત્યારે તમે એ કનકકાન્તનો મિત્ર છે, ને પછી શત્રુતા થઇ, એ બધી વાત કયાથી જાણો?"

"મારા પતીએજ મને કહી હતી"

"હશે! નવુ વીલ કરનાર વકીલ મી૰ સુરેન્દ્રનાથને તમે ઓળખો છો?

"નહિ, મ્હે એમને જોયાજ નથી. કેવળ એમનુ નામ માત્રજ સાભળ્યુ છે"

"કનકકાન્ત સાથે એમને આ અગાઉનો પરિચય ખરો?

"નહિ પરન્તુ દમનકાન્તના એ ખાસ વકીલ છે અને એમની ભલામણ એ વારવાર મારા પતિને કરતા હતા"

"વારૂ ત્યારે તમારા પતિના ખૂન પછી વકીલ તમને વીલ બાબત મળ્યા હતા?"

"હા! મારી સમતિ લીધા પછીજ તેઓ આપને ત્યા જવાનુ કહી ગયા હતા આપને તો એ મળ્યા હશે?"

"હા"

'અને લો એ આ આવ્યા"

સુરેન્દ્ર અને દેવેન્દ્રે પરસ્પર હાથ મિલાવ્યા પછી તેઓ બને ફરી એક વાર લાસને જોવા લાગ્યા ત્યા સુરેન્દ્રે દેવેન્દ્રને કઇક શક પડતી બે ચીજ લાસનુ શરીર ખસેડી કા'ડી બતાવી. દેવેન્દ્રે તે ઉપાડી .તે શુ હતી એક સોનાનુ બોરીઉ, અને એક રેશમી રૂમાલ રૂમાલને ચારે ખુણે રેશમના દોરાથી ભરેલો એકજ અક્ષર હતો.

અને તે "સ" પેલા સોનાના બોરીયાપર કોતરેલો અક્ષર હતો "મ" દેવેન્દ્રે સુરેન્દ્ર સામુ જોયું દેવેન્દ્રે પૂછ્યુ ! સુરેન્દ્રનાથ તમને આ અક્ષર ઉપરથી આ કેસની સાથે સબધ રાખનાર માણસોના નામ ખબર છે?"

"જી કેવળ એક"

"શુ ?"

"આ "મ" અક્ષરવાળુ બોરીઉ કયા તો મનમોહનરાયનુ હોવું જોઇએ ? કયા તો તેના મિત્ર મહેન્દ્રનુ?"

"તેને મિત્ર પણુ છે વળી?"

"હા, જી અને મહેન્દ્ર કાલે રાત્રે ખૂન થયા પછી અહીંજ નથી. ઘરમાથી એમ ખબર મળી છે, કે તે મહેન્દ્રને મળવા મધુપુરી ગયો છે"

"ઘરમા કોણ છે?"

"તેને પતિ ગણી ચ્હાનાર બાળા મેના, મેનાની માતા મધુરી, અને તેની પોતાની મા એ ત્રણ"

"આ વાતની તમને કયાથી ખબર?"

"હુયે આ કેસમા રસ લઉ છુ અને મળી આવે એટલી બાતમી મેળવવા મ્હેનત કરૂ છુ"

"ઠીક હવે તમારે જવુ હોય તો જાવ પરન્તુ મ્હને મળતા રેજો' .. આપણે એકમેકની શોધ એકઠી કરી વિચાર કરશુ"

"જેવી ઇચ્છા"

અને તે પછી સુરેન્દ્ર છૂટો પડ્યો હવે દેવેન્દ્રે કોકિલા તરફ ફરી કહ્યુ.

"તમને 'મ' પર મધુરી, મહેન્દ્ર ને મનમોહન સિવાય કોઇ ચોથો નામની ખબર છે ?" ·

',નહિ '

અને રૂમાલના 'સ'થી શરૂ થતા નામની ?"

"નહિ "

"વારૂ તો હવે સાભળો આ 'મ' નામ બોરીયા પર હોવાથી તે પુરૂષ જાતિ ઉપરજ શકા લાવે છે એટલે મધુરી આ વાતથી અલગ રહે છે. હવે રહ્યા બે જણા મનમોહન તે મહેન્દ્ર અને એમની શોધ કરવા જાઉ છુ બોરીયાનો અક્ષર અને રાતો ગત પલાયન જોત શક મનમા સજ્જડ થાય છે કે મનમોહનનોજ આ કામમા હાથ હોય ! વળી તમારા કે'વા મુજબ એ થોડા દિવસથી કનકકાન્તના વર્તનને માટે દમન સાથે "ઉમરાવને ને તને જોઇ લઇશ" બોલી ગયો હતો હવે રહી કેવળ આ રૂમાલની વાત અને તે "સ" એટલે કોણ ? આ વાતોના ભેદ જાણ્યા પછીજ નિશ્ચયતાથી કહી શકાય કે ખૂનમા

"કો'નો હાથ ?"

પ્રકરણ ૬ ઠું.

"મનમોહન ખૂની"

નિર્દોષ પણ જ્યા દૈવ કોપે ત્યા પછી દડાય છે,
હો નિરપરાધી ! કાયદાની બારીમા સપડાય છે.
જેને તજે છે દૈવ તેને તજી દુનિયા જાય છે,
સવળા દીધેલા દાવ પણ અવળા દુર્દૈવે થાય છે
પાસા પડે પોબાર ત્યારે સર્વ સીધા થાય છે,
જે કામના દાણા કુભાગે તે નકામા જાય છે.

રાત્રિ સમ સમ વ્યતિત થતી હતી અજવાળાનુ તો પૂછવુજ નહિ મનમોહનના ઘરમા અત્યારે મનમોહન દેખાતો નથી, પરન્તુ અંદરથી વારવાર સ્ત્રીઓની વાતચીતના બોલ સભળાયા કરે છે, ત્યા એકાએક પવન આવવાને માટે ખુલી રાખેલી બારીમાથી મનમોહનના ઘરમા એક સફેદ કાગળ ફેકાયો આરામચેર પર આડી પડી ચીમનીના અજવાળામા ચોપડી વાચી રહેલી ઘરની એક અબળાના ખોળામા તે આવી પડયો તેણીએ તે ઉપાડયો હવે સઘળાની નજર તે કાગળ ઉપર પડી કાગળ વચાયો વાચતાજ એકબીજાના મ્હોડાના ભાવો ફરી ગયા. તે ચોપડી વાચનાર રમણીના મુખમાથી એટલાજ શબ્દો સરી પડયા-"મનમોહન ખૂની ?" હા—હા—હા—હા પરન્તુ બીજીજ પળે તેના હાથમાથી કાગળ હેઠો પડયો. એટલામા એક પુરૂષ વ્યકિતએ અમસ્તુ અડકાવેલુ ઘરનુ બારણુ ખોલી પ્રવેશ

કર્યો ઘરની રમણીઓ વસ્ત્રો ઠીકઠાક કરી સાવધ થઇ ગઇ કેવળ પેલો પત્રજ જમીન પરથી ઉચકી લેવાનુ ભાન કોઈને ન રહ્યુ. ચોપડી વાચનાર રમણીએ અણજાણ્યા પુરૂષને ઘરમા દાખલ થતો જોતાજ ઘુઘટથી પોતાનુ મુખ છુપાવી દીધુ પરન્તુ બીજીઓએ તેમ કર્યું નહિ એક સોળ વરસની બાળાએ આવનારને સવાલ કર્યો.

"કોણ?"

"કોઇ નહિ!"

"આપનુ નામ?

"ડિટેક્ટીવ દેવેન્દ્ર!"

ને તેની સાથેજ ઘરની તમામ રમણીઓના દીલમાથી એક જબરજસ્ત કપારી છૂટી ગઇ.

"તમારે ગભરાવાની કાંઇજ જરૂર નથી, કનકકાન્તના ખૂનની તપાસનો કેસ મારા હાથમા મૂકાયલો હોઇ તેની શોધ કરવા મારે અત્યારેને અત્યારે અહીં આવવુ પડયુ છે. હું! વારૂ! મી૦ મનમોહનલાલ ઘરમા છે કે કેમ?" દેવેન્દ્રે પ્રશ્ન કર્યો

"નહિ એ ગઇ કાલેજ રાત્રેજ એમના મિત્ર મહેન્દ્રકુમારને મળવા મધુપુરી ગયા છે' એક પ્રૌઢાએ જવાબ વાળ્યો

"વારૂ! ત્યારે મારે થોડુક પુછવુ છે, તે હું પૂછુ?"

"ખુશીથી! જાણુતા હોઇશુ એટલું અવશ્ય જણાવીશુ."

"પ્રથમ તો તમારા બધાની ઓળખાણુ આપશો?"

"હા હુ મનમોહનની અભ્રિન માતા મધુરી. આ સોળ વર્ષની બાળા તે મારી પુત્રી મેના અને આ સામે મારાથી સેજ વધુ

ઉમરના જણાતા નિદ્રા લેતા તે મનમોહનની માતુશ્રી છે" પ્રૌઢ મધુરીએ દેવેન્દ્રને ઓળખાણ આપી

"અને પેલા બ્હેન કોણ?" દેવેન્દ્રે ઘુંઘટવાળી રમણી પ્રતિ અંગુલી દર્શાવી પૂછ્યું.

"એમનુ નામ સરોજની એ મહેન્દ્રકુમારના નવ-વધૂ. મનમોહન ને મહેન્દ્ર મધુપુર ગયા છે થોડા દિવસમા જાતે આવીને લઇ જઇશ કહી મહેન્દ્ર એને અહીં મૂકતા ગયા છે સાસરવાસમા પ્રથમ પગલુ હોવાથી એ જરા શરમાય છે"

"ત્યારે જુઓ હવે મારે કાયદાની રૂએ તમને કે'વુ પડે છે કે મરનાર ઉમરાવની લાસ આગળથી બે વસ્તુ મળી આવી છે જેમાના એકપર મનમોનરાયના નામનો પ્રથમ અક્ષર છે વળી જે રાત્રિના ખૂન થયુ તેજ રાત્રિએ એમનુ કર્ણાવતી છોડી જવુ, અને થોડા દિવસ અગાઉ તમારે માટે દમનકાન્ત સાથે થયેલી તકરાર, વગેરે પુરાવા જોતા મનમોહન કાયદાની બારીમાથી કોઇપણ ઉપાયે બચી શકનો નથી એને પકડવા હુ આવ્યો છુ પરન્તુ અફસોસ હવે મારે મધુપુર જવુ પડશે"

"મનમોહન ખૂની?" મેના સફાળી બોલી,

"હા! અને સરોજની બ્હેન! દીલગીરી સાથે મારે બીજી વાત પણ જણાવવી પડે છે કે લાસ પાસે પડેલો જે રેશમી રૂમાલ મળી આવ્યો છે, તેના ઉપર આપના નામનો પ્રથમ અક્ષર 'સ' છે હુ નથી માનતો કે આપ આ વાતમા સામેલ હો! કારણ તમે હમણાજ પરણી આવેલા લાગો છો દીલગીરી સાથે હાલમા તો મારે

આચાગીથી માન્રેજ છૂટકે! "સ" ઉપર આ કેસમા સડોવાયલુ બીજુ કોઇજ નથી!"

"કયા છે તે રૂમાલ? જોઉ વારૂ?" યુવાન મેનાનો પિતો હવે ઉછળ્યો.

"આ રહ્યો જુઓ! એમને બતાવો! એ ઓળખી શકે છે કે નહિ?"

મેનાએ દેવેન્દ્રના હાથમાથી રૂમાલ લઈ સરોજનીને આપ્યો. દીવાની પાસે લઇ જઇ તે બરાબર ધારી ધારીને તપાસતા તથા તેના ખૂણા ઉપર ભરેના અક્ષર જોતાજ સરોજની બોલી પડી આ તમને કયાથી મળ્યો?"

"મરનારની લાસ પાસેથી કેમ એ તમારોજ છે કે?"

"નહિ! જરા પાસે આવો! કહુ!"

દેવેન્દ્ર પાસે ગયો. સરોજનીએ ધીરેથી તેના કાનમા કહ્યુ "સરસ્વતી"

"શુ?" દેવેન્દ્ર ચકિત થઇને સરોજનીના મોઢા ગમીજ જોઇ રહ્યો.

"કેમ? આપ તો એને સારી રીતે ઓળખો છો"

"પેલા શરદની બ્હેન......?"

"ધીરે! દેવેન્દ્ર સાહેબ! ભીંતને પણ કાન હોય છે ખુલાસાવાર વાત કરવી હોય તો પાસેના ખડમા આવો"

દેવેન્દ્ર ને સરોજની બેઉ પાસેના ખડમા ગયા,ને વાતે વળગ્યા.

"પેલી! મધુપુરીની નાટક કપનીની નાયિકા ને પ્રખ્યાત વારાગના તેજ એને!" અધિરા દેવેન્દ્રે અધુરી વાત ઉપાડી.

"હા ! હા ! ગર્ભશ્રીમતના ખૂની પેલા શરદચંદ્રની બ્હેન એજ"

"તમે એ બધુ ક્યાથી જાણો?"

"મ્હારૂ મહીયર મધુપુરી છે"

"આ રૂમાલ એનોજ છે એની શી ખાત્રી?"

"હુ જ્યારે દશ વરસની બાલિકા હતી, ત્યારે એ સરસ્વતી મ્હારી જોડેને ઘેરજ રહેતી હતી હુ વારવાર એને ત્યા રમવા જતી હતી એક દીવસ અચાનક હુ એને ત્યા ગઇ, જ્યારે તે આજ રૂમાલના છેડાઓ પર "સ" રેશમને દોરે ગુથી રહી હતી"

"એ વાતને કેટલો વખત થયો?"

"આજે દસ વરસ થયા ત્રણ છેડા ગુથાયલા હતા, અને ચોથો અધુરો હતો એણે મ્હને તે "જોને સરોજ ! કેવોક ગુથાયો છે!" કહી જોવા આપેલો અને એ મ્હને હજુયે યાદ છે"

"એને વિષે વધારે કંઈ જાણો છો?"

"નહિ તે પછી તરતજ એના ભાઇએ ખૂન કર્યું. તમે એને શોધવા પાછળ પડયા, અને એ બન્ને ભાઇબ્હેન ન્હાસી ગયા ત્યાર બાદ પાચ વર્ષ રહીને એટલે પદરમે વરસે મ્હારા લગ્ન લેવાયા, અને આજે વીસમે વરસે મ્હે પ્રથમજ સાસરવાસ માડયો. હુ ધારૂ છુ કે એ વાતને જોકે દસ વરસ વીતી ગયા, છતાં હુ ભૂલી નથી"

"વાત તો બરાબર મળતી આવે છે" દેવેન્દ્ર સ્વગત બબડયો.

"તમારા પતિને અહીં આવ્યાને કેટલો વખત થયો?"

"મ્હને સાથે તેડી અહી ચાર દિવસથી તેઓ આવ્યા છે, પરન્તુ કંઈ અગત્યના કામસર તે અને મનમોહન ભાઇ પાછા ગયા છે."

દેવેન્દ્ર આટલી ખબર મેળવી બ્હાર આવ્યો. તેના મનમા એજ ઘોળાયા કરતુ હતુ, કે ત્યારે એ રૂમાલ કોનો? સરોજનીનો કે સરસ્વતીનો? ત્યાજ એને પગે પેથો ભેદી કાગળ અથડાયો દીવાના પૂરા પ્રકાશમા ચપળ દેવેન્દ્રની આખોએ તેના ઉપર લખાયલા ત્રણ મોટા અક્ષરો "ખાનગી" વાચી લીધા તરતજ તેણે તે ઉપાડયો વાચવાને દીવા આગળ ધર્યો. સરોજની કે જે આ બધુ જોતી હતી, તેણે ઘુઘટામાથી મેનાના સજ્ઞા કરી મેના સમજી. તેણે પેથો કાગળ દેવેન્દ્રના હાથમાથી ઝપટ મારી ખુચવી લીધો

"વાહ! કોઈના ઘરના ખાનગી પત્રો વાચવાનો તમને શો હક છે?"

પરન્તુ દેવેન્દ્ર કઇ આવી ધમકીથી ડરી જાય એવો માણસ ન્હોતો. વળી મેનાની ખુચવણીથી એનો શક મજબુત થયો, કે કે' ના કે' એમા કઇક છે?" તેણે મેનાની તરફ ફરી કહ્યુ.

"જો સીધી રીતે માનભેર પત્ર હવાલે નહિ કરો, તો પછી સખ્તાઈની જરૂર પડશે ખૂનીના તમામ ઘરની જડતી લેવાનો અધિકાર અમને સદાનોજ છે"

"તો લ્યો! વાચો જોઉં કેમ વાચો છો વારૂ!? નથી આપતી ઓશો!" મેનાએ હિમતથી કહ્યું.

"એમ કે?"

"હા,–નહિ આપુ, નહિ આપુ, તે નહિજ આપુ"

કટકા કરો આ દેહના..કાગળ કદી મળશે નહિ.
મેના જીવે છે ત્યા સુધી..આશા જરી ફળશે નહિ

ધાંધા બધા ફોકટ તમારા. ધાકથી વળશે નહિ.
ઉભી તમારી પાસ મેના એક ડગ ચળશે નહિ.
સમજ્યા? દેવેન્દ્ર!
(આ) કાગળ તણી કિંમત ગણુ કાયા થકી એમૂલ છે,
દેવેન્દ્રથી બ્હી આપશે, એ માનવુ તે ભૂલ છે"
"એમ છો તો જોઉં છું કે કાગળ લઇને તુ એ કયા જાય છે?"
ઝાલીમ જુલ્મી જોર કઇકો થઈ ગયા આ હાથથી,
તો શા હીસાબે? કોણુ તુ તે કોમલાંગી એક સ્ત્રી'
જે'નુ સૂણીને નામ ખૂનીને ધ્રુજારી છૂટતી,
દેવેન્દ્રના તે હાથનો ત્હેં સ્વાદ હા! જોયો નથી."
"અને તમે પણ દેવેન્દ્ર!
ખૂની ભલા જોયા હશે, લાખો સ્ત્રીઓ નિર્ખી હશે,
પણ આજ આ મેના સમી તો જવલ્લે જોઇ હશે
ને તે છતા જો મનનો કોડ બાકી રહી ગયો હોય તો
જોઇ લેજો કે

દેવેન્દ્ર જીતે છે! પછી કે વિજયી મેના થાય છે?
કોનુ વચન રહે? વેનુ ફોક કોનુ થાય છે?
દેવેન્દ્ર પણ અબળા અગાડી ઠેક ગોથા ખાય છે,
અબળા બને પ્રબળા પછી કોથી નહિ જીતાય છે"

"એમ છે તો જોઉં છું કે કેમ નથી આપતી?" કે'તાજ દેવેન્દ્ર મેનાના હાથમાથી કાગળ ખુંચવવા ગયો એટલે ચતુર મેનાએ કાગળ સરોજની પ્રતિ ફેંકી દીધો સરોજનીએ તેને ચીરી ચાર કટકા કરી બારી વાટે બ્હાર નાખી દીધો. દેવેન્દ્ર હવે બ્હાર

..ગો ચોર ફાનસના પ્રકાશમા તેણે તે ચારે કટકા શોધી તેને પાસે પાસે ગોઠવી વાચી લીધુ તેમા શુ હતુ?

"વ્હાલી મેના .

તમારૂ કરેલુ અપમાન હૃદયમા સાલ્યા કરવાથી આજે મધુપુરી જતા મ્હે રસ્તામાજ વૈર વાળ્યુ છે. કેશવ હવે થોડાજ દિનનો મ્હેમાન છે પછી એની જગ્યા લઇ ગાદીવારસનો પ્રપચ રમવો સરળ થઇ પડશે કનકકાન્ત ઠાર થયો છે

લી૦ સદાનો ત્હારોજ મનમોહન-"

તા૦ ક-પત્ર વાચી તરત ફાડી ફેકી દેજે

પત્ર વાચીને કટકા ગજવામા મૂકતો દેવેન્દ્ર, સીગારેટ ચેતાવી ધુમાડા કાઢવાના કામ પર લાગ્યો "નક્કી "સ" ઉપરનુ નામ સરસ્વતી નહિ પરન્તુ સરોજનીજ હોવુ જોઇએ કારણ મનમોહનની સાથે એને સબધ લાગે છે નહિતો સરસ્વતીને એ કયાથી ઓળખે? દસ વરસની છોકરીને દસ વરસની વાત યાદ રહે ખરી? જો મારૂ ધારવુ હવે સાચુ પડે તો સરોજની એજ સરસ્વતી અને મહેન્દ્ર એજ એનો ભાઇ શરદચદ્ર હોવો જોઇએ મનમોહન એનો મળતીઓ હોવો જોઇએ" આવી આવી અટકળો બાધતો તે ઝપાટાબધ સામે નદી કીનારે દોડયો કારણ? તેને કોઇક ત્યા ફરતુ હોવાનો ભાસ થયો

વાચક વીરા! તને શુ લાગે છે? દેવેન્દ્રનુ ધારવુ ખરૂ પડશે? આટઆટલા પ્રમાણો મળ્યા પછી મનમોહન પર સૌ કોઇને શક આવે એ દેખીતુ છે ત્યારે શુ હશે?

મનમોહન ખૂની? પ્રભુ જાણે

પ્રકરણ ૭ મું.

" મ્હોતનો મ્હેમાન "

જશના ભૂખ્યા જીવડા! જીવ કોઇ દી ખોય,
કોઈ સવાયા કોઇથી આ દુનિયામા હોય
માથુ મૂકીને લઢે તોજ પછી જીતાય,
બ્હી બ્હીને પગ મૂકતા ઉલટા ઠોકર ખાય

ડિટેકટીવ દેવેન્દ્ર જે કાળી આકૃતિની પાછળ દોડયો હતો, તે કાળી આકૃતિ ઝપાટાબંધ પગલા ભરતી એક મકાન પાસે આવી, ત્યા થોભી તેને ખબર ન હતી કે પાછળ દેવેન્દ્ર પડેલો છે જો કે અજવાળીયાની રાત હોઇ ચદ્રની સપૂર્ણ ચાંદની હતી, છતા દેવેન્દ્ર એ અજાણી મૂર્તિને ઓળખી શકયો નહિ તેનુ મ્હો તે આકૃતિની પીઠ પાછળ હોવાથી તે પારખી પણ શુ શકે ? ધીરેથી તેણે ગજવામાથી નાનો રૂપો કેમેરો કા'ડયો ગોઠવી તેને તૈયાર રાખી તે જોતજોતામા તે પુરૂષ વ્યકિત સામે જઈ ઉભો, અને તરતજ ચાપ દબાવી છબી ખેચી લીધી હજુ તો પેલી વ્યકિત દેવેન્દ્રને બાઝી કેમેરો ખુચવી લે તે પ્હેલા તો દેવેન્દ્રે તે ગજવામા મૂકી દીધો છબી લેવાને માટે તે પુરુષ વ્યકિતએ દેવેન્દ્રની સાથે જબરી બાથમ-બાથ ચલાવી દેવેન્દ્ર જો કર્ણાવતીનો ભોમીઓ હોત ને કનકકાન્તના સબધી માણસોને ઓળખતો હોત, તો આ માણસનુ મ્હો જોઇ

સ્હેલાઇથી પારખી શકત ' કે તે કોણ છે ? પરન્તુ ખુરનુ મ્હો જણાયા છતા પણ તે તેને ન ઓળખી શકયો દેવેન્દ્ર સાથે બાથ ભીડનાર માણસ પણ જેવો તેવો ન હતો એનામા તે વ્યકિતનો દાવ ફાવતાજ તેણે દેવેન્દ્રને જમીન પર પટકો દેવેન્દ્ર હજુ ઉભો થઇ ગજવામાથી પિસ્તોલ કાડે તે અગાઉ તો તે અદ્રસ્ય થઇ ગયો દેવેન્દ્રે ધૂળવાળા કપડા ખખેર્યા તે નદીના પૂન પર ગયો પૂલના એક ભાગ પર જમણો હાથ ટેકવી વિચારમાને વિચારમા તે થોડી વાર ઉભો. "ચ્હેરો કોઇવાર જાણે જોયેલો ન હોય તેમ જણાય છે ? પરન્તુ બરાબર યાદ નથી કે કયા ? અને કયારે ? હશે ! પરતુ એ અત્યારે એ મકાન પાસે શા માટે ઉભો હશે ? લાવ એ મકાન કોનુ છે, અને અદર શુ થાય છે ? તેની તપાસ કરૂં '" આમ વિચાર આવતાજ તેણે જવાને પાછા-પગ ઉપાડયા થોડેક જઇ વળી તે અટકયો આગળ પગલા ન ભર્યા પેનો ફોટો જોવાનુ મન થઇ અવ્યુ. હજુ તો ગજવામા દેવેન્દ્ર હાથ નાખે છે ત્યા તો કોઇએ પાછળથી આવી દેવેન્દ્રના પગ ઉચકી લઇ ધકકો માર્યો ઓચિતા ધકકાથી પૂલની એક બાજુ પર ઉભેલો દેવેન્દ્ર કણુંવતીના અગાધ ઉડા જળમા ઉચેથી પડયો જળમા એક જબરજસ્ત ધમાકો થયો, અને કોઇનો ખડખડાટ હાસ્યધ્વનિ કાને આવ્યો બસ તે પછી સઘળુ શાન્ત થઇ ગયુ. વાચક વીરા ! તારી જીજ્ઞાસાને વધુ ન લબાવતા જણાવી દઉ છું કે જે વ્યકિતનો ફોટો દેવેન્દ્રે ખેચી લીધો હતો, તેજ એ વ્યકિત હતી થોડીવાર સુધી તે વ્યકિતએ નીચે પાણીમા જોયા કર્યું તેણે પાણી પર કાળી વસ્તુ તરતી દીઠી નકકી એ દેવેન્દ્રનીજ લાસ છે, ધારી કદાચ દેવેન્દ્ર જીવતો નીકળે ! એ આશાથી તેણે પણ પોતાનો

ફોટો હસ્તગત કરવા પાણીમા ભુસ્કો માર્યો આ ઉપરથી વાચક સમજી શકશે કે તે વ્યક્તિનો વિચાર દેવેન્દ્રને જાનથી મારવાનો નહિ હતો, પરતુ ફક્ત પેલી છબીજ મેળવવાનો હતો, અને તેને માટે તે પણ પાછળ પડયો દેવેન્દ્રને બહુ તરતા ન્હોતુ આવડતુ પરતુ આ પડનાર વ્યક્તિ પ્રચડ હોઇ સારી રીતે તરી જાણતી હતી બેઉ સરિતાના ઉડા જળમા પડયા તે પછી એમનુ શુ થયુ ? દેવેન્દ્ર કાળનો કોળીયો થયો કે નહિ ? મ્હોતના મુખમાથી બચ્યો કે નહિ ? કે થયો હશે, એ સદાને માટે "મૃત્યુનો મ્હેમાન"

પ્રકરણ ૮ મું.

"ભૂલભૂલામણી"

આટીઘુટી એટલી ઉડી ના સમજાય,
એવી ભુલભૂલામણીનો નહિ પાર પમાય

કર્ણાવતી નદીમા દુશ્મનને હાથે પડેલા દેવેન્દ્રની દશા આપણે તપાસીએ દેવેન્દ્ર જળમા પડયો પ્રથમ વાર પડતાની સાથેજ તેને નદીના પાણીએ ઉચે ફેકયો દેવેન્દ્ર હજુ હોશમા હતો તેણે તરતજ પાણીમા ડૂબકી મારી, શરીર પરનો કોટ કાઢી નાખ્યો, અને તે અર-

સામાજ પેલી કાળી આકૃતિ જળમા પડી બાહોશ તરનાર એવી તે વ્યકિતએ જોતજોતામા દેવેન્દ્રની લાસ જણાતી એવી તે તરતી ચીજને પકડી, તો તેને માલમ પડયુ કે તે દેવેન્દ્રનો કોટ હતો કોટ હાથમાં આવતાજ તે વ્યકિત સપાટાબધ તરતી તરતી કિનારે આવી કિનારે આવતાજ તેણે કોટના ગજવામા પેલો કેમેરો જોવાને હાથ નાખ્યો પરતુ અફસોસ! તે તેને તેમા જણાયો નહિ શ્રમ નકામો ગયો જાણી તે વ્યકિતએ ક્રોધમાજ કોટ ત્યા આગળ ફેકી દીધો, અને ચાલી ગઇ થોડીવાર બાદ ત્યા ડિટેકટીવ દેવેન્દ્ર આવી લાગ્યો.

પાણીમા ડુબકી મારી થોડે દૂર નિકળતાજ દેવેન્દ્ર પૂરૂ તરતા ન આવડતા સરિતાના અગાધ જળમા ગુચવાવા ને ગભરાવા લાગ્યો દેવેન્દ્ર ડુબવાની તૈયારીમા હતો ત્યા તો ઇશ્વરકૃપાથી એક કેળનુ ઠુ ઠુ પાણીમા તરતુ જતુ દેવેન્દ્રે જોયુ આ ઇશ્વિરી મદદનો હાથ દેવેન્દ્રે હરખાતે હૈયે પકડયો તે કિનારે આવ્યો દૂરથી તેણે પેલી કાળી વ્યાકિતને કઇક કાળી વસ્તુ તપાસતી જોઇ એ પોતાનો કોટજ છે ધારી દેવેન્દ્ર તે લેવાને આગળ વધ્યો તો ત્યા પેલી વ્યક્તિ કોટને જમીન પર પટકી ચાલી ગઈ દેવેન્દ્રે તરવાનુ નહિ ફાવશે ધારી કોટ કા'ડી નાખતા પ્હેલાજ પેલો કેમેરો કે જેને માટે તેને આટલું સહન કરવુ પડયુ હતુ તે કા'ડી લીધો હતો પરન્તુ ભૂલથી પેલુ બોરીયુ, રૂમાલ ને કાગળના કટકા અદર રહી ગયા હતા કોટમા તે સહીસલામત જોતાજ તેની આખો આનદથી પલકી કેમેરો લઇ પોતાના ગજવામા મૂકયો, અને કોટ પ્હેરી જલદી પેતાના ઉતારે આવી લાગ્યો રાત્રિ વિશેષ વ્યતિત થએલી હોવાથી તે સર્વ મુદ્દાઓને સભાળથી ઓશીકા નીચે મૂકી નિદ્રાદેવીના ખોળામા પડયો સ્હવારમાં

આહપાનાદિથી પરવારતાજ તેણે બ્હાર જવાના ડપડા પ્હેર્યાં અને પેલો ફોટો કેમેરામાથી ખેચી કાઢ્યો કોકિલાગૈરીના મ્હેલ ભણી હવે, તેણે પગલા ભર્યાં રસ્તામા તે ફોટાને ધારી જોતો હતો. પરતુ કોણ છે? તે કળી શકતો ન હતો દેવેન્દ્રે કોકિલાના દિવાન-ખાનામા પગ મૂક્યો, તે વેળા કોકિલા પોતાના ભાઇ કુજવિહારીની સાથે કઇક ખાનગી વાત કરતી હતી

"પધારો દેવેન્દ્રબાબુ! આજ કઇ અત્યારમા આ તરફ?" કોકિલાએ ઠાવકે મ્હોડે પૂછ્યુ

"એક અગત્યની બાતમી મેળવવા" કહી દેવેન્દ્રે બેઉ ભાઈબ્હેનને પેલો ફોટો બતાવ્યો

"આ " એક ધીમી ચિચિયારી કોકિલાના મુખમાથી નીકળી અને કુંજ પણ ધોળી પૂણી જેવો થઇ ગયો

"આ ફોટામાના માણસને તમે ઓળખો છો?" દેવેન્દ્રે હવે અધિરાઇથી પૂછી નાખ્યુ

"એજ મનમોહનરાય" કુજ તરતજ બોલી પડયો, અને હર્ષ-ઘેલો દેવેન્દ્ર તે પછી તરતજ મનમોહનને ત્યા જવા ઉપડયો તે જ્યારે મનમોહનને ત્યા આવ્યો, ત્યારે તેણે મેના તથા મંજુરીને રડતી જોઇ દેવેન્દ્રે તેમને આ બાબતનુ કારણ પૂછતા તેમણે એક લાસ પ્રતિ આગળી બતાવી દેવેન્દ્ર છેક પાસે ગયો ઢાકેલુ કપડુ ઉંચાડતાજ એક છલગ મારી તે ચાર હાથ દૂર ખમી ગયો તે કોનુ શબ હતુ? કાલ રાત્રેજ મનમોહનને ઘેર જે તેની વૃદ્ધ માતાને દેવેન્દ્રે જોઈ હતી, તેનુ

"જો તમારે ખૂનીને પકડવો હોય તો રડતા રહી જઇ આ કેમ બન્યુ ? તે મને કહો "

"કાલે રાત્રે તમે ગયા, પછી મહેન્દ્રકુમાર મનમોહનની સાથે અહી આવ્યા હતા મહેન્દ્રને તરતજ પાછુ ફરવાનુ હોવાથી તો એ એમના પત્ની સરોજનીને લઇ તરતજ મધુપુરી ચા'યા ગયા પછી અત્રે અમે બધા સૂઈ ગયા આજે સ્હવારે અમે મ'–દીકરી ઉઠયા, ત્યારે આ એમની માતાની લાસ સિવાય બીજુ કઇ નજરે પડયુ નહિ" મધુરીએ જાણુતી હતી તેટલી બીના જણાવી

"અને મનમોહન કયા ?"

"તેની અમને ખબરજ નથી હુ ધારૂ છુ કે એમને આ ખૂનની ખબર અમારાથી વહેલી પડેલી હોવી જોઇએ અને તેમની તપાસમાજ એ ચાલ્યા ગયા હશે"

બાપડો દેવેન્દ્ર આ બધુ શુ થાય છે ? તે સમજી શકયો નહિ એક એક શોધ કરવા જતા એક એક ભેદનુ પડ વધારે ચઢયુ જતુ હતુ આખેરે દેવેન્દ્ર જવાને ઉભો થયો એટલે રડતી મધુરીએ તેને પૂછયુ "

"કેમ ? આવ્યા કેમ ! ને જાવ છો કેમ ?"

" ત્યારે શુ કરૂં ? આવ્યો તો હતો એક વાતની બાતમી મેળવવા, પરન્તુ જ્યા તમેજ આ બીજા દુખમા પડેલા છો, ત્યા શુ પૂછુ ?"

"દેવેન્દ્ર ! હવે થયુ ન થયું થનાર નથી. આપ શુ પુછવા આવ્યા હતા ?"

"એજ કે તમે મનમોહનને તો બરાબર ઓળખો છો ને !"

"કેમ નહિ? આટલો વખત સાથે રહ્યા પછી ન ઓળખીએ એમ બને ખરૂ કે?"

"તમારી પાસે એમની એકાદ છબી છે ખરી?"

"નહિ મનમોહનરાય કે'તા હતા કે તેઓને છબી પડાવવાનો શોખજ નથી"

"વારૂ! ત્યારે આ છબી કો'ની છે, તે તમે કહી શકશો? જુઓ." કહી દેવેન્દ્રે પેલી કેમેરાથી ખેંચી લીધેલી છબી મધુરી અને મેનાની આંખ આગળ ધરી જેને જોતાંજ બેઉ મા દીકરી એકી સાથે બોલી પડયા

"કોણુ? દમનકાન્ત?"

"દમનકાન્ત?"ડિટેકટીવ દેવેન્દ્ર પણ આશ્ચર્ય પામતો બોલી ઉઠયો

"હા!" મેના હવે બોલી "અમારા પર જુલમોના વરસાદ વરસાવનાર એ પાપીને અમે સારી રીતે પિછાનીએ છીએ"

"પરન્તુ તમે ભૂલો છો બરાબર જુઓ એ દમનકાન્ત નહિ પરન્તુ મનમોહનરાય જાતેજ છે" દેવેન્દ્રે હવે પોતાની મેળવેલી બાતમી પર ભાર મૂકયો

"નહિ તમે ભૂલો છો આ મનમોહન નહિ પરન્તુ તે પાપી દમનકાન્તજ છે" મધુરીએ રડવાનુ ભૂલી જઇ જુગુપ્સાપૂર્વક ખાત્રી આપી

ભેદી ભૂલભૂલામણીમા ગુચવાયલા દેવેન્દ્રને આ શી આંટીઘુંટી છે, તે સમજાયુ નહિ આ ઇંદ્રજાળનો ભેદ તે શોધી શકયો નહિ તેને એમજ થયુ કે એકજ વ્યક્તિના ફોટાને એક જ્યારે

મનમોહનથી ઓળખાવે છે, ત્યારે બીજા દમનકાન્તથી 'ઓળખાવે છે. ત્યારે મા'રે આમા શુ સમજવુ? આ ફોટો કોનો? દમનકાન્તનો કે મનમોહનનો? બસ! અને એ વાતનો નિકાલ લાવવાને મારે જાતેજ એક વખત મનમોહનને જોવો જોઇએ પરન્તુ એ કયા હશે? કદાચ મધુપુરી તો નહિ ગયો હોય? લાવ ત્યા જઇ તપાસ કરૂ? મળે તો ઠીક છે, નહિ તો પછી એના મિત્ર મહેન્દ્રને મળી આ છબી બતાવુ' જોઉ તે શુ જવાબ આપે છે?" અને આટલુ મનમા નક્કી કરી તે સ્ટેશન તરફ જવા ઉતાવળે પગલે દોડવા માડયો ત્યા રસ્તામાજ તેને વકીલ।મી સુરેન્દ્રનાથનો ભેટો થયો

"ઠ્યો ઠીક થયુ મી૦ સુરેન્દ્રનાથ! તમે અણીને વખતે મળ્યા મા'રે તમને એક વાત પૂછવી છે" દેવેન્દ્રે કહ્યુ

"ભલે! પુછો"

"તમે આમ ગાભરા ગાભરા કેમ જણાવ છો? શુ કઇ છે?"

"હા મનમોહન પોતાની માતાનુ ખૂન કરી ન્હાસી ગયો એ વાતની ખબર મ્હને પડી છે"

"તમને? સુરેન્દ્ર! તમે કયાથી જાણો?"

"તમને મ્હે ન્હોતુ કહ્યુ કે હુયે આ વાતમા રસ લઉ છુ"

"પરન્તુ મનમોહન ખૂની છે? એ તમે શુ જાણો?"

"કાલ રાત્રે મ્હે એને નદી કિનારે ફરતો જોયો હતો. અને તે પછી હુ એની પાછળ પડયો મ્હને ભુલથાપ ખવડાવી ટ્રેનમા બેસી એ ન્હાસી ગયો પરન્તુ ખબર કાં'ઠન્માજ મ્હને માલમ પડયુ' છે કે એણે મધુપુરીની ટીકીટ લીધી હતી વળી હમણાજ મ્હને મનમોહનને

ઘેર ખબર કાઢતા મધુરી મારફત મનમોહનની માતાનુ ખૂન થયેલું જણાવવામા આવ્યુ શુ આટલી વાત જાણ્યા પછી તમે એમ ન ધારી શકો કે એ ખૂની મનમોહનજ હોવો જોઇએ?"

"શી રીતે?"

"ઘરમાથી મોડી રાતના ખૂન કરીનેજ એ ન્હાસી ગયો હતો" "ત્યારે તો બરાબર છે" બોલતાજ દેવેન્દ્ર ઉઠ્યો. તમારી ને મારી વાત અક્ષરે અક્ષર મળતી આવે છે જુઓ ! જે માણસને કાલ રાત્રે તમે જોયો હતો તેજ મને પણ મળ્યો હતો અને મ્હે તેની છબી પણ ખેચી લીધી છે પરતુ આ કર્ણાવતીથી હુ અજાણ્યો હોવાથી એ કોણ છે? તે હુ પારખી શક્યો નહી ફોટો મેળવવા માટે તેણે મ્હને નદીમા ફેકો દીધો હતો પરન્તુ ઇશ્વર કૃપાએ હજુ દેવેન્દ્ર, ને તે ફોટો બને સહીસલામત છે જરૂર એ મનમોહનજ હોવો જોઇએ ઘેરથી ખૂન કરીનેજ તે નિકળેલો હશે અને મ્હને નદીમા ફેકી દીધા પછીજ એને મધુપુરી ન્હાસી જતો તમે જોયો હશે જુઓ આ રહ્યો એનો ફોટો. કેમ એજ કે?"

"એજ મનમોહન!" સુરેન્દ્ર ફોટો જોતાજ બોલી ઉઠ્યો

"બસ ત્યારે કોકિલાને કુજ ફોટો પારખવામા સાચા છે હા ! પણ સુરેન્દ્રનાથ ત્યારે મેના ને મધુરી તો આ ફોટાને દમનકાન્ત જણાવે છે, એનુ શુ કારણ?"

"મનમોહનને બચાવવા ! મી॰ દેવેન્દ્ર ! એટલુયે ન સમજી શકયા? દમન આજ કેટલો વખત થયા અહી છેજ કયા? એ તો કોકિલા-ગૌરીની રજા લઇ આજ બે દિવસ થયા બ્હાર ગામ ગયો છે. દમન પર આરોપ ઢોળી દઇ મનમોહનને બચાવી લેવા તેઓ

જુઠુ બોલે છે પરન્તુ તેમને ક્યા ખબર છે કે આ સુરેન્દ્ર એમના ભેદથી વાકેફગાર છે"

પરન્તુ મનમોહન એની માતાનુ ખૂન કરે એમા એને શુ લાભ? તે નથી સમજાતુ?"

"એનુ કારણ જાણવુ સ્હેલ છે, મનમોહનની માતા મનમોહન ખૂની છે, તે જાણતી હોવી જોઇએ અને એ વાત કદાચ તે આપણા જેવાને મ્હોડે કહી દે એ ધાસ્તીથી એણે એ ઘરડા કાટાને રસ્તામાથી સાફ કરેલો છે કેમ ખરૂ ને?"

"બરાબર છે મી૦ સુરેન્દ્ર ! આપની તર્કશકિત પણ અસાધારણ છે હો ! પરન્તુ ત્યારે એને મેના ને મધુરીની ધાસ્તી નહિ લાગે?" દેવેન્દ્રે નવોજ પ્રશ્ન ઉપસ્થિત કર્યો

"ના ! કારણ મધુરીનો વિચાર મનમોહનને પોતાનો ભવિષ્યમા જમાઇ કરવાનો છે અને મેના પોતાના ભવિષ્યના થનાર ભરથારનુ હિત જાળવવા વાત ન ફોડે એ બનવા જોગ છે પરન્તુ પાલક માતા હવે ઘરડે ઘડપણ શા માટે જુઠુ બોલી પોતાના દીકરાની આવી ખૂની વૃત્તિ દાબી રાખે?"

"વારૂ ત્યારે હવે હુ મનમોહનને પકડવા મધુપુરી જાઉ છુ"

"હા અને હુ પણ જો બનશે તો નવીનતા મળે કે તે જણાવવા આપની તરફ આવીશ"

"તમે વકીલાત છોડી આમા બહુ રસ લો છો? નહિ વારૂ?"

"હા .જી"

"તમે મને પુષ્કળ મદદ કરો છો મી૦ સુરેન્દ્ર ! અને તમારી એ મદદનો બદલો તમને અવસ્ય મળશે"

આટલી વાત પછી બેઉ છૂટા પડયા દેવેન્દ્રના મનમા તો એજ ચટપટી થઈ રહી, કે ત્યારે આ છબીવાળો ખરે "મનમોહનજ હશે?" અને જો એમજ હોય તો કનકકાન્તના ખૂનની વાત બાજુએ મૂકતા પણ એની માતાના ખૂનને માટે એ જરૂર જવાબદાર છે અને તેને માટે જરૂર એને પકડવોજ જોઇએ"

પ્રકરણ ૯ મું,

"ખૂની ગિરફતાર."

લુચ્ચો છૂટી જાય ને સાચો જુઓ ઝલાય!
પ્રશ્ન પૂછુ પરમેશ હે! એ તે કયાનો ન્યાય?

દેવેન્દ્રને મધુપુરી આવ્યાને આજે બે દિવસ થયા છતા મહેન્દ્ર કે મનમોહન કોઈનો પત્તો મળ્યોનથી શોધ કરતાકરતા દેવેન્દ્ર એક દેવ-મદિર આગળથી પસાર થતો હતો, ત્યા તેણે એક ઓળખીતી યુવતિને જોશભેર પગ ઉપાડતી જોઈ દેવેન્દ્ર દોડયો તેણે એ રમણીને ઓળખી તેના જવાના માર્ગની વચ્ચે આવી તેણે અવિનય કહ્યુ

"જરા થોભો!"

એક અણજાણી પુરૂષ વ્યકિતને પોતાના માર્ગમા ઉભેલી જોઇ તે રમણીએ ઉચુ જોયુ તેણે દેવેન્દ્રને ઓળખ્યો ત્યાતો દેવેન્દ્રે ફરી કહ્યુ.

"જો હું ભૂલતો નહિ હોઉં તો આપજ સરોજની ને?"

"હા!" એક શરમાતો જવાબ મળ્યો

"આપની સાથે મારે થોડી વાત કરવી છે"

"અહિ નહી ઘેર ચાલો" કે'તાજ તે રમણી આગળ વધી. આગળ તે અને પાછળ દેવેન્દ્ર એમ બેઉ જણ એક સાધારણ જણાતા મકાન આગળ આવ્યા રમણીએ મકાન ખોલ્યુ બેઉ અદર ગયા મકાનમા સાધારણ ફરનીચર અને જૂજ વસ્તુઓ પડી હતી એક ખુરસી બતાવતા સરોજનીએ દેવેન્દ્રને કહ્યું

"આવો બેસો"

દેવેન્દ્ર બેઠો સા'મેની ખુરસી પર અર્ધોઅર્ધ મ્હોડા પર ઘુમટો ખેંચી સરોજની બેઠી પછી તે બોની

"પૂછો! દેવેન્દ્ર! તમારે શુ પૂછવુ છે? કહો અહી તમારૂ આવવુ કેમ થયુ?"

"તમને કર્ણાવતીની કંઇ ખબર નથી?"

"ના થોડીઘણી છે."

"મનમોહનરાય અહી આવ્યા હતા?"

"હા!"

"ક્યારે?"

"પરમ દિવસે"

"હાલમા કેમ કોઇ જણાતુ નથી? આપના પતિ મહેન્દ્ર ક્યાં છે?"

"મનમોહનની સાથે ગયા છે"

"ક્યારે?"

"ગઇ કાલેજ."

"ક્યા ?"

"મનમોહનની માતાના ખૂનીને શોધવા"

"ખરેખર?"

"હા!"

"ત્યારે શુ મનમોહનેજ એની માતાનુ ખૂન કર્યુ છે, એ મારી શોધ ખોટી?"

"મનમોહન ખૂની?"

"હા"

"બનેજ નહિ"

"તો જુઓ આ રહ્યો એ ખૂનીનો ફોટો! તમે તો તમારા પતિના પરિચિત એ મિત્રને સારી રીતે પિછાનતા હશો? એના ઉપર વોરંટ છે" કહી દેવેન્દ્રે પેલી છબી સરોજનીના ખોળામા ફેંકી.

સરોજનીએ છબી બરાબર જોઇ તે પછી જાણે ઘણાજ વિચારમા પડી હોય તેમ ડોળ કરવા માડ્યો દેવેન્દ્ર આ જાણુતાજ બોલ્યો.

"કેમ? શુ જોઇ રહ્યા છો? એ મનમોહનનીજ છબી છે ને?"

"ના-પરન્તુ ખરેખર શુ આ માણસ પર વોરંટ છે?"

"હા"

"ત્યારે તો એ કોણ છે તે હુ તમને નહિ બતાવી શકું"

"સરોજની! તમે સમજુ થઇને આ શુ બોલો છો? જાવ તમને વચન આપુ છુ કે ગુહનો સાબીત થયા શિવાય હુ એને કોઇ પણ જાતની ઇજા નહિ આવવા દઉ!"

"એ મનમોહન નથી"

"ત્યારે?"

"મારા પતિ !"

"કોણ? મહેન્દ્ર?"

"હા"

"હુ આ શુ સાભળુ છુ? એકજ છબી ! ને નામ ત્રણ ! મનમોહન, દમનકાન્ત ! અને મહેન્દ્ર મારે શું સમજવુ?"

"તે તમે જાણો !"

"તમે સાચુ કહો છો?"

"હા !"

અને પછી દેવેન્દ્ર ગયો દેવેન્દ્રના ગયા પછી સરોજનીથી હસવુ ન રોકાયુ દેવેન્દ્ર! આ સરોજનીને તુ હજુ પણ નહિ ઓળખી શકયો ? બરાબર છે તારૂ અનુમાન સત્ય છે છબી તો દમનકાન્તનીજ છે, છતા હાલમા મહેન્દ્ર મારા પતિ પકડાય અને દમન છૂટો રહે એમાજ મઝા છે" અને તે પછી સરોજની હસતી હસતી અંદરના ભાગમા ચાલી ગઇ

જેમ જેમ દેવેન્દ્ર ભેદને ઉકેલવા મથતો હતો, તેમ તેમ ભેદનું કોકડુ વધારેને વધારે ધાડુ ગુથાતુ હતુ હવે દેવેન્દ્રની ધીરજ ક્ષણુમા ન રહી. અટપટા ભેદની ઉકેલણી આજે ગમે તે પ્રકારે કરવીજ એવો તેણે નિશ્ચય કર્યો સ્ટેશન પર આવીને તેણે કર્ણાવતીની ટીકીટ કરાવી. મહેન્દ્ર ને મનમોહન કર્ણાવતીમાજ હોવા જોઇએ એ ધારણાથી ત્યા તેમાના એકાદને પકડી ખરી બાતમી મેળવવાના હવાઇ વિચારમા તે ગાડીની રાહ જોતો ઉભો એક વાર તેને વિચાર થયો કે લાવને ત્યારે દમનને શોધી મળુ ? પરન્તુ પછી તરતજ તે ગાડી વાળ્યુ

લગભગ અર્ધા કલાકે ગાડી આવી. દેવેન્દ્ર ગાડીની અંદર ગોઠવાયો. તે અત્યારે કર્ણાવતીનાજ સ્વપ્ના અનુભવતો હતો એટલામા તેની નજર ન્યુસપેપર વાચતા એક યુવક પર પડી જાણે ચ્હેરો કોઇક વખત જોયેલો ન હોયા તેમ દેવેન્દ્ર તેના તરફ ટીટી ટીકીને જોવા લાગ્યો એટલામા ટીકીટ તપાસનાર આવ્યો પેલા યુવક પાસે ટીકીટ ન નિકળતાજ રકઝક થઇ ટીકીટ માસ્તરે "નામ લખાવો" પૂછતાજ તેણે પોતાનુ નામ "મહેન્દ્રકુમાર" છે એમ જણાવ્યુ

"તમે કયાથી બેઠા છો" ટીકીટ માસ્તરે પૂછ્યુ

"મધુપુરીથી"

'કયા જવાના છો?"

"કર્ણાવતી"

અને આ સઘળી વાત કે જે ડિટેકટીવ દેવેન્દ્ર કાળજીપૂર્વક સાભળી રહ્યો હતો, તે "મહેન્દ્ર મધુરી ને કર્ણાવતી" આ ત્રણ શબ્દો સાભળતાજ ત્યા ધસી આવ્યો તેને લાગ્યુ કે મહેન્દ્ર પણ મનમોહનની સાથે ગઇ કાલનો જ છે, કદી સરોજનીએ તેને છેતર્યો છે (કારણ? ધણીને બચાવવા)

"ટીકીટ માસ્તર! જરા સબુર કરો મ્હારે આ મિસ્ટરને જરા બે એક વાતનો ખુલાસા પૂછવો છે" દેવેન્દ્રે કહ્યુ

"તમે કોણ છો? વચ્ચેથી આવા જા।" ટિકિટ માસ્તરે પોતાની મહાભારત સત્તાનો સુસવાટો બતાવ્યો

"હુ કોણ છુ? તો જુઓ!" કહેતાજ દેવેન્દ્રે પોતાનો સરકારી ડિટેકટીવનો ચાંદ બતાવ્યો ટિકિટ માસ્તર દેવેન્દ્રનુ નામ વાચતાજ આઘો ખસી ગયો ત્યા દેવેન્દ્રે મહેન્દ્રને સવાલ કર્યો

"મનમોહનના મિત્ર મહેન્દ્ર તે આપજ કે ?"

"જી હા-"

"મનમોહન કયા છે ?"

"તેની મને ખબર નથી"

"વારૂ, ત્યારે આ છબી કો'ની છે ? તમે એને ઓળખો છો ?"

"નહિ મારી ઓળખાણુમા એ નથી" દેવેન્દ્રે છબી જોઈ કહ્યું

"કયાથી હોય ? કઇ નહિ, ખબર પડશે" દેવેન્દ્ર મનમાને મનઃ આજ બોલ્યો

"ત્યારે તમે કયા જાવ છો ?"

"કર્ણાવતી"

"શુ કામ ?"

"તે તમારે જાણુવાની જરૂર ? તમે મ્હને એ બધા સવાલો પૂછનાર કોણુ ?'

"હુ ડિ દેવેન્દ્ર ! તમે ખૂની મનમોહનના મળતીયા છો"

"નહિ"

"મનમોહન પર ખૂનનો આરોપ છે"

"હશે ! ધારો કે તમને મનમોહન મળે તો તમે તેને ઓળખી શકો ખરા કે ?" મહેન્દ્રે શકા રજુ કરી

"કેમ નહિ ! જો કે મે તેને નજરે તો જોયો નથી. છતા આ ફોટા પર મ્હને શ્રદ્ધા છે એજ મનમોહન હોવો જોઇએ."

"તો લ્યો ! વધારે વાર આપને ભેદમા નહિ રાખતા ડિટેકટીવ સાહેબ, હુજ આપને એક ભેદ ખોલી બતાવુ છુ કે, મહેન્દ્ર તેજ મનમોહન છે લ્યો કરો જોઉ મને ખૂની તરીકે ગીરફતાર?" આટલ

શબ્દો બોલતાંજ મહેન્દ્રે પાટલુન હેટ તથા ઓવરકોટને પાણીચુ પકડાવ્યુ બનાવટી મુછો ને ચશ્મા તેણે બાજુએ મૂકયા હવે તે એક ધોતીયુ ને પ્હેરણ પ્હેરેલો ફાકડો વીસ વરસનો હિન્દી યુવાન લાગતો હતો. દેવેન્દ્ર તો બે ઘડી જોઇજ રહ્યો, કે આ કોણ ? મનમોહન ?" ત્યારે શુ મહેન્દ્ર તેજ મનમોહન ?"

"હા ! દેવેન્દ્ર બાપુ આટલા વરસના ડિટેકટીવની નોકરી પર પાણી મૂકયુ એક ખૂની નથી પકડાતો એ શર્મની વાત છે"

"ખૂની તુંજ છે" દેવેન્દ્રે હવે ગજવામાથી પિસ્તોલ કા'ડી જવાબ આપ્યો

"તો પછી આ આપના હાથમાહેની છબી મા'રી નથી એતો ચોક્કસજને ?"

"હા !"

"ત્યારે શા આધાર પર મ્હને ખની ઠરાવો છો ?"

"તે ન્યાયાસન આગળ રજુ કરીશ"

"પુરાવા સાથે કે ?"

"હા !"

"જો જો છૂ જાય નહિ તે સભાળ રાખજે"

"સારૂ." અને તે પછી મનમોહનની સામે દેવેન્દ્ર ખુલ્લી પિસ્તોલ લઇ પ્હોરો ભરતો કર્ણાવતીના સ્ટેશનની વાટ જોતો બેઠો ટિકિટ માસ્તર પણ આ ધાધલ જોઇ છ પાચ અગીયારા ગણી ગયો. અજાયબીની વાત તો એ હતી કે મનમોહન પોતાની જાતેજ પોતે પકડાયો હતો તે ઉપરાત અત્યારે તે હસીખુશીને દેવેન્દ્રની સાથે ગપ્પા મારતો હતો

વ્હાલા વાચકો ! દેવેન્દ્ર તો મનમા એમજ ખાડ ખાતો હશે કે આજે ઘણે દિવસે મે શોધીને કીધો છે ખુનીને ગિરફતાર? નહિ વારુ?

પ્રકરણ ૧૦ મું.

"શિકાર-છટકયો."

ડિટેકટીવ દેવેન્દ્રની આખે નાખી ધૂળ,
શિકાર-છટકયો સ્હેજમા દૈવ જ્યાહ્ય અનુકૂળ.

વાચક વીરા ! દેવેન્દ્ર ને મહેન્દ્ર ઉર્ફે મનમોહનરાય ગાડીમા બેઠા બેઠા શુ ગપ્પા મારતા હતા, તે હવે આપણે તપાસીએ. દેવેન્દ્રે મનમોહનને ગાડી ઉપડતા લાગલોજ પ્રશ્ન કર્યો?

"ત્યારે મનમોહન ! મધુપુરીમા મહેન્દ્રની પત્ની તરીકે ઓળખાવનાર રમણી સરોજની કોણ ?"

"સરોજની? મ્હે તો નામજ તમારે મોઢે સાભળ્યુ કોણ જાણે હશે કોકની બાયડી! જો જો કોઇ પારકી બાયડીને મ્હારી નહિ ઠોકી બેસાડતા એકતો ઘેર છે, ને વળી એ બીજીને કયા સઘરુ !"

"ત્યારે શુ સરોજનીને તુ નથી ઓળખતો ?"

"રામરામ કરો !"

"ત્યારે તે ત્હને ક્યાથી ઓળખે ? તેતો પોતાને મહેન્દ્રની પત્ની તરીકે ઓળખાવે છે"

"કોઇ બીજો મહેન્દ્ર હશે !"

"નહિ ! તારોજ મિત્ર !"

"મ્હને મહેન્દ્ર નામનોજ કોઇ મિત્રજ નથી."

"તો પછી આ બધો ગોટાળો શુ ?"

"ભગવાન જાણે !"

"વારૂ ત્યારે તારી માતાનુ ખુન કોણે કર્યું ? તે તુ જાણે છે ! વારૂ ?"

"હા હુ અને તમે બન્ને"

"હુ તો નથી જાણતો"

"ખુનીની છબી તમારા હાથમાજ છે"

"તેનુ નામ ?"

"દમનકાન્ત !"

"શુ દમન ખુની ?"

"હા !"

"દેવેન્દ્ર ગુચવાડામા પડ્યો "આ બધુ શુ થઇ રહ્યુ છે ? તે સમજાતુજ નથી"

"સરખાવોને ! છબી તો મ્હને મળતી નથી આવતી"

"તારી વાત તો ખરી છે મધુરી અને મેનાએ પણ આ છબીને દમનકાન્તને નામેજ ઓળખાવી હતી"

'તેમા ખોટુ શુ છે ? સૌ કોઈ જોઇ શકે છે"

"પણ . "

અને આ વાત પણ લમાચ ત્યા તો કર્ણાવતીનુ સ્ટેશન આવ્યું દેવેન્દ્રે પિસ્તોલને બરાબર પકડી મનમોહન ઉર્ફે મહેન્દ્રને આગળ ચાલવા કહ્યુ ત્યા દેવેન્દ્રની નજર આઘે ઉભેલી એક વ્યકિત પર પડી. "મી૦ સુરેન્દ્ર!" કહી દેવેન્દ્રે બુમ મારી દેવેન્દ્રને જોતાજ વકીલ સુરેન્દ્રનાથ દેવેન્દ્રની પાસે દોડી આવ્યો

"કેમ?"

"ખુની પકડાયો છે"

"કોણ?"

'મનમોહન"

"હે ! કયા છે?"

"આ રહ્યા."

પાસે ઉભેલા મનમોહનને જોતાજ સુરેન્દ્રનુ મ્હોઢુ ઉતરી ગયું. છતા ઉપર ઉપરથી જાણે ખુશાલી દર્શાવતો હોય તેમ તેણે દેવેન્દ્રની પીઠ ઠોકી

"શાબાશ! દેવેન્દ્રનાથ! આખરે ખૂની પકડાયો ખરો! હો!"

"બરાબર!" હવે મનમોહન વચ્ચે પૂરાયો.

"કેમ મનમોહનરાય! હવે જેલની હવા ખાવી છે ને?" સુરેન્દ્રે મશ્કરીમા ટોણો માર્યો.

"જેલની હવા મનમોહન કરતા કમનકાન્તને વધારે માફક આવશે." મનમોહને ભેદ ફોડવા માડયો

કમનકાન્તનુ નામ સાભળતાજ સુરેન્દ્રના ટાંગીયા થરથરવા લાગ્યા. તેનુ મ્હો લેવાઇ ગયુ મનમોહન તે પામી ગયો. દેવેન્દ્રને વધુ સાબીતી આપવા તેણે આગળ ચલાવ્યુ

"કેમ છે ? મી૦ સુરેન્દ્રનાથ ? તબીયત તો મઝામાને?

"તુ એને ઓળખે છે ? મનમોહન?" દેવેન્દ્રે પૂછ્યુ

"મારી માતાના ખુનીને સૌ કોઇ ઓળખે" મનમોહને મમરો મૂકયો

"શુ તારી માતાનો ખુની ? અને તે આ સુરેન્દ્રનાથ ?"

"જી હા જરા ધીરા પડો અને સાભળો"

"પરતુ તુ થોડી વાર પર તો એમ કે'તો હતો, કે તારી માતાનુ ખુન કરનાર દમનકાન્ત છે" દેવેન્દ્રે કહ્યુ

"અને તે પણ બરાબર છે, મારા મ્હેરબાન ! ડિટેકટીવ સાહેબ ! હજુ તમે હવા ખાવ છો ડિટેકટીવ બન્યા છતા તમારામા દોઢ બદામની અક્કલ નથી હવે જુઓ જરા મનમોહનની બુદ્ધિ" અને આમ કે'તાજ સજ્જડ થઇ ગયેલા સુરેન્દ્રનાથ પર મનમોહન છલગ મારી કૂદયો તેની ગલચી તેણે પકડી બનાવટી વકીનનો ઝભ્ભો ને દાઢી મૂછ દુર કર્યાં

"દેવેન્દ્ર ! આ રહ્યો ખુની ! સુરેન્દ્રનાથ તેજ તમારી સાથે મિત્રતા બાધી તમને થાપ આપનાર મી દમકાન્ત જોઈ લ્યો તમારી પાસેની છબી ! અને આ જીવતી જાગતી છબી" દેવેન્દ્ર શુ જુએ ? શુ બોલે ? તે તો અચરતીમાજ ડૂબી ગયો હતો દાવ આવેલો જોઇ નજર ચુકાવી સુરેન્દ્ર ઉર્ફે દમન હવે દોડયો, ને તેને પકડવા મનમોહન પણ દેવેન્દ્રને બાજુએ મુકી દોડયો જતા જતા તે દેવેન્દ્ર સાભળે તેમ બોલી ગયો કે "અફસોસ ! હાથમા આવેલો શિકાર છટકયો !"

પ્રકરણ ૧૧ મું,

"દેવી ને સરોજની."

આ સૃષ્ટિમા ચઢતા ખરેખર! એકથી પણ એક છે,
શુરવીર ને રણધીરથી અદકા અનેકાનેક છે.
"હું એક છુ ઉસ્તાદ" એવુ અતરે ધરવુ નહિ,
"મ્હારી બરાબર કોણ છે?" એ વાકય ઉચરવુ નહિ.

રાત્રિના દસ વાગ્યાનો શુમાર થયેલો છે મનમોહનને ઘેર મેના ને મધુરી બેઠા બેઠા મનમોહનની માતાના થયેલ ભેદભર્યા ખુનની વાત કરી રહ્યા હતા ત્યા બારણુ ઠોકાયું

"કોણ?" બારણુ ઉઘાડવા આવતાજ મેનાએ પ્રશ્ન કર્યો

"એ તો હુ સરોજની!" બ્હારથી જવાબ મળ્યો અને તે પછી આપણી પૂર્વપરિચિત સરોજની ઘરમા દાખલ થઇ ચોમાસુ બેસવાનો સમય થઇ ચૂકેલો હોવાથી બ્હાર ઝીણા ઝીણા વરસાદના છાંટા પણ પડી રહ્યા હતા. સરોજનીના આગમને કરી મેના ને મધુરી ખુશી થયા, અને તેઓ મોડી રાત્રી સુધી વાર્તાવિનોદ કરવામા ગુંથાયા.

ઘડીયાળમા બરાબર બારના ટકોરા પડયા, પરન્તુ તેઓની રસભરી વાર્તાનો છેડો આવ્યોજ નહિ મેના અને મધુરીએ છબી લઇ આવેલા દેવેન્દ્રને દમનકાન્ત નામ આપ્યુ, અને સરોજનીએ તેને મહેન્દ્ર તરીકે ઓળખાવ્યો, એ વાતની વિનોદી ચર્ચા ચાલતી હતી,

એટલામા વરસાદનુ જોર વધ્યુ વરસાદથી બચવાને માટે રસ્તે જતી, એક તરૂણ વયની સ્ત્રીએ આશ્રય સ્થાન માટે મનમોહનના દ્વાર ઠોકયા.

"કોણ ?" મેનાએ અદરથી પૂછ્યુ

"બારણુ ઉઘાડો ! મારે કામ છે"

મેના અને સરોજનીની વાત અહીથીજ અટકી મેના બારણુ ઉઘાડી ફાનસ લઇ બ્હાર આવી, તો વરસાદથી ભિંજાયલી એક ૩૦ થી ૩૫ વર્ષની રમણીને જોઇ

"કેમ ? તમારે શુ કામ છે ? તમે કોણ છો ?" મેનાએ મોડી રાતના એક અબળા જાતને જોઇ સ્વાભાવિક સશયપૂર્વક સવાલ કર્યો

"હું મ્હને આજની રાત સુઇ રે'વા દેશો ?"

"પરન્તુ તમારૂ નામ ?"

"દેવી"

અને આ નામ સાભળતાજ સરોજની ટટાર થઇ ગઇ જો કે મેના ને મધુરી આ નામથી અપરિચિત હતા છતા સરોજનીએ તે નામ સાભળેલુ હતુ હવે તે બ્હાર આવી

"ખુશીથી પધારો"

"તમે એમને ઓળખો છો ?" મેનાએ સરોજનીને સવાલ કર્યો.

"હા ! ઉમરાવ કનકાન્તને ખુનની રાત્રે ઘર બ્હાર ન નિકળવા ચેતાવનાર એજ !"

"કેમ બ્હેન ખરૂ ને ? પલળેલી દેવીને સરોજે પ્રશ્ન કર્યો

દેવી તો આભીજ બની ગઇ આ સરોજની આવી ખાનગી વાત કયાથી જાણે ? તેની કઇજ ગમ તેનેપડી નહિ સરોજનીએ તો સર્વનેજ મ્હાત કરવા માડયા

"સરોજની બ્હેન! તમે એ વાત શા પરથી જાણો?"

"થોડીક અટકળથી! અને થોડીક મ્હારા પતિ મહેન્દ્ર મારફત!"

"મહેન્દ્ર! અને તે સરોજનીનો પતિ! આ હુ શુ સાભળુ છુ?" દેવી સ્વગત ઉદ્ગારો કાઢવા લાગી. "ત્યારે બચ્ચા! દેવેન્દ્ર! શું મનમોહન તેજ મહેન્દ્ર છે, એ વાત શુ ખોટી? અને જો એ વાત ખરી હોય તો પછી આ સરોજની કોણ? મનમોહનની સ્ત્રી? બનેજ નહિ! પ્રભુ જાણે! મને તો આમા કઇજ સમજ પડતી નથી" દેવી મનમા બડબડી!

ચતુર વાચક! આટલા દેવીના શબ્દો પરથી તુ કઇ ભેદ સમજી શકે છે? કે દેવી એ કોણ?

"ત્યારે શુ મહેન્દ્રના અર્ધાગના તે તમેજ સરોજની બ્હેન?" બહુવારે બ્હીતા બ્હીતા દેવીએ સવાલ કર્યો

"હા! કેમ? એમ કઇ પૂછવુ પડે છે? કઇ શકા છે?" સરોજની હસતી હસતી બોલી.

સરોજનીના પાત્રમા કઇક છૂપો ભેદ છે, તે દેવી પૂરેપુરી સમજી ગઇ ક્યા એક વખતની દેવેન્દ્રની લાજ કાઢનાર સરોજની? અને ક્યા આજે હસીખુશીને વાત કરનારી સરોજની? પણ બને કારણ દેવેન્દ્ર તો ગમે તેવોયે પુરૂષ હતો, અને દેવી તો એક અબળા જાતિને? મનમોહન સાથે સરોજનીને સંબધ હોય તોજ એ આવી બાબતો જાણી શકે એ દેવીના મગજમા સારી રીતે ભરાઇ ગયુ .તેને સરોજના પ્રશ્નનો પ્રત્યુત્તર આપવાનું ભાન સરખુયે ન રહ્યુ એટલે ચતુર સરોજની મુઝવણનુ મૂળ પામી જઇ બોલી.

"હા દેવી બ્હેન ! આપ અત્યારે આમ એકાએક ક્યાથી આવી ચઢ્યા?"

'હું ડિટેકટીવ દેવેન્દ્રકુમારને શોધવા અહી આવી હતી." દેવીએ જેમ તેમ બાફવા માડયુ

"દેવેન્દ્રને? આપને અને એને શુ?"

"એ એ મ્હારા " અને આટલુ કે'તાજ દેવી શરમાવા લાગી તેનો અધુરો બોલ સરોજની સમજી ગઈ અને તેણે તરત પૂરતી કરી નાખી

"ઘરવાળા કહી દ્યોને ! કેમ ?"

"હા બા ડિટેકટીવ સાહેબના ! અર્ધાગના છે ને ? એટલે એવાજ હોય ને?" સરોજનીએ દેવીને બનાવવા માડી "પણ ! આમ આજે આપને કઇ તસ્દી લેવી પડી"? તે તો કહો? તમનેયે જબરો શોખ છે હો? નહિ વારૂ?" સરોજે ગમ્મતનો ઝરો આગળને આગળ વ્હેવડાવવો જારી રાખ્યો

"પરન્તુ એમને તમે જોયા છે કે નહિ? તે કહોને?" દેવી હવે આ બનાવગીરના પઝામાથી છુટવા બારી શોધવા લાગી

'ના–બા. આપણે તો એ તમારા દેવ બેવને જોયાજ નથી. હા–બા, હો ! દેવી બ્હેન ! એ અહી શુ કામ આવે?"

"તપાસ કરવા" દેવીએ ટુકો ટચ્ચ ઉત્તર વાળ્યો

'કોણ જાણે? ત્યારે તો ? અલી ! મેના ! ત્હે જોયા છે એમના વરને ? મારા જોવામા તો નથી આવ્યા"

"ના—બા, હુ તો કશુય જાણુતી નથી" ચતુર મેનાએ તો રોકડુજ પરખાવ્યુ.

"અરે ! જોયા હોય તો કઇ જુઠુ બોલવુ છે ! દેવી બ્હેન ! તમારા સમ ! એ અહીંયા આવ્યાજ નથી" સરોજનીએ ડાંપણડાહી વાતો કરવા માડી

"ત્યારે કયા ગયા હશે ?" દેવીએ ઉઠવાનો ડોળ કરી છટકવાનું બારૂ ખોળવા માડયુ

"કયા જાવ છો ? આવી અધારી રાતે. બેસો ! આવશેજ તો ! નથી તમને મુકીને ન્હાસી જવાના સમજ્યા? ઘરમા બ્હીક લાગે છે કે શોધવા નીકળ્યા ? ધન્ય છે તમારી છાતીને પણ ! હો દેવી બ્હેન." સરોજનીએ દેવીને ખુબ બનાવવા માડી

"ના-ત્યારે હવે તો હુ જઈશજ મ્હારે એમનુ ખાસ કામ છે."

"ખાસ-ખાનગી ?" મેનાએ જરા આ બે શબ્દો પર ભાર મુકયો.

"હોય ! ધણીધણીયાણીના કામ જાણીને ત્હારે કઈ કામ છે ?" સરોજનીએ મમરો મૂકયો,

"ના રે એ તો હુ જરા અમસ્તી !" મેના હવે છૂટી પડી.

"ના-ના-પરન્તુ મને કોઈએ ચોકકસ બાતમી આપી છે" દેવીએ કહ્યુ

"શાની ?"

"કે એ અહી આવેલા છે"

"હશે ત્યારે ! હવે કદાચ આટલામા હોયે ખરા ! કે'વાય નહિ હો ! પણ તેમા તમારે શુ છે ? તે તો બોલો !"

"મારે એમને એક અગત્યની બાતમી આપવાની છે."

"શુ વારૂ ?"

"એક નિર્દોષને બચાવવા"

"અને તે?"

"મનમોહન નિર્દોષ છે."

"ખરેખર!"

"હા!"

"પણ દેવીબ્હેના તમને એ કોણે કહ્યુ?"

"અત્યારેજ બાતમી મળી!"

"પણ દેવેન્દ્ર તો એ વાત કાલનાજ જાણે છે! એમા તમે નવુ શુ કે'વાના હતા?"

"જાણે છે? કય'રના?"

"કાલનાજ"

"ત્યારે તો મ્હારા કરતા એમને આગળથીજ ખબર પડેલી હોવી જોઇએ"

"હશે! પણ વારુ! દેવેન્દ્ર તમનેયે કલકત્તાથી અહીયા સાથે લઇને આવ્યા છે કે?"

"હા!"

"વારુ ત્યારે દેવીબ્હેના હાલમા તો જાવ! પણ વળી કોઇ દિવસ વિચાર થાય ત્યારે મધુપુરીમા આ સરોજનીને ઘેર પધારજો જોજો ભૂલતા નહિ હો! લ્યો, આ મારુ ઠેકાણુ!" કે'તાજ સરોજનીએ પોતાની ચોળીના ગજવામાથી એક છાપેલી કાપલી કાઢી દેવીના હાથમા સરકાવી દીધી જ્યા ત્યાથી અહીથી છૂટવાની બારી ખોળતી દેવીએ તે જોયા વગરજ પોતાની ચોળીના ગજવામા મુકી, અને બ્હાર જવાને પગલા ભર્યા ત્યા તો સરોજનો ફરી સાદ સભળાયો.

"સ્હેજ થોભો! મ્હારા દેવી બ્હેન!"

"કેમ ?"

"અહીં આવો ! મ્હને તમારાપર બહુ દયા આવે છે તેથી ."

"શું?"

"ત્યારે તમારે તમારા પતિ દેવના દર્શન જરૂર કરનાજ છે ખરૂ ને વારૂ?"

"હા" દેવીએ આશ્ચર્યની સાથે કહ્યુ

"ઓહો । તો એમા તે શી ભારે વાત છે? હ્યોને હુજ મેળવી આપુ " મેના હવે વચ્ચે પૂરાઇ

"તમે?"

"હા ! કેમ ? એમા શુ નવાઇ છે?"

"ખરેખર?"

"હા, હા,"

"હે સરોજની બ્હેન ! બોલાવીને તમે હવે કેમ કઇ બોલતા જ નથી?" દેવી જાણે હવે પોતે સરોજનીને સાણસામા ન લેતી હોય તેમ હરખાવા લાગી

"મ્હને પૂછો છો ? હુ શુ બોલુ ? દેવેન્દ્રબાબુ આ સરોજનીથી ક્યા ઓછા પરિચિત છે?"

"તમને ક્યા મળ્યા હતા વારૂ ?"

મેનાની આખમા હવે મોડી રાત થવાથી ઝોકા આવવા લાગ્યા સરોજનીએ તેને સૂઇ જવાનુ કહ્યુ તે પાછલા ખડમા જઇ પથારીમા પડી. હવે બ્હારના ભાગમા રહ્યા કેવળ બે જણ અને તે સરોજની ને દેવી. દેવીના સવાલમા સરોજનીએ આગળ ચલાવ્યુ

"જરા પાસે આવો કાનમા કહુ "

અને દેવીએ સરોજનીના મ્હો આગળ પોતાનો કાન ધર્યો

"મધુપુરી."

જો આ વખતે દિવસ હોત તો દેવીના મ્હોડા પર આની શી અસર થઇ હતી, તે સ્પષ્ટ દેખાતે, પરન્તુ રાત્રિ હોવાથી તે ઢંકાઇ ગઇ.

"વારૂ ત્યારે દેવી બ્હેન ! મ્હારી એક વાત સાભળશો ?"

"શુ ?"

"જો જો ! ખોટુ ન લગાડશો ! પણ દેવેન્દ્રકુમારમા અક્કલનો છાંટો નથી કહુ તો ચાલે "

"કેમ ?"

"મા'રા સાભળવા પ્રમાણે તેમણે કાલે હાથમા આવેલા શિકાર-ખૂની દમનને જતો કર્યો કેમ તમારો શુ મત છે ?"

"કોણ જાણે બા ! તમે જાણો ! મ્હને એની શુ ખબર ?" દેવીએ વાત આટલેથીજ કાપી નાખી

"તમે બધુ જાણો છો ! આવા વેશ તે દેવીબ્હેન સરોજની આગળજ ભજવાય કે ?"

"એટલે ?" દેવીએ આશ્ચર્યતાની સાથે કહ્યુ

"એટલે એજ કે અરે પણ લ્યો તમે તો દેવેન્દ્રની તપાસ માટે આવ્યા છો ! ખરૂ ને ? હુ તો બળ્યુ એ વાતજ ભૂલી ગઇ તમારે દેવેન્દ્રને મળવુ છે ને ?"

"હાસ્તો !"

"ત્યારે આવો મારા દેવી બ્હેન, હુ તમને બતાવુ ! જો જો ડરશો નહિ હો ! દેવેન્દ્ર થોડીવાર થયા એમની મેળેજ આ મનમોહન-

રાયના ઘરમા કેદી થયા છે"

'હે"

"હા ! તેમા એટલુ બધુ બ્હીવાનુ કઇ કારણુ નથી જરા હિમત રાખો એ કઈ ભૂત કે રાક્ષશ નથી, જ્યારે મનમોહનનુ નામ સાભળતાજ આમ આટલા ઢીલા થઇ જાવ છો ત્યારે ભવિષ્યમા એને જોઇ શકશો કેમ"

"ના, ના, હુ કઇ ડરતી નથી એતો સ્હેજ"

"હા નહિતો પછી આમ ઢીલા માણુસને ડિટેકટીવ જેવી જોખમભરેલી નોકરી સોપવી એ સરકારની ભૂલ છે

"ડિટેકટીવ? કોણુ? સરોજની બ્હેન ! આ બધુ તમે શુ બોલો છો?

"તમો મારા દેવી બ્હેન ! ઉહૂઁ દેવેન્દ્રબાબુ ! હવે વધારે ચાલાકી જવા દયો! એ ભોળવાય કનકકાન્ત ! સમજ્યા ? સરોજની નહિ, હો!" અને આટલુ બોલતાજ સરોજનીએ દેવીના વેશમા આવેલા દેવેન્દ્રના માથા પરથી છેડો ખેચી કાઢયો

"જોયા આ રહ્યા દેવેન્દ્ર ! મનમોહનના ઘરમા કેદ ! કહો હવે એમને જે કઈ કે'વુ હોય તે ધરાઇને ! અમે તો હવે આ ચાલ્યા" બિચારો દવેન્દ્ર ખરેખર ભોંઠો પડી ગયો સરોજની તો ખડખડ હસવા લાગી 'દેવેન્દ્ર બાબુ ! વરસ પાણીમા ગૂમાવ્યા. એક અબળાએ તમને પકડી પાડયા અરે! બનાવ્યા કહૂ તો ચાને"

"બાપડો દેવેન્દ્ર શુ બોલે? તેની દશ વરસની નોકરી પર એક સામાન્ય અબળાએ પાણી ફેરવ્યુ હતુ ભલભલા ખૂનના કેશમા વિધવિધ વેશ પલટી ખૂનીઓને પકડનાર દેવેન્દ્ર આજે એક યુવતીના હાથે પરાજય પામ્યો હતો

"કેમ દેવેન્દ્રબાબુ શુ વિચારી રહ્યા છો?" સરોજનીએ પૂછયુ

"એજ કે દેવેન્દ્રને ઓળખી જનાર સુન્દરી તુ આ કેસનો તમામ ભેદ જાણતી હોવી જોઇએ સરોજની ! હવે તો હદ થઇ આ આટીઘુટીમા હુ તો હવે હતાશ થઈ ગયો છુ ખરેખર તુ જીતી છે. અને હું હાર્યો છુ હવે મ્હને ત્હારા ભેદથી વાકેફગાર કર કહે તુ મનમોહનને ઓળખે છે?"

"હા દેવેન્દ્રબાબુ આમ નિરાશ ન થાઓ અને સાભળો . દમનકાન્ત તેજ વકીલ સુરેન્દ્રનાથ ઉર્ફે કુ જવિહારી"

"હો" અને કુજવિહારી તેજ મ'ધુપુરીના ગર્ભશ્રીમતનો ખૂની શરદચદ્ર"

"શુ ?"

"હજુ આગળ! કોકિલા તેજ શરદચદ્રના વેષધારી કુજની બ્હેન સરસ્વતી"

"દેવેન્દ્ર અને વાચક વીરા ' આટલા ભેદ સરોજનીને મ્હોડેથી બહાર પડયા પછી તમારા બેઉનુ મ્હોડુ કેવુ થાય ?

"જે રાત્રે મનમોહનરાયની માતાનુ ખૂન થયુ તેજ રાત્રે મન મોહન ઘરમા હતા ખૂની દમનકાન્તને તેમણે જોયો તેઓ વચ્ચે ઝપાઝપી થઇ તેમા ખૂની દમનનુ ગજવુ ફાટી ગયુ મનમોહનરાયના હાથમા એક કાગળની કાપલી આવી અને તેના ઉપર "

"શુ હતુ?"

"દેવી તેજ ડિટેકટીવ દેવેન્દ્રનાથ"

"એમ ?"

-

"હા ! અને એ કાપની પરથીજ મનમોહને અટકળ કરી કે છાપામા બ્હાર પડેલી યાદી જોતા કનકકાન્તને ચેતાવનાર સ્ત્રી વ્યક્તિ એજ હોવી જોઇએ નહિ વારૂ?"

"હા હુજ દેવી રૂપે ત્યા ગયો હતો પરન્તુ કનકકાન્તને કાપલી આપતી વખતે તો ત્યા કોઇ ન્હોતુ" દેવેન્દ્રે શકા રજુ કરી.

"બરાબર છો પરન્તુ પાછળથી તમારી સાથે રહી વીલ કરનાર સુરેન્દ્રે ગમે તે ઉપાયે એ હાથ કરેલી હોવી જોઇએ"

"વારૂ! પછી આગળ ચલાવો"

'અને પછી મનમોહન એ દમનકાન્તની પાછળ પડયો પાપીએ મનમોહનને ભૂલમા નાખવા મધુપુરીની ટીકીટ લીધી ..અને મનમોહને પણ તે જોઇ મધુપુરીની ટીકીટ કરાવી પરન્તુ મધુપુરી પહોચ્યા પછી દમન કઇ જણાયો નહિ"

"એ કયા ગયો તે હું જાણુ છુ, મને એ મળ્યો હતો મે એનો ફોટો પાડી લીધો તે લેવા અમારે તકરાર થઇ, અને એણે મને નદીમા ફેકી દીધો પછી સવારમા મને સુરેન્દ્ર મળ્યો અને તેણે મને મનમોહન મધુપુરી ગયો છે એ વાત જણાવી"

"બરાબર છે સુરેન્દ્ર ઉર્ફે દમને મનમોહનને મધુપુરીની ટીકીટ લેતો જોએલોજ હોવો જોઇએ યાદ કરો તો જણાશે કે મનમોહનના ઘરમાથી જે ભેદી ટપાલ તમને મળી હતી, જેના ચાર કટકા કરી બ્હાર ફેકી દેવામા આવ્યા હતા, અને તમે તે લઇ લીધા હતા તે લખનાર પણ એજ દુષ્ટ દમન હતો એનો ઇરાદો મનમોહનને ખૂની ઠેરવવાનો હતો"

"ત્યારે તમે એ ચાર કટકા લેતા મ્હને જોયો હશે?"

"ના!"

"વારૂં પછી આગળ ચલાવો"

"પછી સુરેન્દ્રનાથના કેવાથી ખાત્રી કરવા તમે ક્યાં ગયા?" સરોજનીએ પૂછ્યુ.

"પ્રથમ તો મે ફોટો કોકિલા અને કુંજને બતાવ્યો તેણે તે મનમોહનજ છે એમ ખાત્રી આપી"

"હાસ્તો! બ્હેન ભાઇને બચાવે એ બનવા જોગ છે અને કુંજ મનમોહનને શિર ઢોળે એ સ્વાભાવિક છે"

"પછી મેના ને મધુરીને બતાવવા હુ આ ઘેર આવ્યો ત્યારે તેમણે મનમોહનની માતાનુ ભેદભર્યું ખૂન ને મનમોહન ગૂમ થવાનુ કહ્યુ. ફોટો બતાવતા તેમણે તે દમનકાન્તનો જાહેર કર્યો"

"પછી!"

"પછી મને સુરેન્દ્ર મળ્યો તેણે મનમોહન માતાનુ ખુન કરી મધુપુરી ન્હાસી ગયો એવી વાત કહી, અને ફોટો બતાવતા તે મનમોહનજ છે એમ કહ્યુ"

'હવે વાત મળતી આવે છે ને? દેવેન્દ્રબાબુ! જે કુંજે એકવાર મનમોહન કહેલુ, તેણેજ સુરેન્દ્રના વેશમા વ્હેમને સજડ કરવા ફરીથી એજ નામ કહ્યુ"

"તમારી વાત બરાબર છે હવે તમે આગળ કહો" દેવેન્દ્રે કહ્યુ

"હુ? હા! પછી મનમોહન મધુપુરી ગયો ત્યા તેને અચાનક દેવમદીર આગળ દેવેન્દ્રનો ભેટો થયો.

"દેવેન્દ્રનો?"

"હા–હા, તમારો"

"કોની સાથે?"

"મનમોહન સાથે"

"નહિ હુ મધુપુરીમા મનમોહનને મળ્યોજ નથી"

"તો આ સરોજનીને ?"

"હા હુ તને તો મળ્યો હતો"

"ત્યારે મારા દેવેન્દ્રબાબુ ..ત્યાર પછી શું બન્યુ તે તો તમે બધુય જાણો છો"

"ના ના પણ પછી મનમોહન કયા ગયો?"

"મનમોહન તમને મહેન્દ્રના વેશમા ગાડીમા ન્હોતો મળ્યો?"

"હા .પરન્તુ દમન એજ સુરેન્દ્ર છે, એમ બતાવ્યા પછી નહીને?"

"પછી તેને તમે દેવીને વેશે શોધવા અહી આવ્યા એમજ ને ? અને મનમોહનને સપડાવવા "મનમોહન ખૂની નથી" એમ કહી અમને પટાવવા માડયા કેમ?"

"સરોજની! સરોજની! હવે તુ મ્હને બહુ બનાવ નહિ! તારી વાત બરાબર છે હુ મનમોહનનેજ પકડવા અહી આવ્યો હતો"

"તો બેસો હવે નિરાતે મળીનેજ જજો"

"ત્યારે શુ એ અહીં આવવાનો છે?"

"ના આવેલોજ છે"

"કયા છે?"

"અહીયાજ છો પણ દેવેન્દ્રબાબુ! તમે એને કોઇ વેળા મળ્યાજ નથી શુ?"

"નહિ! રે! કેવળ એકજ વાર! અને તે પણ ગાડીમા અચાનક મહેન્દ્રના વેશમા એ જાતેજ ખુલ્લો થયો ત્યારે"

"બાકી તમારી હોશીયારીથી તો નહિજ? એમજ ને?"

દેવેન્દ્ર શુ બોલે ? તે ઝખવાણો પડી ગયો

"તમે ભૂલો છો ! દેવેન્દ્રબાબુ" સરોજનીએ કહ્યુ "આ કેવી વિચિત્ર વાત છે કે મનમોહન તમને કેટલીયે વાર મળ્યો હતો, અને તમે તેને ઓળખતાજ નથી"

"શુ કહ્યુ ? કેટલીયે વાર? તદ્દન ખોટુ ! એકથી વધારે વાર મળ્યો છેજ ક્યા?"

"ત્યારે તમેજ જુઠ્ઠા છો"

'કે'વી રીતે?"

"તમે હમણાજ કહો છો કે એક વાર તો મળ્યા હતા, ને પછી આ બીજી વાર નહિ કે તમારે મ્હોડેજ ન્યાય !"

"બીજી વાર ક્યારે?"

"આ શુ રહ્યા ? ત્યારે તમે આ બધી વાત અત્યાર સુધી કોની સાથે કરી રહ્યા છો ?"

"તમારી સાથે ! સરોજની!"

"તેજ દેવેન્દ્રબાબુ તમારો ખૂની "મનમોહન ઉર્ફે મહેન્દ્ર" કે'તાજ સરોજનીએ સ્ત્રી–વેષ અને બનાવટી ચોટલો કાઢી ઉંચા મૂકયા. દેવેન્દ્રે પેલી કાપલી તપાસી જોઈ તે કઇ હતી ? તેજ કે જે તેણે મરનાર કનકકાન્તને વીલ કરતા આપી હતી

"દેવી તેજ દેવેન્દ્ર!"

અને દેવેન્દ્ર જોઇજ રહ્યો બારણાની તડમાથી મેના ને મધુરી પણ ખૂબ હસતી આ દેખાવ જોઇ રહી હતી વાચક ! અત્યાર સુધી તો આ બે પરસ્ત્રી હોવાથી તને તેમના પર નજર નાખવાની સખ્ત-મનાઇ હતી પરન્તુ હવે તો તને બેધડક જોવાની રજા છે

"દેવેન્દ્ર શું જુઓ છે? પકડો ખુનીને!" મનમોહન હસિત મુદ્રાએ બોલ્યો.

"શાબાશ! મનમોહન! શાબાશ! તું મારાથી પણ સવાઓ છે. શેરને માથે સવાશેર! આજે તેજ મારી ભ્રમણા ભાગી છે" કહી દેવેન્દ્રે તેની પીઠ ઠોકી અને વ્હાલા વાચક તુએ શાબાશી આપ..

"શાબાશ"

પ્રકરણ ૧૨ મું.

"કોકિલાનો ટહુકો."

(ગાયન)

આવી આવી વસન્તની બ્હાર! હો સખી!
કરે કોયલડી ટહુકાર! હો! સખી!
મોર, બપૈયા, મધુરા બોલે વૃક્ષ સકળ નવપલ્લવ ખોલે,
ફૂળ, ફૂલ, મંજરી, મોરો ડોલે પરિમલનો કેવો વિસ્તાર;
હો સખી! કોકિલા કરે ટહુકાર!
નર-નારિ નવરંગી હિંચોળે હાસ્યવિનોદે ઝુલે ઝોલે,
કોકિલ કંઠા કામની બોલે વરસે શા અમૃતરસ-ધાર,
હો સખી!..

અલી ! જોજો ! ખીલી વસન્તની હો ! બ્હાર .

કેવી હો સખી !

વ્હાલા વાચક ! મધ્ય રાત્રિના બરાબર બે વાગે આવુ અપૂર્વ સગીત ક્યા કોકિલકંઠમાથી સરતુ હશે ? કયુ સદ્‌ભાગી દપતિ–યુગલ આ સુધા–સગીતના પાનમા મસ્ત હશે ? નિદ્રાને કોરણે મૂકી ન્હાના સાદા પરન્તુ સુવ્યવસ્થિત એક ઘરમાથી ઉપરોક્ત ગાયનના સૂરો ચોતરફ ફેલાઇ રહ્યા હતા મધુરી હારમોનીયમની પેટી સાથે મધુરીની પુત્રી મેના મધુરા સુરથી આ મધુરૂ ગાયન ગાઇ રહી હતી આપણો દેવેન્દ્ર ગાન સાભળવામા મસ્ત હતો, જ્યારે ગાવામા મેના ને વગાડ-વામા મનમોહન મસ્ત હતા, અડધી રાત હવે પસાર કયા કરવી ? એ વિચારેજ મનમોહનને ગુચવ્યો હવે તેને નિદ્રા આવે તેમ ન્હોતુ દેવેન્દ્રની પણ ઇચ્છા થતા તેણે પેટી ખોલી જાગતી સુતેલી ઢોંગી મેના પકડાઈ, અને તેને ગાવુ પડયુ, મનમોહનના ચપળ આગળા પેટી પર ફરકી રહ્યા હતા વાચક ! તને શકા થશે કે ગરીબ મનમોહનને ત્યા પેટી કયાથી ? પરન્તુ મનમોહનની દશા દિવસ જતા હવે જરા સુધરી હતી, અને તેથીજ તેણે બે ઘડી આનન્દવિનોદાર્થે આ વસાવી હતી ગાયન પર ગાયનની ધૂન ચાલવા માડી મેના થાકી એટલે વારો હવે બદલાયો ! મનમોહને બાકીનો પરોઢીઆનો એક કલાક કાઢી નાખવા તર્જ ઉપાડી તેનો કઠ કેળવાયલો તેમજ કુદરતી રીતે માધુર્ય ભર્યો હતો તેણે ગાવામાડયુ

રાધા—જલની મટુકી દઇ દે મા'રી

પજવે બધ્યુ શુ કા'ના. ....?

કાંઠે મૂકી ..વાતે વળગી (જરા !)
(લ્યા તો !)
સતાડી છાનામાના .
જાણ્યુ ! દઇ દે ગગરી કા'ના જલની.
મોડુ થાશે . માત ખિજાશે .
(મારે !)
નિર્દય છેક તુ થા ના જલની
યમુના કાંઠે, રાધા માગે .
કૃષ્ણ કહે છે ના-ના-જલની
,"પુષ્પ" કથે છે કવિવર જે જે
પ્રભુમા હો ! મસ્તાના જલની

અને સંગીત અટક્યુ તાન પલટાની સાથે આલાપનો ગુજાર ને એક એક લીટીનુ ફરી ફરીને ગવાવુ, પછી સમયનુ પૂછવુ જ શુ ? સમય જોતા સાડા ત્રણ થયા હજુ પરોઢ થવાને અર્ધા કલાકની વાર હતી હવે દેવેન્દ્રનો વારો આવ્યો જેવું આવડે તેવું ગાવાનો તેને આગ્રહ થયો. આખરે દેવેન્દ્ર હાર્યો ત્યા તો પેલો વિચિત્ર અવાજ "મૃત્યુ-ઘંટ" સભળાયો પેટી પેટીને ઠેકાણે રહી ગઇ વાચકો પેલી ભેદી ગુફાને અને આ ભયકર અવાજને હજુ ભૂલી તો નહિજ ગયા હોય ! મનમોહને પેટી બધ કરવાનુ કામ એના પર છોડયુ દેવેન્દ્ર ને મનમોહન ઉભા થઇ ગયા તેમણે એક એકના કાનમા કઇક વાત કરી કપડાલત્તા બરાબર કરી પિસ્તોલ લેવા કે દેવેન્દ્ર પેલી ભેદી ગુફા પ્રતિ દોડયો થોડી વારે એજ ઘરમાથી એક રમણી બ્હાર નીકળી. તે પણ ઉતાવળે પગલે એકભેદી ગુફા તરફ

ચાલતી થઈ વાચકો ! એ રમણી તેજ આપણી સરોજની ! તેના મુખમાંથી સહજે એજ શબ્દો નીકળી ગયા કે "ખરેખર આતે "મૃત્યુ-ઘંટની" કારમી કિકીયારી, કે કોકિલાનો ટહુકો ?" ગમે તે હો ! પરન્તુ એ વિચિત્ર અવાજમાં ઘણી ખરી કોકિલાના-ટહુકાના જેવી કોમળતા સમાયલી હતી

પ્રકરણ ૧૩ મું.

"ખૂનીનું ખંજર"

સ્વાર્થાંધ દીલો ખૂન કરતાં લેશ પણ ડરતા નથી,
પરમેશની ને પાપની તે બ્હીક ઉર ધરતા નથી

વાચક વીર ! વર્ષોની ભેદભરેલી પેલી કપાલકૂટની **ભેદી ગુફાને** તો તું નહિ ભૂલ્યો હોય ? આ ભેદી ગુફામાં પૂર્વે શત્રુથી બચવા રાજાઓ રે'તા હતા ગુફાનું એક છૂપું જમીન—દ્વાર ઉમરાવના મ્હેલમાં નીકળતું હતું એટલે ચઢાઇ વખતે રક્ષણ કરવા રાજવીઓ એનો આશરો લેતા હતા પરન્તુ આ દ્વારથી હાલમાં પરિચિત તો બેજ વ્યક્તિ હતી અને તે કોકિલા ને કુંજ ગુફાને એક આલીશાન મેડી પણ હતી જે તમામ પત્થરની હોવા છતાં સુંદર હતી તેની આજુબાજુ બે દ્વારો આવી રહેલા હતા ગુફાની નીચેના ભાગમાં

પુષ્કળ અંધારૂ રે'તુ હતુ, પરન્તુ ઉપરના ભાગના ઓરડામા બ્હારથી પ્રકાશ આવવાને થોડોક ગોળ ભાગ પત્થરમાથી કોરી નાખવામા આવ્યો હતો જેની બ્હારની બાજુએ નીચે જબરી શિલાઓ પડેલી હતી સરોજની અને દેવેન્દ્ર જુદા જુદા આવેલા હોઇ, અંધારૂ હોવાથી જુદે જુદે રસ્તે ચઢી ગયા દેવેન્દ્ર જ્યારે ગુફાના ઓરડાના એક દ્વારે આવ્યા, ત્યારે સરોજની બીજા દ્વાર પાસે આવેલી હોવાથી તેઓ બને થોભ્યા ત્યા તેમને કોઈ બે વ્યકિત અદર વાત કરે છે, એમ માલુમ પડયુ પ્રત્યેક જણુ કાન માડી તે વાત સાભળવા લાગ્યા

'વિહારી ! ત્યારે કાલે તુ જરૂર પકડાયોજ હોત ? નહિ વારૂ ?" એક સ્ત્રી વ્યકિતનો આ પ્રશ્ન જણાયો

"હા ! કોકિલા ! અને તે પણ મનમોહનને હાથે ! દેવેન્દ્રની રૂબરૂમા હવે મનમોહન અને દેવેન્દ્ર બેઉ મને ઓળખી ગયા છે કે સુરેન્દ્ર ને દમનકાન્ત નામધારી એકજ માણુસ અને તે હુ છુ "

"ત્યારે હવે?"

"હજુ શુ? હવે હુ એ બેઉ વેશને તજી દેવા માગું છુ હજુ આ કુંજના વેશમા તેઓ મને ઓળખતાજ નથી "

"વારૂ અને મ્હને?"

"તને તો તેઓ કોઇજ ઓળખતા નથી ! હો! સરસ્વતિ બ્હેન!"

"કુંજ ! તને કઇ ભાળ મળી ? કેશવકાન્ત જીવે છે કે?"

"હા ! મનમોહન તેજ કર્ણાવતીનો ગાદીવારસ કેશવકાન્ત છે"

"હે ?" કોકિલા સાથે સાભળતી બે વ્યકિતઓ સરોજની અને દેવેન્દ્ર બને ચમકયા.

"વારૂ ત્યારે હવે તારો વિચાર શુ છે?"

"વિચાર એજ કે હવે આ કુજ સુરેન્દ્રનાથ વકીલની પદવીને છોડતાજ કનકકાન્તના કરેલા વીલને પણ બાળી નાખશે" કહી કુંજે ગજવામાથી વીલ ખેચી કાઢયુ "બ્હેન તને ખબર નહિ હોય? કનકકાન્ત ઉમરાવને ચેતવનાર દેવી તેજ દેવેન્દ્ર હતો અને જ્યારે જતી વખતે કનકકાન્તને ચેતાવવા તેણે પોતાના ખરા નામની કાપલી કનકકાન્તને આપી, ત્યારે સેવકેજ તે ધીરેથી બારીમાથી આવી ઉપાડી લીધી હતી"

"વાહવાહ! પણ ભાઈ! હજુ સુધી આપણા અવાજની તપાસ કરવા દેવેન્દ્ર કે મનમોહન કોઇપણ કેમ ન આવ્યુ?"

"ફરી કરને!"

"અને તેની સાથેજ કોકિલાએ પેલો "મૃત્યુ-ઘટ" જેશો સૂર પોતાના ગળામાથી કા'ઢયો પ્હાડી ગુફાની ઉચી બારીમા ડોકુ રાખી આ સૂર કહાડવાથી તે આસપાસ દૂર સુધી સભળાતો હતો

"હવે હુ તો થાકી ગઇ, તુ જરા મદદ તો કર"

અને કોકિલાનો પડનો બોલ કુજે ઝીલી લીધો આબાદ તેજ સૂર કુજના મ્હોડામાથી પણ નીકળવા લાગ્યો થોડી વારે સૂર બધ થયો, એટલે કુજે દિવાસળીની પેટી કા'ઢી તેમાથી એક સળી ચેતાવી

"લે કર્ણાવતીના ભવિષ્યના ઉમરાવના હક્ક પર પાણી "

કે'તાજ કુજે વીલને સળી ચાપી કાગળીયુ ભડભડ સળગવા લાગ્યુ દેવેન્દ્ર બારણુ ખોલી તે બચાવે તે પહેલા તો સરોજનીએ સત્વર બીજી બાજુથી આવી તે ઝડપી લીધો જમણા હાથમા પિસ્તોલ ધરી સરોજનીએ વીલનુ અર્ધુ બળેલુ કાગળ ઓલની નાખ્યુ ડામા

હાથને પીઠ પાછળ રાખી જમણા હાથની પિસ્તોલ બેઉ ભાઇ બ્હેન તરફ તાકી સરોજની બોલી ."ખબરદાર ! પાપીઓ આજે તમે પકડાયા"

'કોણ? સરોજની?" ભાઇ બ્હેન બેઉના મ્હોમાથી એકી સાથે ઉદ્‌ગાર નીકળી પડયો.

"હા ! અને તમે ? શરદ્‌ચદ્ર ને સરસ્વતી બ્હેન કેમ ? આ સુરેન્દ્રનાથ ઉર્ફે દમનકાન્ત યાને કુજવિહારી ?"

આ અરસામા દેવેન્દ્ર શુ કરતો હતો ? સરોજનીને મદદ કરવા તેણે પોતાના દ્વારને ધક્કો મારી જોયો પરન્તુ કમનસીબે તે અદરથી બધ હતુ તેણે સરોજની જે દ્વારથી દાખલ થઇ તે બાજુજ જવા નિશ્ચય કર્યો સરોજની શુ કરે છે? તે સર્વ તેણે દ્વારમા પડેલા એક બાકોરામાથી જોઇ લીધુ સરોજનીએ કુજ અને કોકિલાની સામે ભરેલી પિસ્તોલ ધરી. અર્ધું બળેલુ વીલ ડાબા હાથે ખુચવી લઈ તેણે બુઝાવી નાખ્યુ ડાબા હાથમા પીઠ પાછળ વીલ પકડી જમણા હાથે પિસ્તોલ ધરી દેવેન્દ્રની મદદ મેળવવા બહાર જવાનું તેને ઉચિત લાગ્યાથી, સરોજની પાછે પગે ધીરે ધીરે દ્વાર પાસે ફરી. પરન્તુ આ શુ? દ્વારની છેક નિકટ પહોચતાજ તેના પાછળા હાથમા પકડેનુ વીલ કોઇ પ્રચડ હાથે ઝુટવી લીધું અર્ધ ખુલ્લા બારણામાથી એક કદાવર હાથ દાખલ થયો અને તેણે પેલુ વીલ સરોજનીના હાથમાથી ખુચવી લીધુ 'કોણ છે? ને જોવા સરોજની જેવી પાછુ ફરી જોવા ગઇ તેવીજ ટાપી રહેલી કોકિલાએ કુજને ઇશારત કરી હાથમા આવેલો આવો દુર્લભ દાવ કુંજજ છોડે કે? તેણે અને કોકિલાએ મળી સરોજનીને મજબુત પકડી

તેની પિસ્તોલ ઝુટવી લેવામા આવી સરોજનીને નીચે નાખી તેની છાતી પર કુંજ ચઢી બેઠો "સરોજનો કોણ છે?" તે જાણવા તલપાપડ થયેલા કુંજે તેની સાડીનો પાલવ ખેચી કાઢયો, તો તેને વાળ બનાવટી જણાયા તેને દૂર કરતાજ તેણે પાસે પડેલા પાત્રમાથી પાણી લઇ સરોજનીનુ મોઢુ ધોયુ તો તેણે શુ જોયુ?

"કોણ! મનમોહન!" કુંજ છલગ મારી એક વાર તો અડધો ઉભો થઇ ગયો

પરન્તુ પછી? કદાવર બાંધાના કુંજે પોતાના શિકારનુ ગળુ જોરથી દાબ્યુ મનમોહનની આખોઉચી ચઢી ગઇ તેનો કઠ રૂંધાયો. તેના મ્હોમાથી ફીણના ફીમોટા નીકળવા લાગ્યા કુંજે કમરપટામાથી કટાર ખેચી કાઢી ખજરવાળો હાથ ઉચકાયો તે બોલ્યો

"મનમોહન! કેશવકાન્ત! કર્ણાવતીના ગાદીવારસ! સરોજની ને મહેન્દ્રના વેશ ભજવનાર! આજે તારૂ જીવન સમાપ્ત થાય છે, અને આજથીજ હવે મારા ભાગ્યનો સિતારો શરૂ થાય છે"

મનમોહનની છાતી આરપાર વીંધી નાખનાર જીવલેણ ખજર ખૂનીએ ઉચક્યુ! ત્યારે આટલી વખત સુધી દેવેન્દ્ર કયા હતો? તેને તપાસીએ મનમોહન મ્હોત-સિંધુમા ડચકીયા ખાતો હતો? જ્યારે કુંજ ને કોકિલા કાંટો અનાયાસે દૂર થયા માટે હરખાતા હતા પરન્તુ તેમને કયા નથી ખબર? કે સત્યવીરની વજ્ર છાતીને વિંધવા જતા ભુક્કા થઇ તૂટી જાય છે આવા અનેકાનેક "ખૂનીના ખંજર!"

પ્રકરણુ ૧૪ મું.

" કેશરીનો પઝો."

સત્યમેવ જયતે!

"AFTER ALL TRUTH IS TRIUMPHANT."

મનમોહનના જીવનનો અંત લાવવામાંજ મશગૂલ કુંજ પોતાના ઉપર કયું ખંજર ઝઝુમી રહ્યું છે, તે ન જોઇ શક્યો બારણાની ફાટમાંથી એક પિસ્તોલનો ઘોડો બરાબર કુંજની પીઠ ઉપરજ તાકવામાં આવેલો હતો કુંજે તો નહિ પરન્તુ કોકિલાએ આ ભયંકર દ્રશ્ય પળમાત્રમાં જોઇ લીધું સરોજનીની જમીન પર પડેલી પિસ્તોલ તેણે ધીરેથી ઉઠાવી અને તે તેણે એ દેવેન્દ્રની મૂર્તિ ઉપર તાકી. પરન્તુ કોકિલાની પિસ્તોલમાંથી ગોળી છૂટે તે પહેલાં તો ડિટેક્ટીવ દેવેન્દ્રની પિસ્તોલનો ઘોડો દબાઇ ચૂક્યો સનનનન કરતી ગોળી ખૂનીના ઉંચા થયેલા ખંજરવાળા હાથને એમને એમ લટકતો રાખી છાતી વીંધી આરપાર નીકળી ગઇ લોહીલોહાણ કુંજ જમીન પર પડી તરફડવા લાગ્યો અને દેવેન્દ્ર પિસ્તોલ સાથે અંદર ધસી આવ્યો તરતજ કોકિલાની ગોળી છૂટી પરન્તુ હવે તે શા કામની? બહુજ મોડું થઇ ગયું હતું. ચતુર દેવેન્દ્રે તે ચૂકાવી, અને કોકિલાને હસ્તગત કરવા તે પિસ્તોલ લઇ તેની પાછળ દોડ્યો. પોતાની દશા પણ ભાઇના જેવીજ થશે.

યા તો જીવતી હાથમા જઈશ તો ફાસીજ નિર્માણુ થશે, એ વિચારે કોકિલાને કપાની તેણે આપઘાત ઉત્તમ ગણ્યો. ધન્ય છે ! એક અબળાની છાતીનો દેવેન્દ્રના હાથમાથી બચવાનો એકે ઉપાય ન જોવાથી તેણે ઓરડાની બારી દ્વારા નીચે ઝુકાવ્યુ કોકિલા પડી નીચેના પાષાણો પર પડતાજ તેની કોમળ કાયાનો કચ્ચરઘાણુ નીકળી ગયો દેવેન્દ્રની ઇચ્છા કઇ કુબજ કે કોકિલાને જાનથી મારવાની ન હતી, પરન્તુ જીવતાજ પકડવાની હતી પરન્તુ સમય વિચારતા ને સજોગ જોતા મનમોહનના છૂટકારાનો એક માત્ર ઉપાય આ વિના અન્ય કોઇ ન હોવાને લીધેજ તેને લાચારીથી ગોળી ફોડવી પડી હતી હતભાગીની કોકિલાનુ આવુ ક્રૂર ને કમકમાટીભર્યું. મ્હોત જોયા પછી દેવેન્દ્રે મનમોહનને સાવધ કરવા યત્ન કર્યા. ગજવા-માથી કઇક શુદ્ધિની દવા કાઢી તેના મ્હોઢામા નાખી, પાસે પડેલા એક પાત્રમાથી તેના મોઢા પર પાણી છાટયુ તેને ચેતન આવે એટલા સમયના તેણે પોતાનો રૂમાલ ચોંગી બીજની, તેનો મજબુત પાટો મૃત્યુ કિનારે ઝઝુમતા કુબજની છાતીએ બાધ્યો થોડીવારે મનમોહન શુધ્ધિમા આવ્યો તેને બનેલા તમામ ઇતિહાસથી વાકેફગાર કરી તેણે હવે પોતાનુ ધ્યાન મૃત્યુ કાઠે પડેલા મુસાફર કુબજ પર લગાડ્યું. મનમોહનના ખોળામા કુબજનુ માથુ દેવેન્દ્રે ગોઠવ્યુ ગજવામાથી નોટપોથી કાઢી તેણે જુબાની લખવા માડી ગમે તેવા શત્રુનુ પણ આવુ કરૂણાજનક મ્હોત જોતા કયુ સ્નેહભીનુ ને દયાદ્ર દીલ ન પીગળે ? દેવેન્દ્રે તો આવા સેકડો પ્રસગો જોયા હતા, એટલે તે તો સખ્ત છાતીનો થયો હતો, પરન્તુ મનમોહનને તો આ પ્રસગ પ્રથમજ હતો તેની આખમાથી ટપટપ અશ્રુબિન્દુઓ સૂતેવા, અને બે ઘડીના

મૃત્યુપુરીના મ્હેમાન કુંજના અંગ ઉપર પડવા લાગ્યા. મરતા કુંજની આંખોમાં પણ બીનાગના ઝગઝગીયા ચકચકી રહ્યા. વાચક! આવા કરૂણ પ્રસંગ કેશરીના પંઝામાં જ્યારે શિયાળ સપડાય છે, ત્યારે બને છે. આજે કુંજ એક શેર, તે શિયાળની સ્થિતિમાં છે. જેની છાતી પર તે બેઠો હતો, તેનાજ ખોળામાં પડેલો છે. જેને શત્રુ માનતો હતો, તેજ સાચા મિત્રભાવે આજે તેના મૃત્યુ-પાછળ આંસુનો વરસાદ વરસાવી રહ્યો છે. પ્રભુની શું ખૂબી ખરેખર

છૂંદાય ચર્ણે ફૂલ પણ સુવાસ નિજ નહિ છોડશે,
ચંદન-સુખડ-ખાળો ઘસો ત્યમ વાસ પણ વધતી જશે
જ્યમ ઝેર સોમલ, વેર દુર્જન, કદાપી છોડે નહિ.
ત્યમ સજ્જનો સદ્‌ગુણ નિજ જીવન જતા છોડે નહિ
અપકાર પર ઉપકાર કરવો એજ સાચો ધર્મ છે
શત્રુ પ્રતિ સદ્‌ભાવના ને સ્નેહ સજ્જન-કર્મ છે.

પ્રકરણ ૧૫ મું.

"ખૂની કોણ?"

ચોરી-જારી-ગર્ભિણી નારી ના ઢંકાય,
ખાડો ખોદે તે પડે એ ઇશ્વરનો ન્યાય.

As you so, So you REAP. (કરે તેવુ પામે)

પુષ્કળ પ્રયત્ન કર્યા બાદ કુંજ હોશમાં આવ્યો તેની આંખો પ્રથમ મનમોહન અને પછી ડિટેક્ટીવ દેવેન્દ્ર તરફ પલકી એટલે દેવેન્દ્રે તેને ધીરેથી પૂછ્યું.

"કુંજ! ઇશ્વરને ખાતર મરતી વખતે તમામ ભેદથી એમને વાકેફગાર કરતો જા જીવનની છેલ્લી પળે પણ જુઠું ન બોલીશ! જે સત્ય હોય તેનો સ્ફોટ કર!"

"એ એ ન કો કિ લા કયાં છે?" લથડતી જીભે તેણે પ્હેલોજ સવાલ કર્યો

"તે સહીસલામત છે" દેવેન્દ્રે કુંજના હૃદયને આઘાત ન પ્હોંચાડવા ને બાતમી મેળવવા જુઠો જવાબ આપ્યો.

"નહિ! દેવેન્દ્રમામુ! એક મૃત્યુ શય્યા પર પડેલા માનવ સાથે દગો ન રમો! ભલે! એ એની ભગિનીના મ્હોતથી માહિતગાર થાય" દયાળુ મનમોહને દેવેન્દ્રને ઉદ્દેશીને આ કહ્યું, અને પછી તેણે કુંજને કહ્યું

"ભાઇ! હતભાગીની એવી તમારી બ્હેને આપઘાત કરી પ્રાણ છોડયા છે"

"હા સ " તેના હૃદયમાંથી એક આનન્દ ધ્વનિ બ્હાર પડયો અને તે એટલા માટેજ કે તે જીવ જતા દયાની ભિખ માગવા ન્હોતી રહી હવે દેવેન્દ્રને કુંજની જીવનદોરી તદ્દન ટુકી જણાઇ તે તો ખૂની કોણ છે? તેજ જાણવા મથતો હતો મનમોહનને તેણે પૂછ્યુ

"તમે જાણો છો કે કનકકાન્તનો ખૂની કોણ?"

"નહિ હું એજ એક નથી જાણતો પરન્તુ મ્હારી માતાનો ખૂની તો આ કુંજજ છે એ હું જાણું છું" મનમોહને ઉત્તર આપ્યો.

"કુંજા ત્યારે મરતા અગાઉ એકજ ઉત્તર મ્હને પ્હેલા આપી દે કે કનકકાન્તનો ખૂની કોણ?" દેવેન્દ્રે કુંજને કહ્યુ વાચક ! જે ભેદ જાણવા દેવેન્દ્ર, મનમોહન, તુ અને તમામ કર્ણાવતી આતુર થઇ ગયા છો, તે એકજ નામ "ખૂની કોણ?" નો ભેદ આજે દેવેન્દ્ર મરણ પથારીએ છેવટનો શ્વાસ લઇ આ ફાની દુનીઆને છોડી જતા કુંજને પૂછી રહ્યો છે પરન્તુ કુંજના હોઠ સરખાએ ન ફફડયા

"કોણ ! તુ જાતેજ ખૂની છે?" દેવેન્દ્ર હવે જીજ્ઞાસાને ન રોકી શકવાથી સવાલપર સવાલ કરવા મંડયો

"નહિ"

"ત્યારે કોકિલા ?"

"કુંજે માથું નકારમા ધૂણાવ્યુ "

"ત્યારે કોણ ? મનમોહન ?"

"ઉહુ "

"ત્યારે ખૂની કોણ ?"

"મા " કેવળ એકજ અક્ષર કુંજના હોઠેથી બ્હાર પડયો,

'કોની?"

"મનમોહનની !" સૂતેલા કુંજે મનમોહન તરફ આંગળી ચીંધી.

"અને તે તારી શુ સગી ?"

"મા સગી મા " કુંજના ધ્રુજતા હોઠો ખુલ્યા

"અને તેનુ નામ ?"

"વિમળા "

અને તેની સાથેજ કુંજની ઇન્દ્રિયો મૃત્યુ-પલ પાસે આવવાથી ચપળથઇ ગઇ તેનુ હૃદય તેને ડખવા લાગ્યુ એક ભેદી ભડારીયા

પ્રતિ તેણે અવાચક બનેલા દેવેન્દ્ર તેમજ મનમોહનના ધ્યાન અંગુલિ દર્શાવી ખેચ્યા. ચતુર દેવેન્દ્ર સમજ્યો કે એ કઇંક શોધી કાઢવાનું સંજ્ઞાથી સમજાવે છે તે તુર્ત ઉઠયો ભીતમા એક ખીલો દાટેલો હતો, અને તે કુંજની ઇશારતથી દેવેન્દ્રે ખેચ્યો, તો એક ન્હાની સરખી ગોખલા જેવી બખોલ ભીતમા પડી ગઇ તેમા શુ હતુ ? એક રાજવંશી પોશાક ! દેવેન્દ્ર તેને ઉઠાવી કુંજ પાસે લાવ્યો કુંજની જીભ હવે સડસડાટ ખુલી તે બોલવા લાગ્યો હૃદયનો મૃત્યુ-કરાર, દેવેન્દ્ર નોધી લેવા લાગ્યો. વ્હાલા વાચક ! કુંજ તથા કોકિલાના પૂર્વ ઇતિહાસથી તુ પરિચિત હોવાથી ને અત્રે ફરી આલેખવાની આવશ્યકતા નથી તેથી તે ભાગ છોડીને આગળજ લખુ છુ

"પછી જ્યારે અમે અમારી માતાને ઘેર ન જોઇ, ત્યારે ઘર વેચી અમે બેઉ ભાઇબ્હેન સાથે નિકળ્યા ગર્ભશ્રીમંત મથુરાદાસનુ લક્ષ્મીના લોભ માટે મે ખૂન કર્યું મ્હારી પાછળ દેવેન્દ્રબાબુ ! તમે પડયા હુ ને મ્હારી બ્હેન મધુપુરી છોડી કર્ણાવતીમા આવ્યા ઉમરાવ કનકકાન્તને હુ મળ્યો અને અમે રાજ બીજ છીએ, એમ એના મનમા ઠસાવી આસરો માગ્યો અમારા ખર્ચાળ પ્હેરવેશ ઉપરથી, તથા કોકિલાના કુદરતી સૌન્દર્યે કરી ભોળો ઉમરાવ ભોળવાયો થોડા દિવસમાજ કોકિલા કુમારી છે, કહી મે ઉમરાવને વરાવી દમનકાન્તના વેશમા ઉમરાવને બનાવી ગાદી પચાવવા માટે મ્હેજ નોકરી લીધી પેલા પરિચિત અવાજની અમને ખબર પડી પૂરતી તપાસ કર્યા બાદ મે અને કોકિલાએ સતત્ પ્રયત્ને તેની નકલ કંઠમા ઉતારી જ્યારે અમે પ્રથમ કર્ણાવતીમા આવ્યા, ત્યારે કેશવકાન્ત ગૂમ થઇ ગયો હતો મારી માતા વિમળાએ તેને ઉછેરી મોટો કર્યો, તેજ તુ મનમોહન ! રાજબીજ

હોઇ ભવિષ્યમા તુ સુખનો દાડો દેખાડશે, એ સોનેરી સ્વપ્નામાજ તમે તેણે વીસ વષનો કર્યો બે ત્રણ વર્ષ આ ભેદી ગુફામા તને ગુપ્ત રાખ્યા પછી કર્ણાવતીમા એક નાનુ ઘર રાખી ઉછેર્યો એ વાતને દસ વષ વીતી ગયા તુ વીસ વરસનો થઇ નોકરી કરવા લાગ્યો. ગાદીના વારસ કેશવકાન્તને માટે હુ બ્હેન બનેવી તરફથી વારવાર સાભળતો હતો, અને એ કટક જીવતો હોય તો દૂર કરવા શોધતો હતો ત્યા એક દિવસ હું અચાનક ત્હારા ઘર આગળથી પસાર થતો હતો, ત્યા મ્હારી માતાને મે ઓટલો વાળતી જોઇ અમે બેઉ મળ્યા અરસ-પરસ સુખદુ ખની વાતો કરી વાત પરથી વાત નિકળતા તુ કેશવકાન્ત છે, એ માતાને મ્હોડે મે જાણી લીંધુ બીજેજ દિવસે હુ કોકિલાને મળ્યો ત્યા કનકકાન્તને કોઇએ "ગાદીનો વારસ જીવે છે" એવો પત્ર લખ્યો હતો તે મ્હારી બ્હેને મ્હને વચાવ્યો

"અને એ કાગળ લખી મોટાભાઇને ચેતાવનાર હુજ" મનમોહને સ્ફોટ કર્યો

"બેનના આ કાગળથી માતા વિમળાના વચનમા મને શ્રધ્ધા બેઠી. હુ બેનને મનમોહનનુ ખુન કરવાનો નિશ્ચય સભળાવી ગયો મારી માતાને મે વધુ પ્રતિતિ દેવાનુ કેતાજ તેણે આ ગુફામા અહી દાબી મુકેલા તારા તે વખતના કપડા તથા તરવાર બતાવી. મારી ખાત્રી થઇ એટલામા અનાયાસે મારી ભગિની કોકિલાને ગુફામા જવાનુ પેલુ ગુપ્ત દ્વાર હાથ લાગ્યુ અમે તેનો છુપી ઉપયોગ કરવા માડયો હુ થોડે દુર એક ઘર રાખી દમનકાન્તને નામે રહેવા લાગ્યો ઉમરાવના મ્હેલથી માડી મારા ઘર સુધી મે સળગ ખોદાવી, અને તેનેજ પ્રતાપે હુ એક વાર કપડા બદલી કુજના વેશે બ્હેન

કોકિલાના મ્હેલમા જઇ શકેયો. (જુઓ પ્રકરણ ૨ જુ) જ્યાં ભૂલેલી બેદી ટપાલ લેવા મારા બનેવી પાછા પધારેલા દેવીના નામ હેઠળ દેવેન્દ્રબાબુ ! તમારી આપેલી કાપલી ઉઠાવી જનાર, બારીમાંથી આવનાર વ્યક્તિ પણ હુંજ હતો ગાદીનો માર્ગ નિષ્કટક કરી ગાદી પચાવી પાડવા, મે કોકિલાએ અને મારી માતાએ મળી તાગડો રચ્યો કનકકાન્તનુ ખુન કરાવવામા તે સામેન થઇ સંકેત અનુસાર ગુફામાથી મ્હે પેલો વિચિત્ર અવાજ કાઢયો શોધાશોધ થઇ રહી દસ વરસે કર્ણાવતી ખળભળી રાત્રે મ્હે એ સૂર ફરીથી કાઢયો. કનકકાન્ત પણ સુભાગ્યે શોધવા આવ્યા ત્યા ભીખારણ વેષે મારી માતા વિમળા તેને મળી. સુભાગ્યે મનમોહન ! એ રાત્રેજ તુ નાટક જોવા ગયેલો મારી માતાના કાલાવાલા સાભળી કનકકાન્તને દયા આવી તેઓ એને ઉઠાડવા નીચા વળ્યા ત્યાજ તીવ્ર ઔષધવાળા રૂમાલ વડે મારી માતાએ એમનુ નાક પકડી લીધુ મ્હેજજ અસરે તેઓ પટકાઇ પડયા રૂમાલને પાસેની નદીમા ઝોકાવી મારી મા સબ સમીપ પાછી ફરી કદાચ જીવ રહી જાય એ બીકે તેણે પેટમા ખજર પણ ઘોચી દીધુ તેના ગયા પછી હુ અને કોકિલા પણ શબ આગળ ગયા કપાલ પર થએલો પરસેવો લુછવા મ્હે કોકિલા પાસે રૂમાલ માગ્યો તેણે તે આપ્યો, મે પરસેવો લૂછી તે ગજવામા મૂકયો. અને ફરીથી તે કાઢવા ગયો, તે વખતે પેલુ "મ" અક્ષરવાળુ મધુરાક્ષસનુ ઓરીયુ બ્હાર નીકળી ગયુ, તેની મ્હને સુરત ન રહી ઉતાવળમા અમે મ્હેલ તરફ પાછા ફર્યા અને તેમાજ હુ પેલો કોકિલાનો રૂમાલ પણ ત્યાં ભૂલી ગયો એ વાતની યાદ મ્હને આવીજ નહિ. એના ઉપર "સ" એટલે સરસ્વતીનુ નામ ભરેલુ હતુ." અહી કુજ જરા અટકયો. તેને

કંઠે શોષ પડતા તેણે પાત્રમાથી પાણીનો એક ઘુટ ભર્યો. "ખુન થયા પછી તરતજ હુ તારે ઘેર આવી માતાને મળ્યો. હવે મારા કામમા આડે આવનાર કેવળ "તુ એકજ છે" એમ મે એને જણાવી તારો ઘાટ ઘડવાનુ સુચવ્યુ દમ દસ વર્ષ ઉપરના તારા પરના વ્હાલે કરી મારી માતાએ ના પાડી, અને મને જણાવ્યુ કે આ ખુનથી અજાણુ એવા મનમોહન પાસે મે વચન લીધુ છે, કે (તેનો જીવ બચાવ્યા બદલ) તેણે કોઇ દિવસ કેશવકાન્ત તરીકે ગાદી વારસનો દાવો કરવો નહિ. (તમારા બેઉના જીવતા.) પરન્તુ મને આ વચન પર ને વાત પર વિશ્વાસ ન બેઠો અને તે પછીજ મારી માતા આડી ફાટી તને તેણે મ્હારી નીચ વૃત્તિથી ચેતાવ્યો કેમ?"

"હા! અને મે એની સલાહથીજ સરોજનીનો સ્ત્રી-વેષ ધારણ કર્યો મનમોહને પૂરતી કરી.

"બરાબર છે બીજે દિવસે હુ પાછલી બારીએથી નિત્ય નિયમ પ્રમાણે મોડી રાત્રે તારા ઘરમા આવ્યો મારી માતાને જગાડી, મનમોહનનુ ખુન કરવામા મને મદદ કરવા મે તેને કહ્યુ પરન્તુ તેણે ના પાડી દમાણુ કરવા જતા તેણે ચીસ પાડી અને તેથી મેં તેને ઠાર કરી તુ (મનમોહન) જાગી ઉઠયો અને આપણા બે વચ્ચે પછી રકઝક થઇ મારા કોટનુ ગજવુ તે વખતે ચીરાઇ ગયુ, ને તેમાથી પેલી 'ચ્હવી તેજ દેવેન્દ્ર'ની કાપલી પડી જતા ત્હારા હાથમા ગઇ ખરૂને?"

"હા!" મનમોહને મસ્તક હલાવ્યુ

"તુ મારી પાછળ પડેલો છે, એ જાણતાજ તને ભૂલથાપ આપવા મે મધુપુરીની ટિકિટ કઢાવી તે પણ તેમજ કર્યું, ને મધુપુરી મુકેલી હુ છટકી નાઠો ત્યારબાદ દમનના વેશમા દેવેન્દ્રસાથે તમે

મારો ફોટો પાડી લીધો, જે લેવા મે તમને નદીમા ફેકી દીધા. દમનનો વેશ પલટી ભોયરૂ ઉઘાડી કુજ થઇ કોકિલાને ત્યા જનાર હુજ, અને વકીલ મી૦ સુરેન્દ્રનાથ થઇને આવનાર પણ હુજ જો કે બોરીયુ ને રૂમાલ મારી ભૂલથી રહી ગયા છતા મે મનમોહન પરજ એના અક્ષરો લગાડી આરોપ ઢોળી પાડયો સુરેન્દ્રનાથ બની તમારી પાસેથી તમામ વાત જાણી તે પ્રમાણેજ પ્રપચના પાટીયા ગોઠવતો રહ્યો" અને આટલુ બોલી કુજ અટકયો તેને છેલ્લી એડકી આવવા માડી

"ત્યારે આજે આ અવાજ કરવાનુ કારણ શુ ?"

"છેલ્લા નિકાલ કરવા. મને ખાત્રી હતી કે તમારા બેઉમાથી કોઇ પણ તપાસ કરવા અહી આવશેજ અને તે પછી છેવટનો ફેસલો કરી આ ભેદી-ગુફામા તમને સદાને માટે દાટી દઇ નિષ્કટક કર્ણાવતીની રાજગાદી ભો ભોગ "

અને આટલુ બોલતા તો "ઓ ! પ્રભુ!" ની સાથેજ કુજનો અમર આત્મા પચભૂતનુ પિજર તજી ઉડી ગયો

"થોડી વાર વધુ ખેચી કાઢને તો ઠીક થતે ! નહિ ?" દેવેન્દ્રે મનમોહન પ્રતિ જોઇ કહ્યુ

"મળેલી માહીતી પૂરતી છે" બોલતાજ મનમોહને લાસને નીચે મૂકી તેણે છેવટના બે અશ્રુ-બિદુઓ મરનારની પાછળ પાડયા કોકિલા ને કુજવિહારીની લાસ દરમારગઢમા લઇ જવાની વ્યવસ્થા રાવી તેણે પોતાના બાલ્યકાળના વસ્ત્રો ઉપાડયા સમશેર પર તેની નજર પડી તેણે તે ઉપર કોતરાયલા અક્ષર દેવેન્દ્રને વચાવ્યા તે શુ હતા ?"

"કર્ણાવતીના રા કનકકાન્તનો લઘુ બાધવ કેશવકાન્ત"

પ્રકરણ ૧૬ મું.

"સદ્‌ભાગ્યનો સિતારો."

'NO SWEET WITHOUT SWEAT'

કર્ણાવતીનો રાજ્યવારસ ચુટવા આજે દરબાર ભરાયો છે નાના હોકારોથી માડીને ખડીયા રાજા પર્યંત તથા સરદારો સૌ સૌને આસને વિરાજી રહ્યા છે મૃત કનકકાન્તના બધુ કેશવકાન્તના જીવતા હોવાની વાત પ્રસરાયલી હોવાથી ઠેર ઠેર એજ વાતો થઇ રહી છે ત્યા મૃત કોકિલા ગૌરી ને કુજવિહારીની લાસો લાવવામા આવી. પ્રત્યેકે ઉઠી તેની પૂરતી ખાત્રી કરી ત્યા ડિટેકટીવ દેવેન્દ્ર એક વીસ વર્ષના તરૂણ યુવાન (મનમોહન) સાથે દાખલ થયો સભામા શાન્તિ પથરાઇ

આદિથી અત સુધીની તમામ જાણીતી વાતો દેવેન્દ્ર સભાજનોને જણાવી ગયો કાગળના ચાર કટકા, બોરીયુ ને રૂમાલ તેણે સભામા સર્વ સમક્ષ મૂકયા પોશાક તથા મૃત કુજની જુબાની વાચી સભળાવી મનમોહન તેજ કેશવકાન્ત છે, તે પરવાર કરી બતાવ્યુ દેવેન્દ્રના કહ્યાથી મનમોહન હવે ઉઠયો દેવેન્દ્રે તેને થોડા સવાલો પૂછવાની ઇચ્છા જણાવ્યાથી તેણે હા પાડી

"ત્યારે પ્રથમ તો તમે તમારે ઇતિહાસ સભા-સમક્ષ વિદિત કરો"

"જેવી ઇચ્છા."

" મુરબ્બી સભાજનો ! અને સરદારો ! આજથી દશ વર્ષ પરની વાત પર હુ મોટા ભાઇ સાથે શિકારે જતા ભૂલો પડયો. ક્ષુધા તૃષાથી વ્યાકુળ એવો હુ કોઇ એક અજાણ્યા નગરમા જઇ ચઢયો જ્યા કુંજ તેમજ કોકિલા ભાભીની માતા વિમળા શેકથી રે'તી હતી તેણે મને બોલાવ્યો ભોજન-દાન દઇ તેણે મને જીવન-દાન દીધુ મે તેને મારી વાતથી પરિચિત કરી સ્વદેશ જવાની વાત કે'તાજ તેણે કર્ણાવતી વિષે પોતે અજ્ઞ છે એમ જણાવ્યુ લાગ લાગટ પાચ વર્ષ પર્યંત હુ ત્યા રહ્યો બાદ મારી ખુબ આજીજીથી એ મને લઇ કર્ણાવતીમા આવી "તને મારવાને કેટલાક બદમાશ ફરે છે" એમ મને સમજાવી તેણે વર્ષોની અવાગરૂ એવી ભેદી ગુફામા મને સતાડયો અને આમ કરવામા તેનો હેતુ શો હતો ? તે તે વખતે તો હું ન જાણી શકયો ; પરન્તુ અત્યારે હુ ધારી શકુ છુ કે નસીબસજોગે પોતાનો પુત્ર મળી જાય (કુંજ) તો મારે બદલે તેને કર્ણાવતીનો ગાદી વારસ કેશવકાન્ત જાહેર કરવો, કારણ મારૂ અને કુંજનુ મોઢુ ઘણુ ખરૂ મળતુ આવે છે સતર વરસનો થતાજ હુ સમજણો થયો અને મે જીદ લઇ જુદુ ઘર માડયુ ત્યારબાદ હુ ધારૂ છે કે કુંજ સાથે મારી માતાનો ભેટો થયો હશે એક દિવસ મે મારી માતાને ગાદીને માટે મારો હક્ક સાબીત કરવા મોટાભાઈની પાસે જવા વિચાર જાહેર કર્યો ત્યારે મારી માતાએજ બધો ભેદ ખોલી નાખ્યો તેણે પોતાના તથા પોતાના પુત્ર-પુત્રી કુંજ ને કોકિલાના પણ તમામ ઇતિહાસથી મને વાકેફ કીધો અને કહ્યુ કે "મોહન ! મારી પુત્રી તારા મોટાભાઇને પરણેલી છે મ્હે તને નાનેથી ઉછેરી મોટો કર્યો તેનો બદલો તુ શુ મારાજ પેટ પર પગ મૂકી વાળવા માગે છે "?.

મારી એ પાલક માએ મારૂ નામ મનમોહન પાડયુ હતુ, અને હુએ એજ નામથી મને ઓળખાવતો હતો શ્રીમતાઇની જગ્યાએ કરતા ગરીબાઇના મધુર સુખડા મને પણ વધુ ગમી જવાથી, અને મારી માતાના આસુડા મારાથી ન જોઇ શકવાથી મે એને કુંજ ને કોકિલાના જીવતા માથુ ન ઉચકવા વચન આપ્યુ (કે'વો સ્વાર્થ-ત્યાગ !!) અને આજ સુધી મ્હે એ વચન નિભાવ્યુ પરન્તુ વીસમે વરસે જ્યારે મને ખબર પડી કે દેવેન્દ્રબાબુ મને શોધવા અહી આવેલા છે, તેમજ તેઓ શરદચંદ્ર તથા સરસ્વતી પણ શોધે છે, ત્યારે મારૂ હૃદય મને આ બાબત જાણવા છતા ન કેહેવા બદલ ડખવા લાગ્યુ અધુરામા પૂરૂ મારો ભાઈ એક અપવિત્ર સ્ત્રીને પોતાની પત્ની કરી બેઠો હતો, તે પણ મને બહુ સાલતુ હતુ. પરન્તુ પરણી ગયા પછી મારી માતાએ મને આ વાત જણાવેલી, એટલે ઘરની એમ પાછળથી ઉઘાડી પાડવામા શુ ફાયદો? મેના ને મધુરીની સાથે મને આજ વેળા પરિચય થયો હતો અને નિરાધાર એવા તેમને મ્હેજ પાછળથી આશ્રય આપ્યો પરન્તુ બીજેજ દિને મોટાભાઇનુ ખુન થયુ મારી માતાએ જો મારાથી કોઇ પણ વાત છુપાવી હોય તો તે આ ખુનનીજ હતી અને હુ અજ્ઞાની કુંજ ઉપર શક રાખી તેની પુઠે પડયો વધુમા મારી માતાએ પોતાના ખુનની આગલીજ રાત્રે મને કુંજથી ચેતાવી સરોજનીનો સ્વાંગ ધારણ કરવા સુચના કરેલી. અને તેથી મારો કુંજ પરનો શક મજબુત થયો દમને મારી માતાનુ ખુન કર્યું, તે વેળા હુ ઘરમાજ હતો અને મે એ નજરોનજર જોઇ દમનને ઓળખી લીધો હતો."

"પરન્તુ કુંજ તેજ દમનકાન્ત ને સુરેન્દ્રનાથ છે એ તમે ક્યાથી જાણ્યુ?"

"હા ! એક વેળા મોડી રાત્રે કુંજ ને કોકિલા બેઉ મારી માતા—એટલે એમની માતા વિમળાને મળવા આવ્યા હતા હુ જાગતો હતો, અને મે એમની વાતો સાભળી વાતમા ને વાતમાજ તેણે પોતાની માને પોતાના આ ત્રણે નામ કહી મળવા આવે તો ન ગભરાવાની સુચના આપી અને તે ઉપરથીજ હુ જાણી ગયો બીજી સ્હવારે મે એક રૂમાલ પડેલો જોયો તે રેશમી હોઇ તેના છેડાઓ ઉપર "સ" અક્ષર ગુથેલો હતો મે મારી માતાને આ "કે'નો છે!" એમ પૂછ્યુ એણે તે તરતજ મારા હાથમાથી ખુચવી મ્હને તે પોતાની પુત્રી સરસ્વતીએ ગુથી આપેલો જણાવ્યુ મને આ પ્હેલા ખબર ન્હોતી કે કુંજ ને કોકિલા મારી માતાને રાતના મળે છે, પણ રાતનો બનાવ જોતાજ તે કોકિલાનો રહી ગયો છે, એમ હુ ચેતી ગયો અને તેથીજ મેં તમને એ સરસ્વતીનો છે એમ જણાવી દીધેલુ !"

"ત્યારે ! મંજુપુરીમા તમે એની સાથે રે'તા હતા, ને ત્યા ગુથતાં જોએલો, એ વાત ખોટીજને ?" દેવેન્દ્રે પૂછ્યુ

"હાસ્તો ! એનો સરોજનીનો વેશ બરાબર ભજવવા "

"વારૂ પછી ?"

"પછી શુ ? બોરીયાના નામની તો મે કેવળ અટકળજ કરેલી, કારણ હુ જાણતો હતો કે ગર્ભશ્રીમત મથુરાદાસનો ખૂની કુંજજ હોવોજ જોઇએ "

વારૂ ત્યારે "કેશવકાન્ત જીવે છે" એવુ ભેદી ટપાલથી લખી કનકકાન્તને ચેતાવવાનુ તમારે કઈ કારણ ?"

"મારો વિચાર ગાદી તો લેવાનો ન્હોતોજ પરતુ કેવળ મોટા-ભાઇને હુ જીવુ છુ એમ આશ્વાસન આપી દર્શન દરવાનો, અને તેઓ મને શોધવાને નાહકનો ખર્ચ ન કરે તેટલા પૂરતોજ"

અને વ્હાલા વાચક ! તે પછી કર્ણાવતીની ગાદીનો રાજ્યમુકુટ કેશવકાન્તને માથે વિરાજ્યો "મહારાજા કેશવકાન્તની જય" એ ગર્જનાથી દરબાર ગાજી ઉઠયો દેવેન્દ્રને યોગ્ય કદર કરી શિરપાવ આપવામાં આવ્યો અને આ મગળ પ્રસગેજ મધુરીએ પણ મેનાનો હસ્ત મનમોહનના હાથમા મૂકયો એક સાથે બે ખુનના કેસનો નિવેડો લાવી દેવેન્દ્ર કલકત્તા પાછો ફર્યો અને પછી રાજા-રાણી આનંદ વિનોદમા દિવસ ગાળવા લાગ્યા

પ્રકરણ ૧૭ મું.

"મેના પોપટ"

શુશીલા સાપડે જો તો સકળ સસાર સારો છે.
કુભાર્યા કર્કશા મળતા દુખોનો કઈ ન આરો છે.
"સ્વામિભકત સહધર્મિણી એજ સસાર-સિંધુ તરવા સ્વર્ગીય-નૌકા.

"મેના હવે તો તું રાજરાણી થઈ નહિ વારુ?" કેશવે શૃગાર ભવનમા પ્રવેશતાજ ટકોર કરી

"તેમા શુ થઇ ગયુ?"

"એટલે એમ કે હવે જરા તમારા માન વધ્યા!"

"ઠીક છે તો"

"ઠીક કેમ? બ્હેન ના હવે બા સાહેબ થયા છો! નહિ વારૂ?"

"બહુ સારૂ"

"કેમ આજ કઇ દેવી જગદંબા દાસ પર નારાજ છે"

"કંઇક એવુ ખરૂ?" મેનાએ પણ હવે રમુજી પ્રશ્નના ઉત્તર રમુજીજ આપવા માડયા.

"તો કહો તો દાસ બે હાથ જોડી થોડી સ્તુતિ કરી લે"

"જેવી ભકિત! ને શ્રદ્ધા! સાથે ઇચ્છા!"

"માથુ પણ નમાવે કે"

"તે પણ દેવીને પુછવાનુ કે? કહે તો તો સૌ કરે એમા નવાઇ શું? ન કહે કરે તેનુજ નામ માણસ!"

"ચાલો ત્યારે આપણે માણસની ગણતરીમાથી બાતલ! એમજને?"

"હાસ્તો"

"છો રહ્યા! અમે જેવા છીએ તેવા! તમારે અમારે જરૂર નથીને?"

"દેવીને દેવની ને દેવને દેવીની જરૂર હોયજ"

"ના ના ચોડુ કંઈ કાઈના વિના કોઇનુ ગાડુ અટકી રહે છે"

"હા! એ તો પછી ચાલેજ તો! પરન્તુ હોય તો જરૂર ફેર પડે હોં"

"હવે પડયો ફેરા"

"તો લ્યો હુ ચાલી જાઉ છુ! જો જો જોઉ ફેર પડે છે કે નહિ" કહી મેના ઉઠીને બહાર જવા બારણા આગળ ગઇ.

'જાવ જાવ અટકયા કેમ ?"

"જાઉંગ ! હો ! પછી લટકતા રહેશો !"

"જો જો હો !"

"છો !"

અને મેના બારણુ ઉઘાડી બ્હાર પગ મૂકે કે એક હસમુખી કદાવર પુરૂષ વ્યક્તિ અંદર આવી તેણે બે હાથ લાંબા કરી મેનાને જતી રોકી હસતા હસતા તે બોલી

"જાવ છો કયાં ? મેના ભાભી ! ભાઈની સાથે છેડાછેડી ગઠાવીને આવ્યા છો ! હા !"

મેના તો તેને ઓળખતાજ શરમાઇ ગઇ

"લુચ્ચા ! આવા મ્હેમાનો પણ કેવા છાનામાના છૂપાઇને આવે છે ?"

"હાસ્તો ! તમેયે શું ઓછા છો ? બિચારા કેશવભાઇને પરણી અને ઘર માંડી રહ્યાને હજી પૂરા બે મહિના તો થયા નથી, ત્યાં તો આ ઉઠીને જવા તૈયાર થયા. કયારના જાઉં જાઉં કરી નાચ નાચો છો? વાહ ! આવુંજ કરવું હતું તો નાહક બિચારા અમારા કેશવભાઇનું બ્રહ્મચર્ય શા માટે ભગાવ્યું ?"

"બસ બસ બહુ થયું બેસો હવે" કહી મેનાએ મોઢા પર હાથ દાબ્યો

"કેમ જોયુંને દેવેન્દ્રબાબુ ? આ ચાલ્યા જવાની તમારી ભાભી સાહેબની શિકલ ?"

"અરે ! કંઇ વાત ! આ બેહુબ ફોટો પાડી લેવા લાયક છે"

"હવે મશ્કરી નાખો ચુનામાં ! બધુ તમેએ આખો દિવસ આમ શુ કરો છો ? કહો દેવેન્દ્ર ભાઇ ! તમે કયારે આવ્યા?"

"આજે સ્હવારના"

"લુચ્ચા ! ત્યારે મ્હને અત્યારેજ મોઢુ દેખાડયુ?"

"અને પરણ્યા પ્હેલા નહિ કે ?"

"જાવ જાવ હે ! સાચુ કહોને ! શા માટે આવ્યા છો ? અમસ્તા, કે કામસર ?"

"લ્યો ! ત્યારે કહુ !" કહી દેવેન્દ્ર ગજવામાથી એક અર્ધું બળેલુ વીલ ખેચી કાઢયુ !

"આ તમારી પાસે કયાથી ?" વીલ દેખતાજ કેશવકાન્ત ટટાર થઇ ગયો.

"સરોજની બેન આપના પાછળના હાથમાથી ખેચી લેનાર હાથ આ સેવકનોજ હતો ! હો !" દેવેન્દ્ર કહ્યુ

"ત્યારે નાહક વીલ ખેચી મ્હને સપડાવ્યો કેમ ?"

"તમે વીલ સળગતુ પૂરૂ હોલવી ન્હોતુ નાખ્યુ અંદરથી બળે છે એમ કોટમાથી મને ભાનમ પડતા મ્હે એ ખેચી લીધુ અને હોલવવા જતા જરા હુ દાઝયો, જેથીજ તમારી મદદે આવતા જરા વાર લાગી"

"એમ ? ત્યારે દરબારમા કેમ એ હાજર ન કર્યું"

"કોઇ ખાસ કારણસર ! મને એની જરૂર જણાઇ નહિ તેથી !"

"કારણ ?"

"વીલ વગર તમને ગાદી મળી શકે એમ મારી પાસે પુરાવા હતા"

"પરન્તુ ન લાવવાનુ કારણ?"

"આ વીલ પાછળથી ખોલી જોતા મ્હને બનાવટી લાગ્યુ તેથી એમા તમારે માટે ગાદીનો ઇનામ સરખોએ નથી."

"હે!"

"હા લ્યો, વાચી જુઓ!"

"ત્યારે ખરૂ વીલ? કયા ગયુ?"

"કુંજની અડધી જુબાની આપ્યા પછી મ્હોત થયુ, તેની સાથેજ દટાઇ ગયુ"

"જો એ ખોટુજ વીલ હતુ તો પછી એને એ બાળી નાખવાનુ શુ પ્રયોજન?"

"કો'ને ખબર? કુંજના મનનો ઇરાદો હુએ નથી કળી શકતો. પરન્તુ હુ ધારી શકુ છુ"

"શુ?"

"કુંજનો વિચાર બ્હેન માયે પણ દગો રમી ખુન કરી ઉમરાવપદ સ્વહસ્તક કરવાનો હોવો જોઇએ, તેથીજ બ્હેનને જાણે દેખાડવાને એણે એ તેના દેખતા બાળ્યુ"

એટલામા મેના ચાહના પ્યાલાઓ લાવી, એટલે વાત અહીથીજ અટકી ગઇ

"મેના પ્હેલા દેવી બ્હેનને આપજે" કેશવે મશ્કરી કરવા માડી

"ના—ના સરોજની બેનને" દેવેન્દ્રે પણ મજાક જારી રાખી

"હવે બ્હો! પ્હેલી ને છેલ્લી કરતા, પીવી હોયતો પીઓ વળી?" કહેતાજ મેનાએ ચાહના પ્યાલા મૂકી દીધા, ચાહ પીતા કેશવ બોલ્યો

"કેમ દેવેન્દ્ર! ભાભી સાહેબને બરાબર બનાવતા આવડી છે કે?"

"તદ્દન કચરો! યાર વાતજ ન કર! આથી તો આપણો હોટલનો બબરચી સારી બનાવે" દેવેન્દ્રે હસતા હસતા જવાબ આપ્યો. મેના ખીસીયાણી પડી ગઈ ને રીસાઇને ઠણકા ભરી દોડી જવા લાગી ત્યા તો બેઉ ખડખડાટ હસી પડયા

"અરે! ભાભી સાહેબ! આ ખાલી થએલા પ્યાલાઓ તો વિછળવાને સાથે સાથે લેતા જાવ! એમ ને એમ ખાલી હાથે કયાં મ્હાલતા ચાલ્યા"? એમ કહી દેવેન્દ્રે જતા રોકયા

"દેવેન્દ્રભાઈ! એમનેએ તમે તમારી સાથે લેતા જાવ"

"કા વારૂ?"

"કલકત્તા!"

"પછી?"

"ડીરેકટીવની જગ્યા અપાવો! તમારા કરતા બાયડીનો વેશ ધારી ઘુમટો કાઢતા એમને સારો આવડે છે"

"લે! અલ્યા ભાઇ! પોપટ! હવે તારો વારો આવ્યો! વાહ! ભાભી! વાહ! રંગ રાખ્યો, તમેએ માથાના મળ્યા! દાવ પર સોકટી તો આબાદ મારી વાહ! મેના–પોપટનુ જોડુ તો બરાબર છે. હો?–ખરી વાતને?"

મેના ખડખડાટ હસી પડી

"હવે લે સાભળો છે કે અલી! મેના! ઝ્હેરી તો નથી થઇને?" ખાલી પ્યાલો આપતા કેશવે બૂમ પાડી

"ના મારા પોપટજી"

અને વ્હાલા વાચક! હવે વિદાય લઇશુ દેવેન્દ્ર અકી વારવાર કલકત્તાથી આવે જાય છે, અને આવા સ્વર્ગીય આનન્દવિનોદ

ચાલ્યા કરે છે વાચક વીગ ! ચોપડીના કેટલાક સામાન્ય ભેદોની ઉકેલણી ત્હારી ચતુર બુદ્ધિપર છોડી છે તે શોધવી તારે માથે ? મ્હે આટલી અક્કલ દોડાવી તો તુ કઇક તો દોડાવશેને ? કેમ ? નહિ તો પછી "ભેસ આગળ ભાગવત" જેવાજ તારા વાચ્યા ને સમજ્યાનો અર્થ ! આવી મીઠી મશ્કરીના પ્રસગો પ્રભુ પ્રત્યેકને બક્ષે ! એજ શુભેચ્છા સાથે વન્દેમાતરમ્

સમાપ્ત.

